

autor nadhledové fotografie: Jiří Horák

Revitalizace areálu pivovaru a hradu Rychmburk (Modul památková péče)

Barbora Cahová
Diplomová práce
Fakulta architektury, ČVUT v Praze
ZS 2018/2019

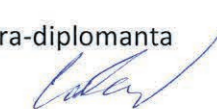
ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE	
FAKULTA ARCHITEKTURY	
AUTOR, DIPLOMANT: Bc. Barbora Cahová AR 2018/2019, ZS	
NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: (ČJ) REVITALIZACE AREÁLU HRADU A PIVOVARU RYCHMBURK (MODUL PAMÁTKOVÉ PÉČE) (AJ) REVITALIZATION OF THE CASTLE AND THE BREWERY RYCHMBURK	
JAZYK PRÁCE:	
Vedoucí práce:	Prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Gírsa Ústav: 15114 Ústav památkové péče
Oponent práce:	Ing. arch. Karel Kuča
Klíčová slova (česká):	
Anotace (česká):	Diplomová práce se zabývá revitalizací areálu pivovaru a hradu Rychmburk v obci Předhradí. Hrad i pivovar je chráněn jako nemovitá kulturní památka a jsou součástí městské památkové zóny Předhradí. V současnosti hrad slouží jako domov pro osoby s chronickým duševním onemocněním, areál pivovaru je bez využití a jednotlivé objekty jsou ve velmi špatném stavu. Stávající ústav by měl být výhledově přemístěn a hrad využíván v souladu s jeho mimořádným kulturním potenciálem.
Anotace (anglická):	This thesis deals with the revitalization of the brewery and castle Rychmburk in the village of Předhradí. Both the castle and the brewery are protected as a real estate cultural monument and the both are part of the urban conservation area of Předhradí. At present the castle is used as a home for people with chronic mental illness, the brewery area is without use. The individual buildings are in a very bad condition. The existing institute should be moved and the castle should be used in accordance with its extraordinary cultural potential.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne: 15.01.2019

podpis autora-diplomanta

Tento dokument je nedílnou a povinnou součástí diplomové práce / portfolia a CD.

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: *Barbora Cahová*

datum narození: *16.12.1993*

akademický rok / semestr: *2018_2019 / zimní semestr*
 obor: *Architektura a urbanismus*
 ústav: *15114 Ústav památkové péče*
 vedoucí diplomové práce: *prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá*
doc. Ing. Michael Rykl, Ph. D.

téma diplomové práce: *Revitalizace areálu hradu a pivovaru Rychmburk (modul památkové péče)*

viz přihláška na DP

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Diplomní projekt se zabývá revitalizací areálu pivovaru a hradu Rychmburk v obci Předhradí na Chrudimsku. Předhradí je malá obec venkovského charakteru nacházející se v Pardubickém kraji. Hrad i pivovar je chráněn jako nemovitá kulturní památka a jsou součástí městské památkové zóny Předhradí. V současnosti objekt hradu slouží jako domov pro osoby s duševním chronickým onemocněním, areál pivovaru je bez využití a jednotlivé objekty jsou ve velmi špatném stavu. Stávající ústav by měl být výhledově přemístěn a hrad využíván v souladu s jeho mimořádným kulturním potenciálem. Podnět pro návrh možného využití hradu po přemístění ústavu vyplývá ze záměru Pardubického kraje.

Součástí diplomního projektu modulu památkové péče bude stavebně historická část. Poznátky získané v této části budou pokud možno využity při tvorbě návrhu. Při navrhování bude kladen důraz na šetrný přístup ke stávajícím objektům, ale také při začleňování novostaveb.

Projekt si klade za cíl nalézt vhodné využití hradu a oživit zanikající areál pivovaru. Navrhované funkční využití by mělo zdůraznit historickou hodnotu areálu a v souvislosti s hradem využít potenciálu místa s cílem oživení turistického ruchu v půvabné krajině. Diplomní projekt se bude zároveň zabývat řešením nádvoří a obnovou nejbližšího okolí s řešením vegetační složky

2/

Pro AU/ součástí zadání bude jasně a konkrétně specifikovaný stavební program

a/ Část SHP

Diplomantka ověří formou rekonstrukce prostorové uspořádání a provozní vztahy v pozdně gotické a renezanční stavební fázi. Na základě průzkumu hradu a shrnutí dostupných podkladů bude vypracováno dispoziční schéma hradu pro příslušné období.

b/ Část návrhová

Funkční využití hradu bude respektovat jeho kulturně-historickou hodnotu a bude navrženo s cílem oživení areálu a zhodnocení jeho mimořádného kulturního potenciálu. Bude usilováno o omezení zásahů do historické stavební struktury. Radikálnější transformace je možná v případě revitalizace bývalého pivovaru, neboť jeho velmi špatný stavebně technický stav to umožňuje. Funkční náplň objektů pivovaru jako hospodářských stavení poskytuje více možností pro soudobé náročnější provozní celky.

Stavební program hrad:

- Infocentrum
- Prohlídkový okruh
- Výstavní prostory

- Společenský sál
- Kavárna
- Správa hradu
- Další využití přiměřená hradu, jako historicky významnému objektu

Stavební program pivovar:

- Stravování (např. restaurace, pivovar)
- Ubytování
- Multifunkční sály
- Výukové centrum
- Zařízení pro venkovní akce
- Další: např. volnočasové aktivity, komerční využití prostor, knihovna, ...

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítko zpracování

a/ Část SHP

Dispoziční schéma pozdně gotické a renezanční fáze hradu: textová část, rešerše, schémata, fotodokumentace, prezentace na výkresech a v portfoliu

b/ Část návrhová

- výkres širších urbanistických vztahů (1:1000-1:10000)
- návrhová situace (1:500-1:1000)
- dokumentace návrhu: půdorysy, řezy, pohledy (1:200-1:500)
- půdorysy s vyznačenými stavebními úpravami
- vizualizace návrhu (exteriér, interiér), min. 5 záběrů
- vybrané architektonické detaily (1:5-1:20)
- průvodní zpráva v obvyklém rozsahu

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

Veškeré části diplomního projektu:

- fyzický model areálu hradu a pivovaru ve vhodném měřítku (1:200-1:1000)
- 2x kniha /portfolio formátu A4
- předepsané výkresy celkové plochy 4x A1
- 2x CD s projektem
- prohlášení diplomanta
- zadání

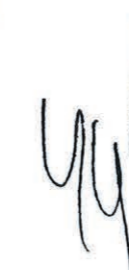
Datum a podpis studenta

2.10.2018

Datum a podpis vedoucího DP

3.10.18

Datum a podpis děkana FA ČVUT

3.10.2018

registrováno studijním oddělením dne

3.10.2018

Obsah

Úvod	9
Předmluva	11
Shrnutí poznatků diplomního semináře:	
Analýza- širší vztahy	13
Analýza- obec	21
Hrad- stávající stav	33
Pivovar- stávající stav	43
Stavebně historický průzkum	51
Diplomní projekt:	
Návrh	79
Závěr	115
Použité zdroje	117

Úvod

Diplomová práce se zabývá revitalizací areálu pivovaru a hradu Rychmburk v obci Předhradí. Hrad i pivovar je chráněn jako nemovitá kulturní památka a jsou součástí městské památkové zóny Předhradí. V současnosti hrad slouží jako domov pro osoby s chronickým duševním onemocněním, areál pivovaru je bez využití a jednotlivé objekty jsou ve velmi špatném stavu. Stávající ústav by měl být výhledově přemístěn a hrad využíván v souladu s jeho mimořádným kulturním potenciálem.

Předmluva

Podnět ke zpracování daného tématu přišel od Pardubického kraje, který zvažuje možné využití hradu po přestěhování stávajícího domova. Téma bylo rozšířeno o přílehlý areál bývalého pivovaru, který je v současnosti bez využití. Komplexním řešením funkčního využití hradu i areálu pivovaru by mohlo dojít k oživení kulturního života v obci. Současně by byly zachráněny objekty pivovaru. Pokud se v blízké době nebylo pro tyto objekty nalezeno využití a zahájeny stavební práce včetně řádného statického zajištění, mohlo by dojít k jejich zániku. Obec by tak ztratila část své historie. A tu nelze vzhledem k významu pivovaru v době jeho největší prosperity opomenout.

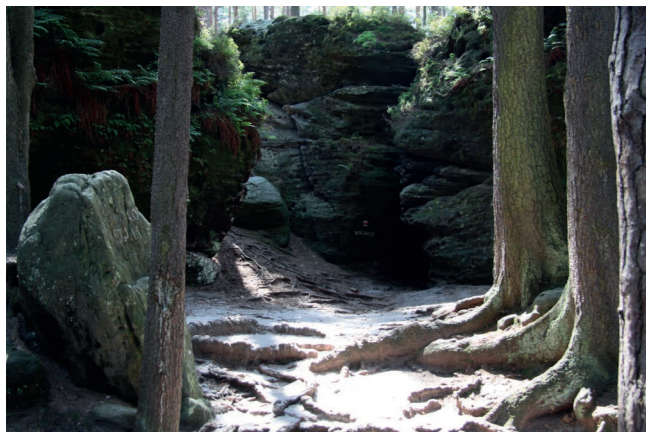
Analýza - širší vztahy

Příroda

Přírodní rezervace Maštale ¹

Tato přírodní rezervace se nachází při horním toku řeky Novohradky mezi obcemi Budislav, Proseč a Bor. Byla zřízena v letech 1992 a 1993. Jedná se o pískovcové skalní útvary s řadou roklí. Známé skalní útvary jsou mimo jiné Městské maštale nebo Kolumbovo vejce. Kromě skalních útvarů jsou zde také živočiši, jako je mlok skvrnitý nebo skokan krátkonohý. Z rostlin jsou to unikátní kapradiny a mechy.

Přírodní rezervace maštale je v současnosti oblíbeným cílem turistů i cyklistů. Je zde proto vedena řada turistických tras.

Kromě skalního města je možné navštívit také Toulouvcovu rozhlednu u obce Budislav.

Přírodní park Údolí Krounky a Novohradky ²

Přírodní park zřízený roku 1998 se rozprostírá kolem řeky Krounky a Novohradky, mimo jiné v katastrálním území obce Předhradí. Rozloha parku je přibližně 510 ha a nadmořská výška se pohybuje od 320 do 450 m.n.m. Přírodní park chrání břehové porosty rostoucí kolem zmíněných řek, rozptýlenou zeleň, podmáčené louky a navazující lesní porosty. Podloží parku je tvořeno pískovcem a opukou.

I v tomto parku můžeme najít lokality, kde se nachází zvláště chráněné rostliny a živočichové.

Přírodní památka Pivnice ³

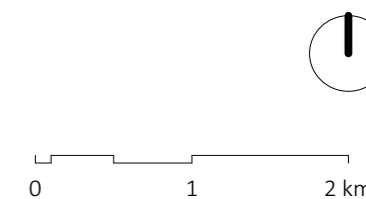
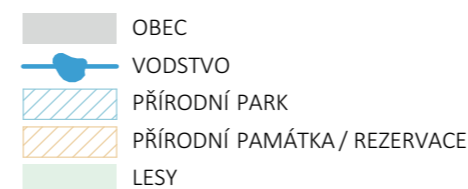
Jako přírodní památka byla Pivnice vyhlášena v roce 1998. Je to zalesněná rokle u obcí Zderaz a Střítež u Skutče. Má rozlohu přibližně 34 ha. Tato rokle není tolik známá, dlouhou dobu k ní nevedla žádná oficiální turistická trasa. Dnes roklí vede turistická trasa žlutá.

Skály v Pivnici jsou pískovcové a opukové a vytváří různé skalní útvary. Nachází se zde řada vzácných živočichů a rostlin. Co se týče náročnosti trasy, není průchod vhodný pro rodiny s malými dětmi.

¹ LESY ČR. Přírodní rezervace Toulouvcovy maštale. [online]. [cit. 2.9.2018]. [datum publikace: 18.3.2013] <https://lesy.cz/casopis-clanek/prirodni-rezervace-toulovcovy-mastale/>

² Krounka – říčka plná kouzel. Přírodní park údolí Krounky a Novohradky. [online]. [cit. 2.9.2018]. <http://www.krounka.cz/prirodni-park/>

³ Žďárský průvodce. Pivnická rokle je unikátním českým kaňonem. [online]. [cit. 2.9.2018]. [datum publikace: 13.3.2013]. <https://www.zdarskypruvodce.cz/pivnicka-rokle-je-unikatnim-ceskym-kanonem/>

Turismus

Šilinkův důl

Je součástí přírodního parku Údolí Krounky a Novohradky. Údolím Šilinkova dolu prochází říčka Krounka. Vede tudy červená turistická značka. Tato část přírodního parku začíná v obci Předhradí a končí v Kutříně, má délku přibližně 4km.

„Kaňon tvoří podloží z pískovce a opuky. Nadmořská výška nepřekročí 450 metrů nad mořem. Lokalita je známá výskytem vzácné flóry a fauny – vyrůstá tu rosnatka okrouhlostá či lilie zlatohlavá. Za slunného počasí se v říčce vyhřívají pstruzi, výjimkou není ani čolek velký nebo mlok skvrnitý, z ptačí říše nechybí např. ledňáček říční.“¹

V kaňonu se nachází také dnes oblíbená ferrata nesoucí stejný název – ferrata Šilinkův důl. Ferrata je tvořena řetězy a žebříky kotvenými ke skalám těsně lemujícím říčku. Výhodou této ferraty je, že zde není třeba speciálního horolezeckého vybavení. Mohou zde tedy chodit i rodiny z dětma.

Dudychova jeskyně²

Pískovcová jeskyně se nachází nedaleko obce Bor u Skutče. Je součástí skalního města Maštale. Jejím objevitelem je Bedřich Vladimír Dudych (1880-1945) a říká se, že byla zlodějskou skrýš. Jeskyně má podobu skalní průrvy.

Betlémská jeskyně³

Jeskyně se nachází v přírodní rezervaci Maštale nedaleko chaty Polanka. Nejedná se o jeskyni přírodní, ale o uměle zbudovaný pravidelný pro-

stor. V minulosti byla využívána jako modlitebna. V jeskyni se nachází plastika a historické nápisy.

Pískovcová skalní obydlí⁴

Pískovcová skalní obydlí se nachází v obci Zderaz, vzdálené od Předhradí necelých 5km. Vznik těchto obydlí je spojován s hrabětem de Chamaré. S jeho příchodem na Nové Hrady sem za prací přicházela řada lidí, kteří si zde sháněli všelijaká obydlí. Tak vznikla skalní obydlí. Kromě funkce obytné sloužila také jako sklepy. Doložený počet obydlí je 40, z toho 27 se dochovalo.

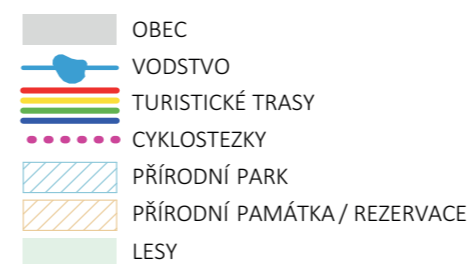
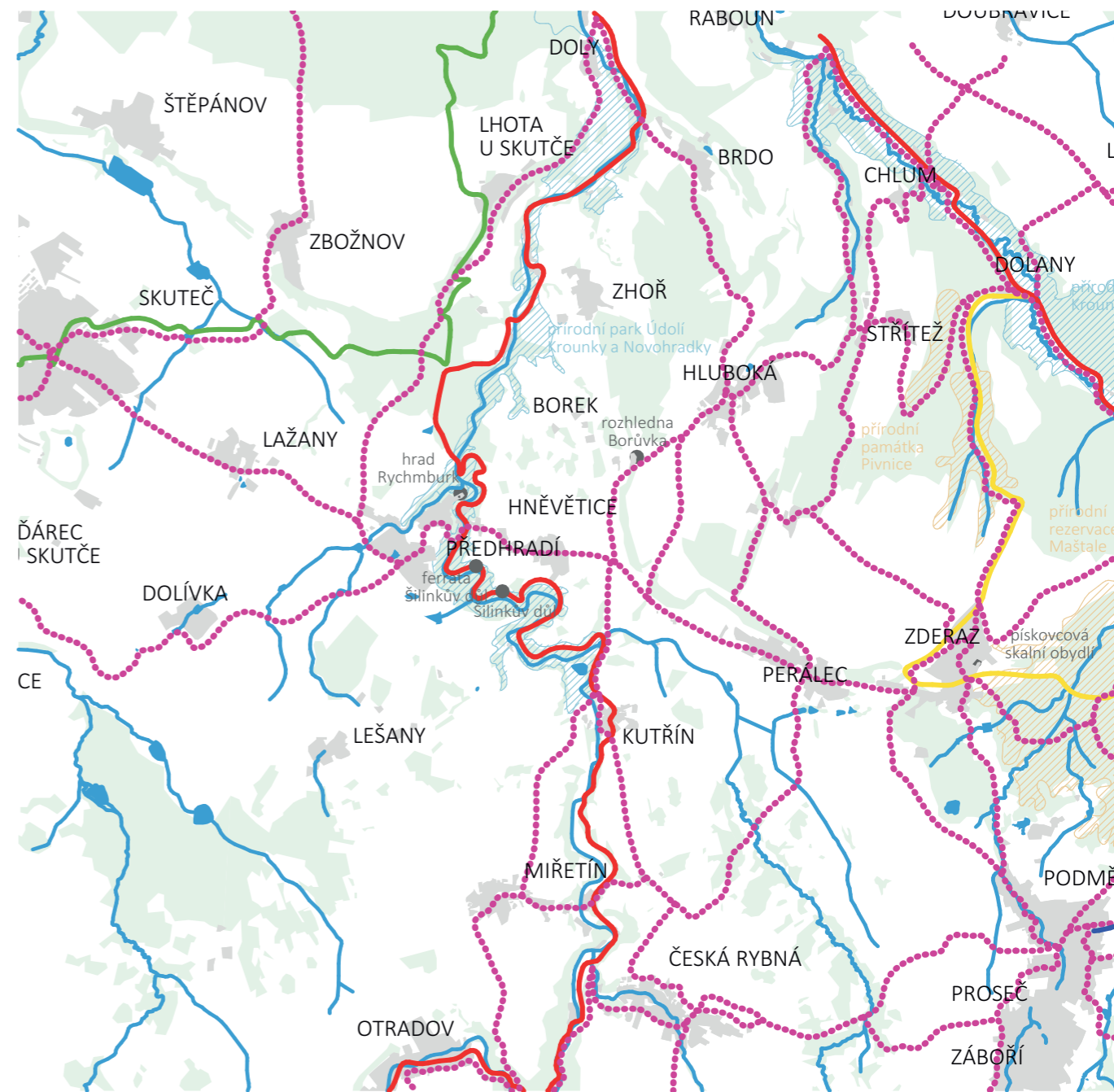

¹ Kudy z nudy.cz. Šilinkův důl – via ferrata. [online]. [cit. 2.9.2018]. <http://www.kudyznudy.cz/Aktivita-a-akce/Aktivita/Silinkuv-dul-via-ferrata.aspx>

² Východní Čechy. Dudychova jeskyně – Bor u Skutče. [online]. [cit. 2.9.2018]. https://www.vychodni-cechy.info/bor-u-skutce/13_59167_dudychova-jeskyne/

³ PASATUR (Pavel Samuel). Turistika.cz. Betlémská jeskyně. [online]. [cit. 2.9.2018]. [posl. aktual. 15.5.2011] <https://www.turistika.cz/mista/betlemska-jeskyne/detail>

⁴ Kudy z nudy.cz. Skalní obydlí ve Zderazi. [online]. [cit. 2.9.2018]. <http://www.kudyznudy.cz/aktivita-a-akce/aktivita/skalni-obydli-ve-zderazi.aspx>

0 1 2 km

Analýza - rozbor obce

Historický rozbor obce

Stručný vývoj obce¹

Na cestě z Chrudimi do Poličky byl založen hrad Rychmburk v průběhu 13. či 14. století. Hrad byl založen na ostrohu a na severovýchodní straně byl proti přístupu chráněn strmým svahem. Na jihozápadě byly vytvořeny hrady. Uvnitř hradeb byly postaveny hospodářské budovy sloužící pro provoz hradu. V roce 1584 byl zbudován rozlehlý panský dvůr. Od 17. století nastal úpadek hradu a neprobíhaly žádné stavební práce. Během roku 1752 byl postaven v Předhradí jednoduchý kostel a barokní lidové domy. Předhradí v té době již ztratilo obrannou funkci. Dřevěné lidové domy byly postaveny kolem střední obdélné návsi.

Historie obce²

Městečko Předhradí vzniklo v 15. století nedaleko hradu Rychmburk a tvořilo tak opevněné předhradí hradu, který stojí na ostrohu nad řekou Krounkou. Opevnění se v torzálním stavu dochovalo dodnes. Ve velmi špatném stavu se dochoval také pivovar stojící v blízkosti hradu.

Městská památková zóna

Městská památková zóna Předhradí byla vyhlášena roku 1990. Název rozhodnutí je Vyhláška Východočeského KNV ze dne 17.1.1990 o prohlášení památkových zón ve vybraných městech a obcích Východočeského kraje.³

MPZ Předhradí se rozprostírá od hradu Rychmburk, přes panský dvůr, panskou zahradu a končí velkostatkem jižně od hradu. V MPZ se nachází také kostel a fara. Tato část obce je z hlediska historického a urbanistického vývoje obce významná. Je zde dochovaná řada hodnotných objektů, některé z nich jsou chráněny jako nemovité kulturní památky.

Ochranné pásmo hradu

Ochranné pásmo hradu je poměrně rozlehlé. Přesahuje plochu zastavěného území obce a to převážně západním směrem od Předhradí a dále východně kolem řeky Krounky. V tomto ochranném pásmu je hrad z většiny míst již z dálky vidět a tvoří tak pohledovou dominantu.

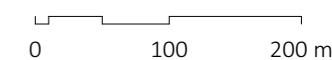
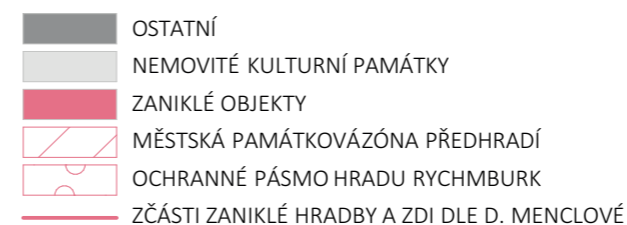
Nemovité kulturní památky v Předhradí

1. Hrad Rychmburk (zahrnuje pivovar, bašty, opevnění, apod.)
2. Kostel Panny Marie Sedmibolestné
3. Fara č.p. 2
4. Měšťanský dům č.p. 10
5. Městský dům č.p. 35 (barokní panský dvůr)
6. Městský dům č.p. 72
7. Kaple sv. Jana Nepomuckého se sochou sv. Antonína Paduánského
8. Socha sv. Tadeáše
9. Sochy- soubor soch krucifixu, sv. Jana Nepomuckého a sv. Josefa

¹ Územní odborné pracoviště NPÚ v Pardubicích. R 291/A. Rychmburk- Stručný přehled vývoje.

² NPÚ. Památkový katalog. Skuteč- Předhradí. [online]. [3.9.2018]. <https://pamatkovykatalog.cz?element=7664822&action=element&presenter=ElementsResults>

³ Obec Předhradí. Historie obce. [online]. [3.9.2018]. <http://www.predhradi.cz/informace-o-obci/historie/>

Historické mapy a plány

Obr. 1

Mapa stabilního katastru výše (Obr. 1) přesněji zachycuje jednotlivé objekty v obci a jejich uspořádání. Zvýrazněný je hrad, kostel a panský dvůr s č.p. 35. Už zde není zachyceno městské opevnění, pouze objekty bašt. V této době již neměla obec obrannou funkci.

Obec se začíná rozrůstat. Nové obytné domky přibývají kolem cest na jihozápadě od obce.

Letecké snímkování z roku 1954 (Obr. 2) ukazuje podobu obce v minulém století. Při srovnání s mapou stabilního katastru je vidět, že zástavba obce neprošla příliš velkými změnami. Panská zahrada v této době pustne. Základní členění se ztrácí a zahrada samovolně zarůstá stromy a keři.

Před tímto rokem byl zbourán objekt na východní straně cesty směřující k hradu.

Obr. 2

Poslední ortofoto mapa (Obr. 3) zachycuje současný stav obce. Pozitivní změny se dočkala panská zahrada, který byla navracena do původní-

ho stavu.

Co se týče zástavby, obec se značně rozšiřuje jihozápadním směrem.

Obr. 3

Obr. 1: [online]. [1.3.2018]. <https://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Obr. 2: [online]. [3.9.2018]. <https://kontaminace.cenia.cz>

Obr. 3: [online]. [1.3.2018]. <https://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Občanská vybavenost

Předhradí je malá obec, není zde tedy ani ve velké míře zastoupena občanská vybavenost.

Hrad Rychmburk¹

Asi nejzásadnější je využití hradu Rychmburk. V současné době poskytuje pobytové sociální služby pro osoby s chronickým duševním onemocněním. Příspěvkovou organizaci Domov na hradě Rychmburk zřizuje Pardubický kraj.

Kromě objektu hradu využívá organizace také nedalekého domu č.p. 72.

Mateřská škola²

Nedaleko od jižní části opevnění se nachází mateřská škola. Jedná se o jednotřídní školku s kapacitou 25 dětí. Škola má vlastní jídelnu. V budově je od roku 1977, před tím se zde nacházela základní škola.

Obecní úřad a pošta

Mezi mateřskou školou a kostelem se nachází budova obecního úřadu a pošty.

Kostel Panny Marie Sedmibolestné a hřbitov

Vedle obecního úřadu naproti panské zahradě leží jednolodní kostel Panny Marie Sedmibolestné, ke kterému z jižní strany přiléhá hřbitov. Jedná se o římskokatolický farní kostel.³

Restaurace Panská zahrada

V jihovýchodní části panské zahrady se nachází stejnojmenná restaurace. Je to jediný restaurace v obci. Vedle restaurace je umístěno dětské hřiště.

Obchod

Obchod A & Z se smíšeným zbožím se nachází nedaleko západně od bývalého velkostatku.

Doprava

Co se týče automobilové dopravy, kolem Předhradí z jihozápadu vede silnice II. třídy směrem do Skutče. Samotná obec je poměrně klidná. Nachází se zde dvě značená parkoviště.

Autobusová zastávka v Předhradí je jen jedna a nachází se na jihozápadním okraji obce nedaleko ústí ulice Kap. Svatoně na silnici II. třídy.

Obec Předhradí je napojena i na síť železnic. Nevýhodou ovšem je docházková vzdálenost k zastávce. Nenachází se přímo v obci, ale přibližně 2 km za obcí směrem na jihozápad.

Spolky v obci⁴

V obci působí spolek divadelních ochotníků Heyduk. Tento spolek obnovil svoji činnost v roce 2005 se záměrem navázat na starou tradici. První představení sehrál v roce 2006.

V současnosti také přispívá ke společenskému dění obce. V průběhu roku pořádá pro obec všelijaké kulturní akce. Patří mezi ně divadelní představení, plesy, akce pro děti, apod.

Letní tábory⁵

Nedaleko obce v Šilinkově dole probíhají letní tábory Krounka. Tyto tábory už mají poměrně dlouhou tradici. Probíhaly zde už v 70. letech minulého století.

¹ Domov na hradě Rychmburk. Úvodní strana. [online]. [3.9.2018]. <http://www.rychmburk.cz/>

² Mateřská škola Předhradí. O nás. [online]. [3.9.2018]. <http://www.msprehradi.estranky.cz/clanky/o-nas.html>

³ Informační stránky farností - Skuteč a Předhradí. Předhradí - farní kostel Panny Marie Bolestné. [online]. [3.9.2018]. <https://www.farnostskutec.cz/kostely-kaple/predhradi-farni-kostel-panny-marie-bolestne/>

⁴ Spolek divadelních ochotníků Heyduk. [online]. [3.9.2018]. <http://ochotnici-predhradi.wz.cz/>

⁵ Tábor Krounka. [online]. [3.9.2018]. <http://www.krounka.ic.cz/>

Zeleň a vodstvo

Předhradí se nachází na ostrohu nad řekou Krounkou. Kromě tohoto výrazného srázu směrem k řece a příkopu před hradem není terén nikde v obci nějak výrazně členitý. Obec je obklopená lesy a přímo navazuje na Přírodní park Údolí Krounky a Novohradky. Nadmořská výška v obci se pohybuje přibližně v rozmezí od 410 do 460 m.n.m.

Vodstvo

Jak již bylo zmíněno, Předhradí leží na ostrohu nad údolím řeky Krounky, která jej obtéká z východní strany a meandruje tam. Na západní straně obce protéká Lešanský potok. Tento potok se severně od hradu vlévá do Krounky.

V blízkosti obce se nachází šest rybníků. Jeden z nich leží přímo v obci vedle cesty v blízkosti autobusové zastávky Předhradí. Další tři leží přímo u silnice II. třídy vedoucí kolem Předhradí. Jmenují se Spálivec, Darebník a Dymáček. Poslední dva pak najdeme cestou k vlakové zastávce. Jsou to rybníky Hluboký rybník a Vodárník.

Zeleň

Obec Předhradí je spíše venkovského charakteru. To je podpořeno jak častými travnatými pásy kolem cest, kde tráva místy prorůstá do zpevněných ploch, tak k tomu přispívá také převládající dvoupodlažní zástavba rodinných domů se zahrádkami.

Do veřejné zeleně obce můžeme zařadit panskou zahradu, která je v měřítku zaujímá značnou plochu. Dále také náves s kašnou naproti panskému dvoru nebo náves s pumpou nacházející se v blízkosti pivovaru.

Zástavba mezi bývalým opevněním

Situace na vedlejší straně znázorňuje nejvýznamnější část obce uvnitř bývalého opevnění s baštami.

Zástavba

Zástavba z velké části zůstala v původní podobě. většina objektů stojí na svém místě. Některé původní domy byly zbořeny.

Hrad na okraji ostrožny nad řekou Krounkou je z této strany výraznou pohledovou dominantou. Při příjezdu po silnici II. třídy ve směru ze Skutče však příliš vidět není. Přes kopec jde vidět pouze kruhová hradní věž. Z opačné - západní strany obtéká ostrožnu Lešanský potok, který se severně od hradu vlévá do Krounky. Terén z hradu směrem ke Krounce výrazně klesá.

Jižně od hradu (za příkopem) se nachází poměrně rozlehlý areál bývalého pivovaru. Stejně jako hrad, i obvodové stěny krajních objektů pivovaru jsou masivní a plní tak významnou statickou funkci nad srázem směrem k Lešanskému potoku. Jednotlivé objekty pivovaru jsou dále zvlášť popsány v kapitole Pivovar.

Naproti areálu pivovaru se dům č.p. 72. K němu z jihu přiléhá ještě další objekt, ten se však dodnes nedochoval. Stejně tak jsou v situaci vyznačené dva objekty, které tvořily součást areálu pivovaru, dnes již však také nestojí.

Jižní část opevnění končí u objektu č.p. 35 (barokní panský dvůr) a téměř naproti němu objekt č.p. 10.

Předprostory hradu a pivovaru

Prvním přístupovým mezníkem k hradu byla bývalá brána, která se dle D. Menclové nacházela v místech mezi objekty č.p. 35 a č.p. 10. Oba objekty jsou v obci zachovány dodnes. Jejich spojitost s branou však patrná není.

Součástí zobrazené části obce je malebná náves, která je obklopena štítově orientovanými domy z mírně zdobenými průčelími. Ze severní strany je ukončena průhledem na hrad. Celkový vzhled je narušen domy lemujícími náves ze západní strany. Střed je tvořen zatravněnou plochou se vzrostlými stromy a pumpou. Dominantou je socha sv. Tadeáše umístěna v její jižní části. Náves tvoří další předprostor pro vstup do hradu. Její severní část při objektu č.p. 72 byla poslední branou oddělující hrad a pivovar od zbývajících částí obce. Pak následuje samostatný vstup do areálu a pivovaru a za mostem hradní brána.

Poslední branou je výjezd z prostoru mezi opevněním. Ten byl mezi objekty č.p. 30 a č.p. 31. Zde je bývalá brána v torzálním stavu dochovaná. V současnosti zde vede nezpevněná cesta.

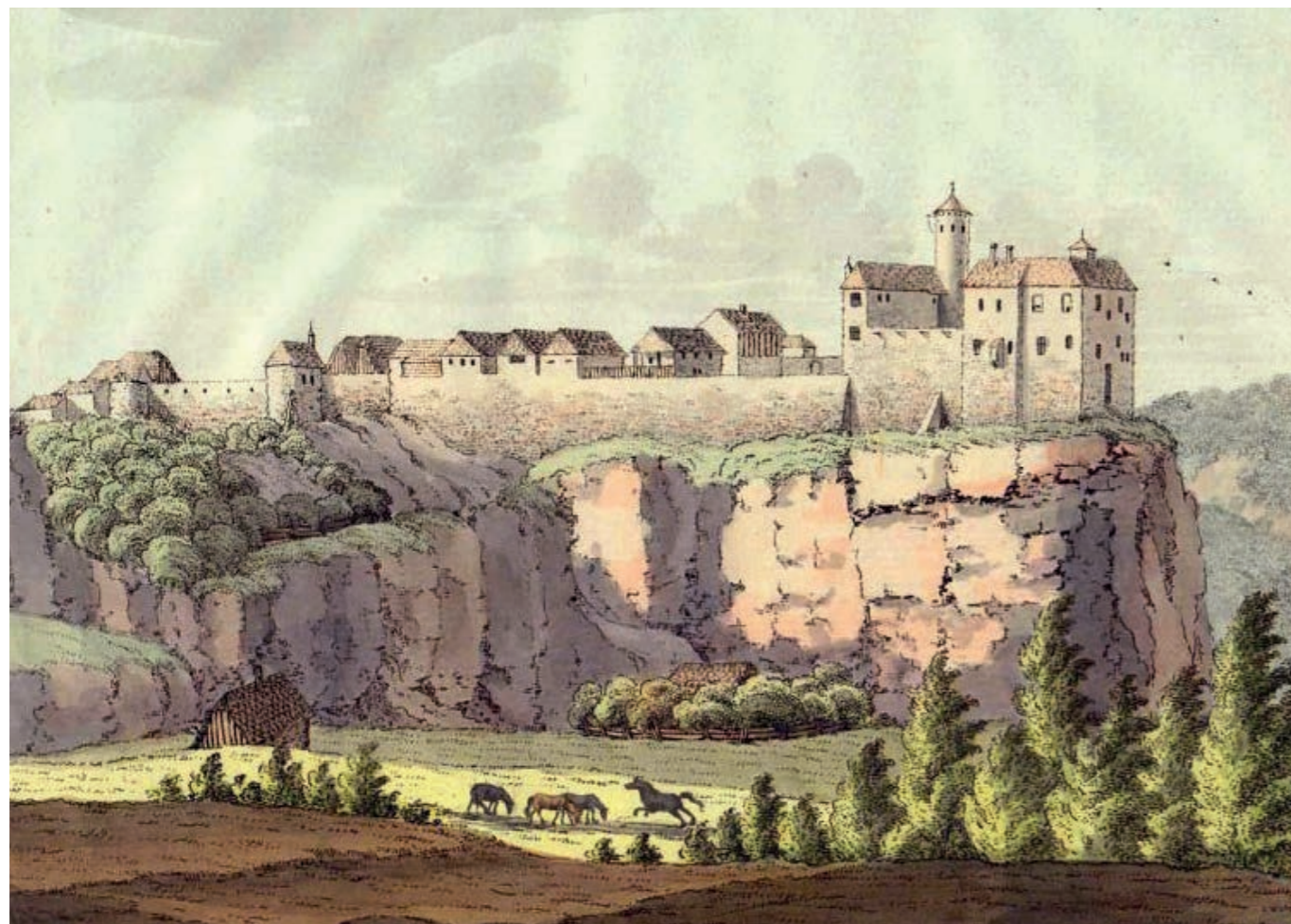
- OBJEKTY
- ŘEŠENÉ OBJEKTY
- PRŮBĚH BÝVALÉHO OPEVNĚNÍ A JINÉ DĚLÍČÍ ZDI
- VSTUPY/ VJEZDY DLE D. MENCLOVÉ
- OBRYSY ZANIKLÝCH OBJEKTŮ

0 10 25 50 m

Hrad Rychmburk

Historie a stavební vývoj hradu

První zmínka o hradu Rychmburk se objevuje v roce 1325. Tehdy toto panské sídlo nese německý název Richenburg. Hrad si do dnešní doby uchoval převážně prvky pozdní gotiky. Původně zde stával takzvaný dolní a horní hrad. Tato situace již není čitelná kvůli stavebnímu vývoji v předhradí a vytvoření příkopu v době pozdní gotiky. Horní hrad lze označit za projev vrcholně feudálně fortifikačního stavitelství. Hrad je obehnán hradební zdí. Na jihovýchodní straně stojí válcová hláska, jež kdysi bývala volná. Její silné zdi a úzká okénka a střílny dokládají její stáří. Také její fasáda dokládá, jak se její vzhled přeměnil v renesančním slohu a byla sgrafitovými psaníčky. Ve čtvrtém poschodí bývala světnice hlásného i s krbem. Pod ní zámecská kaple, která je zde dodnes. Severovýchodní křídlo můžeme označit za palác, který byl přistavěn k jádru hradu. Architektonicky se jedná o typický gotický jednotrakt většinou valeně zaklenutý. Výjim-

ku tvoří suterénní prostor na jihovýchodní straně, jež je zaklenut čtyřmi křížovými kamennými poli, která jsou vyztužena diagonálními pětibokými žebry. Obdobné rozvržení má místnost o patro výše v přízemí. Tyto prostory mají atmosféru raně gotického hradu. Avšak dochované protálky ze suterénu jsou patrně z 14. století, což odpovídá pozdní gotice. Můžeme se domnívat, že hrad byl ve stavbě za Václava II.

Nad úroveň přízemku je patrné ztenčení obvodových zdí. Vznik prvního poschodí tak můžeme zařadit s časovým odstupem do následující stavební etapy. Na vnějším severovýchodním průčelí je patrná výpadní branka uzavíratelná hřebenem. Severozápadní křídlo je patrně mladší než palác na severovýchodě. Pravděpodobně i vstupní průjezd mezi hláskou a jihovýchodním opevněním patří do starší stavební etapy.

Patrně v letech 1400 dal Smil Flaška z

rodu pánů z Pardubic vystavět severozápadní křídlo hradu. V této době měly stavební úpravy především význam fortifikační. Nejprve vyrostlo jednopatrové mělké křídlo, které se připojilo k věži. To si můžeme uvědomit, pokud se procházíme v přízemí pod valenými kamennými klenbami. V další etapě byl rozšířen tento trakt o úzkou valeně zaklenutou chodbu, která se otevírala do nádvoří arkádami. Až na takto založeném přízemí mohlo vzniknout první patro s dvojicí půloválných kamenných valených kleneb. Na jižním konci křídla vystupovalo šnekové schodiště (dnes patrné na plánu přízemí jako oválná místnost).

Jelikož byl hrad v roce 1425 dobit Tábory, lze předpokládat, že byl využíván jako útočiště a nedocházelo k jeho architektonickému rozvoji. Od sklonku 15. století až do poloviny 16. století patřil hrad rodu Valdštejnů. Během této državy získal hrad svojí vrcholnou architektonicko-fortifikační podobu. Opevnění předhradí v té době muselo být již dokončeno. Hrad byl zvýšen na celém půdorysu o druhé poschodí. Na vnějším průčelí dodnes patrné fragmenty arkýřů i oken v prvním a druhém poschodí pocházejí právě z této doby. V severním koutě nádvoří bylo zbudováno vřetenové čtvercové schodiště, z kterého byla přístupna zděná pavlač, podklenuta půlkruhovými pásy, z které byl vstup do severozápadní části hradu. V prvním patře můžeme vidět vzácné portály z nejpozdější gotiky (s přetínanou profilací, nesančních prvků). Pozdně gotické prvky naznačují, že velký stavební rozmach byl na sklonku 16. století. V té době pravděpodobně vznikla i hranolovitá přístavba v jihovýchodním rohu nádvoří. To však bylo následně přestavováno a zvýšeno. Drobně profilovaný půlkruhový vjezdový portál směrem od příkopu do hradu je z období renesance.

V roce 1547 připadl hrad Rychmburk králi. Další stavební zásahy z období renesance už byly jen drobné. Plášť věže pokryla sgrafitová psaníčka. Dnes nespátřujeme žádné barokní zásahy. Hrad z úpadku zachránila klasicistní přestavba z let 1794-

1797. Přestavba se dotkla prvního patra severovýchodního křídla a celého druhého poschodí. V této době mohlo vzniknout nové hlavní schodiště. Hrad sloužil jako správní středisko panství.

Od roku 1823 patří hrad bavorskému rodu Thurn-Taxisů, který jej vlastnil až do roku 1945, kdy byl hrad zestátněn. nějakou dobu pustnul a v roce 1952 začal sloužit jako domov důchodců. Tuto funkci plnil až do roku 2007. Od tohoto roku je v hradě umístěno centrum pro osob s schronickým duševním onemocněním. V roce 2011 k němu byl otevřen ještě penzion před mostem, který je tzv. integračním centrem. 1 ka. Dnes nespátřujeme žádné barokní zásahy. Hrad z úpadku zachránila klasicistní přestavba z let 1794-1797. Přestavba se dotkla prvního patra severovýchodního křídla a celého druhého poschodí. V této době mohlo vzniknout nové hlavní schodiště. Hrad sloužil jako správní středisko panství.

Od roku 1823 patří hrad bavorskému rodu Thurn-Taxisů, který jej vlastnil až do roku 1945, kdy byl hrad zestátněn. nějakou dobu pustnul a v roce 1952 začal sloužit jako domov důchodců. Tuto funkci plnil až do roku 2007. Od tohoto roku je v hradě umístěno centrum pro osob s schronickým duševním onemocněním. V roce 2011 k němu byl otevřen ještě penzion před mostem, který je tzv. integračním centrem. ¹

Územní odborné pracoviště NPÚ v Pardubicích. R 291/A. Rychmburk - Stručný přehled vývoje.

SEDLÁČEK, August. Hrad, zámky a tvrze Království českého. Díl první. Nakladatelství Argo. 1993, 3. vydání. Praha. 259 s. ISBN 80-85794-05-5.

¹ Domov na hradě Rychmburk. Historie. [online]. [5.9.2018]. <http://www.rychmburk.cz/historie>

Úvodní obr.: PUCHERNA, Antonín. Rychmburk. Hrad na dobových obrazech. [online]. [25.6.2018]. https://www.hrady-zriceniny.cz/s_rychmburk.htm. (nakresleno roku 1797 podle Johanna Venuta z roku 1787)

Historická vyobrazení hradu

V roce 1814 ještě není okolí hradu zalesněné a lze tak lépe vyzorovat návaznost hradu na okolní krajinu s Krounkou. Už z dálky je vidět, jak se hrad monumentálně tyčí na skále.

Obr. 1

Pohled na hrad ze severovýchodní strany je z roku 1864. Nalevo od hradu je dobře vidět údolí vyhloubené Krounkou.

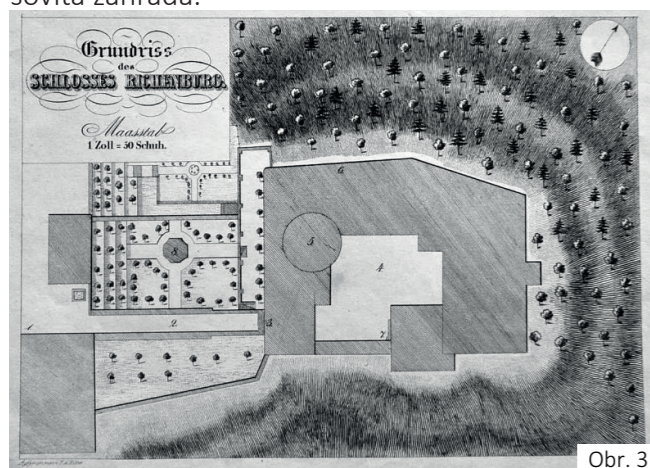
Obr. 4

V roce 1843 už není poloviční východní křídlo vysoké jako křídla ostatní.

Obr. 2

Plán z roku 1844 poukazuje na využití hrančího příkopu v tomto roce. Nacházela se zde terasovitá zahrada.

Obr. 3

Vyobrazení z roku 1882 pěkně zachycuje východní baštu. Objekt vedle č.p. 72 zde ještě stojí.

Obr. 5

Na fotografii z roku 1928 je už hrad téměř ve stejné podobě jako dnes. Pavlač v tomto roce je

Obr. 6

Obr. 1: VENUTO, Johann. Rychmburk. Hrad na dobových obrazech. [online]. [25.6.2018]. https://www.hrad-y-zriceni-ny.cz/s_rychmburk.htm

Obr. 2: HEBER, F.A. Rychmburk. Hrad na dobových obrazech. [online]. [25.6.2018]. https://www.hrad-y-zriceni-ny.cz/s_rychmburk.htm

Obr. 3: HEBER, F.A. Rychmburk. Hrad na dobových obrazech. [online]. [25.6.2018]. https://www.hrad-y-zriceni-ny.cz/s_rychmburk.htm

Obr. 4: HAUN, August; KALIVODA, Franišek. Rychmburk. Hrad na dobových obrazech. [online]. [25.6.2018]. https://www.hrad-y-zriceni-ny.cz/s_rychmburk.htm

Obr. 5: Rychmburk. Hrad na dobových obrazech. [online]. [25.6.2018]. https://www.hrad-y-zriceni-ny.cz/s_rychmburk.htm

Obr. 6: Rychmburk. Hrad na dobových obrazech. [online]. [25.6.2018]. https://www.hrad-y-zriceni-ny.cz/s_rychmburk.htm

Současný stav a využití hradu

Když už se budeme držet pouze u nedávné historie hradu, byl roku 1945 zestátněn. Nějakou dobu poté zůstal bez využití. Způsob využití mu byl vymyšlen sedm let poté v roce 1952, kdy začal sloužit jako domov důchodců. Teto funkce vydržela do roku 2007, v tomto roce se hrad stal domovem pro osoby s chronickým duševním onemocněním, který je zde dodnes.

Poslední funkční využití způsobilo nepříznivé dispoziční změny hradu. Pro funkci domova byla také řada místností znehodnocena barevnými omyvatelnými nátěry oranžové barvy. Tyto nátěry zakryly i kamenné pozdně gotické a renesanční portály. Z původní otevřené pavlače byla vytvořena uzavřená chodba. Jednou z největších škod je vytvoření výtahu. Výtah je umístěn v tloušťce stěny v místě, kde v 1. patře bývalo gotické okno, jak je uvedeno v Soupisu památek. Dnes po něm zůstala pouze výseč ve valené klenbě.

Fasády na nádvoří a vstupní jihozápadní fasáda jsou opatřeny novodobou omítkou. Ta zakryla veškeré stavební fáze hradu, které by bylo na fasádách možné vidět. Opakem jsou však zbývající vnější fasády hradu. Omítky z velké části chybí. Na neomítnutém zdivu tak lze pozorovat některé významné nálezy poukazující na stavební vývoj hradu.

Sklepy

Sklepy se nachází pod starým palácem, který tvoří severovýchodní část hradu. Vstupuje se do nich schodištěm z nádvoří naproti bráně. Tohle podlaží se skládá ze čtyř sklepních místností a přístupové chodby. V prvním z nich je zachována gotická žebrová klenba a zazděný otvor, který sloužil pravděpodobně jako přístup k vodě.

1.NP

Přízemí obklopuje téměř celé nádvoří hra-

du. V tomto podlaží jsou ve velké míře zastoupeny zbytky nejstaršího zdiva. Díky tomu je tvořeno menšími místnostmi, které jsou nedostatečně osvětlené. Prostory jsou zaklenuty převážně valenými klenbami a jsou omítnuté. Velice hodnotná je čtvercová místnost zaklenutá gotickou žebrovou klenbou.

2.NP

I přes řadu stavebních úprav můžeme v tomto podlaží pozorovat hodnotné prvky z pozdně gotické přestavby hradu. Patří mezi ně hlavně trojice valdštejských kamenných profilovaných portálů. Nachází se na podklenuté pavlači, v jejíž poprsníku je valdštejský erb viditelný z nádvoří. Snad ještě hodnotnější je kamenný záclonový portál, který vedl do točitého schodiště. Dále lze na fasádách pozorovat zbytky kamenných ostění pozdně gotických oken.

Místnosti jsou osvětlené novodobými okny a zaklenuté valenými klenbami s výsečemi. Stěny jsou opatřeny omyvatelnou omítkou oranžové barvy, celkově tak patro působí nemocničním dojmem.

3.NP

Nejvyšší obytné podlaží poskytuje nejlepší výhled na okolní krajinu. Patro bylo výrazně přestavěno při pozdně barokní přestavbě hradu. Z období gotiky se však dochovaly mimo jiné mohutné krakorce u severního nároží hradu. Místnosti jsou dobře osvětlené. Mají vysoké stropy s fabiony. V některých jsou kamnové niky. Ve věži se v tomto podlaží nachází renesanční kapele.

Krov

Krov byl nejméně dvakrát přestavován. V současné době má podobu pozdně barokního krovu s druhotně použitými dřevěnými prvky.

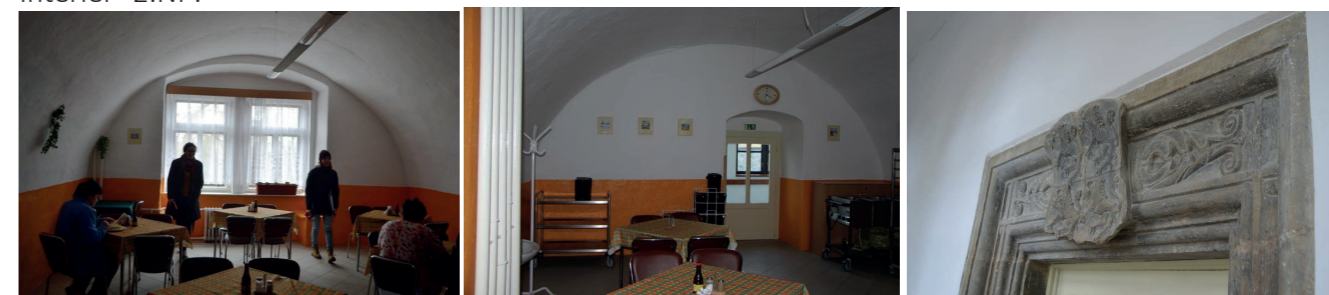
Exteriér hradu:

Interiér- 1.PP, 1.NP:

Interiér- 2.NP:

Krov:

Interiér- 3.NP:

Věž, hradní kaple:

Pivovar

Historie pivovaru a pivovarnictví

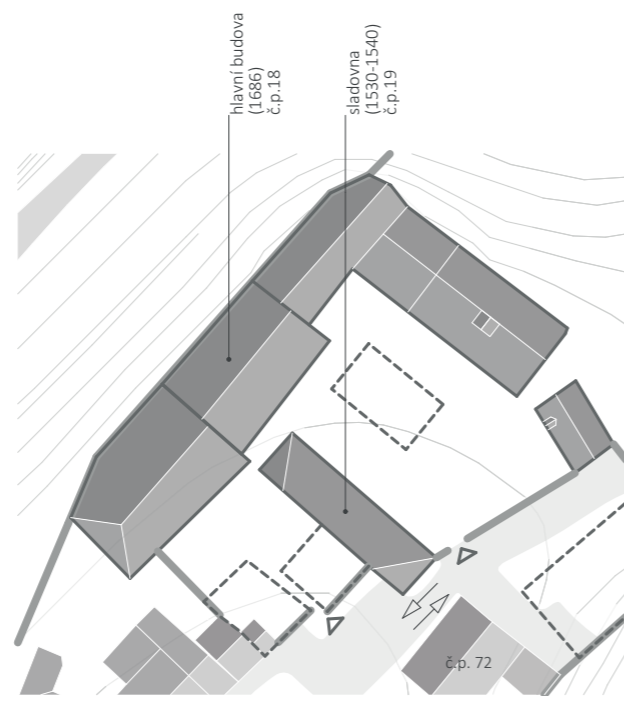
Historie pivovaru

Nejstarší část pivovaru - sladovna byla vystavěna v letech 1530-1540. Je to jednopatrový nepodsklepený objekt. Dnes má č.p. 19. Zbývající část (hlavní část pivovaru) č.p. 18 pochází z roku 1686. Jedná se budovu ve tvaru písmene L. V některých částech podsklepená budova má několik výškových úrovní. Ty jsou dobře viditelné v řezech. V severovýchodním nároží je patrný zbytek bašty.^{1,2}

Starší objekt sladovny má na jihovýchodním průčelí dochovaný pozdně gotický portál. Hlavní budova pivovaru má podobu pozdně klasicistní budovy.^{1,2}

„Jako panský pivovar dodával pivo do všech hospod rozsáhlého rychmburského panství. V roce 1838 odebíralo rychmburské pivo 96 hospod. Představte si, že tenkrát se vařilo 60 várek po 38 sudech ročně. Později byl dáván pivovar s lihovarem a dvory do pachtu. I v té době byla pověst rychmburského piva velmi dobrá a okruh odběratelů veliký. Vařilo se většinou světlé 8° a 10° pivo. Ačkoliv bylo původně ruční zařízení na počátku 20. století vyměněno za strojní, rostoucí konkurence nedalekého pivovaru v Hlinsku výstavy piva rapidně snížila. Na konci první světové války bylo uvařeno 5 000 hl piva ročně, v letech 1919 - 20 už 2 145 hl a o rok později pouze 1 350 hl. Výrobu velmi sťažovala nekvalitní voda, braná vodovodem z rybníka Spalivce. Při pozemkové reformě pivovar zanikl, neboť se nenašel zájemce o další provoz a v dubnu 1925 byla výroba zastavena. V budovách pivovaru byl zřízen sklad chrudimského piva, byty byly pronajaty, bývalé humno si najalo rolnické družstvo pro skladiště.“³

V současnosti vlastní L & M Servis spol. s.r.o. V katastru nemovitostí je uveden záznam o exekčním příkazu k prodeji nemovitosti.

¹ Památkový katalog NPÚ. Hlavní budova pivovaru. [online]. [4.9.2018]. <https://pamatkovykatalog.cz?element=19594420&action=element&presenter=ElementsResults>

² Památkový katalog NPÚ. Sladovna. [online]. [4.9.2018]. <https://pamatkovykatalog.cz?element=19594262&action=element&presenter=ElementsResults>

³ Pardubice. Pivovar Rychmburk v Předhradí. [online]. [5.9.2018]. [datum publikace 26.7.2012]. <https://pardubice.rozhlas.cz/pivovar-rychmburk-v-predhradi-6084860>

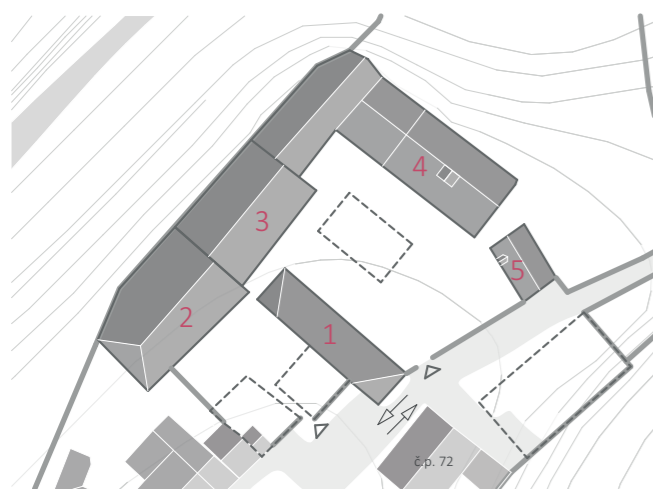

Plán z roku 1872. Zdroj: SOA Zámorsk.

Současný stav

Přes svou dřívější slávu skončily budovy pivovaru velmi špatně. Hodnotné původem renesanční budovy jsou dnes ve velmi dezolátním stavu. V některých místech jsou propadené stropy nebo střecha a v některých budovách dokonce chybí části zdí. Ve velkém množství se nedochovaly ani okenní a dveřní výplně.

Areál kolem pivovaru také zpustl. Plocha mezi budovami je zarostlá a stalo se z ní skladiště - vrakoviště. Část areálu jižně od bývalé sladovny slouží jako parkoviště. Povrch tvoří betonová plocha.

1 - Sladovna

Sladovna je raně renesanční z doby před rokem 1537, upravená barokně a později v období klasicismu. V té době vznikla dvoulodní síň zaklenutá plackami. Novodobou úpravou je pultová střecha.

Sladovna je patrová kamenná budova. Malá oválná a obdélníková okna na severovýchodním průčelí. Významné je jihovýchodní štítová stěna s gotisujícím přetínavým mělce profilovaným portálem s nápisem připomínajícím Jindřicha z Valdštejna, pána na hradě v letech 1500 - 1537. Nad portálem je fragment psaníčkových sgrafit. Jihozápadní průčelí je kamenné. Na jižní straně je prostor zaklenut valeně s pětibokými výsečemi. Klenba nahradila funkci portálu. Velká dvoulodní

síň je zaklenuta plackami do pásů na válcových pilířích s římskami. Zastropení je provedeno trámovými stropy s dvojím záklopem. V budově se má nacházet zazděné nadpraží raně barokního portálu s letopočtem 1686.

3 - Obytná budova (hvozd)

Budova hvozdu v severozápadním traktu dvora má významnou architektonickou hodnotu a její fasáda určuje charakter hospodářského dvora jakožto pivovaru.

Severozápadní trak přiléhá ke hradbám Předhradí. Má komplikovaný stavební vývoj. Příhradební trakt má půloválné kamenné klenby a pochází z období gotiky. Pravděpodobně se jednalo o hospodářské stavení, které patřilo ke středověkému hradu. Dvorní trakt jihozápadní části středního dílu pochází z doby rané renesance.

4 - Pivovarnická dílna¹

Pivovarská dílna se nachází v severovýchodním křídle areálu pivovaru. Její východní strana je ohraničením příkopu. Na protější straně příkopu stojí hrad Rychmburk. Konstrukce tohoto křídla je cihlokamená a navazuje na severní nárožní baštu předhradí.

Plány na modernizaci pivovarské dílny vytvořila v roce 1910 firma Novák a Jahn, Maschinen Fabrik, která působila v Praze a dodávala moderní pivovarské zařízení do pivovarů v celém Česku. Na prostor pivovarnické dílny navazují sklepy, které dříve sloužily ke skladování ledu a jako chladírny. Budova pivovarnické dílny byla přestavěna po druhé světové válce s novými stropy.

Otevřený prostor pivovarnické dílny se nabízí pro vytvoření velkého shromažďovacího prostoru v rámci areálu. Do interiéru proniká díky velkým oknům dostatek přírodního světla.

Pohledově významná budova, jelikož stojí

nad hradním příkopem a její východní fasáda se pohledově uplatňuje pro návštěvníky hradu. Na severovýchodním průčelí se nacházejí okna s kamenným ostěním.

5 - Stáje²

Jedná se o jednoduchý jednopatrový objekt zevně nečleněný. K ustájení koní sloužily hluboké valeně zaklenuté prostory. Pravděpodobný vznik v období klasicismu po roce 1840.

Konírna nemá ničím významné architektonické prvky, avšak zaujímá exponované místo v rámci hospodářského areálu pivovaru. V pozadí při pohledu na konírnu ze dvora vidíme rychmburský hrad.

¹ Územní odborné pracoviště NPÚ v Pardubicích, R 291/A, Rychmburk - Pivovar na Předhradí

² Územní odborné pracoviště NPÚ v Pardubicích, R 291/A, Rychmburk - Pivovar na Předhradí

1- Sladovna:

2- Sladovna:

3- Obytná budova:

4 - Pivovarnická dílna:

5- Stáje:

Stavebně historický průzkum

Dispozice pozdně gotického hradu

ÚVOD

Tento stavebně historický průzkum se pokouší o rekonstrukci dispozičního uspořádání pozdně gotického a renesančního hradu. Hrad je v současnosti využíván jako Domov pro osoby s chronickým duševním onemocněním. Tato skutečnost hrad na jednu stranu udržuje v dobrém stavu, ale také to znemožňuje provést úplný stavebně historický průzkum. Místnosti hradu jsou opatřeny omyvatelnými nátěry, které zakryjí řadu možných nálezů, které by umožnily přesněji určit zmíněnou stavební etapu. Tento průzkum tedy vychází z dostupných zjištěných informací a v omezeném rozsahu vlastního průzkumu hradu. Řada poznatků jsou proto domněnkami buď potvrzenými, nebo jen vyvozenými na základě rešerší jiných doložených dispozičních schémat hradů.

Vzhledem k popsané situaci nebude výsledek plnohodnotnou prací, která by přinesla řadu nových poznatků ohledně stavebního vývoje hradu. Na základě zjištěných informací jsou zde však uvedeny hypotézy, které mohou být v budoucnu použity jako podklad při komplexním stavebně historickém průzkumu.

STAV POZNÁNÍ

Na hrad nebyl doposud zpracován komplexní stavebně historický průzkum. Poznátka k jeho stavebnímu vývoji lze nalézt v knize České hrady 1 a 2 od Dobroslavy Menclové. Ta uvádí schéma 1. patra gotického hradu s vyznačenými pozdějšími konstrukcemi. Ke stavebnímu vývoji uvádí základní fakta. Mluví o starším hradu, který byl tvořen palácem při severovýchodní části opevnění. Dochovalo se z něj zdivo pouze do úrovně podlahy 1. patra včetně gotické žebrové klenby ve východní místnosti v přízemí a pod ní ve sklepě. V opačné části

opevnění stála obranná věž – bergfrit. Jako pozdně gotické uvádí v půdorysu přízemí severozápadní křídlo paláce. Bez podrobnějšího rozboru D. Menclová píše, že bylo postaveno Jindřichem Štastným z Valdštejna kolem roku 1520. Mluví také o záclonovém portálu v 1. patře pozdně gotického paláce.

Základní informace ohledně historie hradu jsou uvedené také v Soupisu památek. Dále jsou zde popsána jednotlivá křídla hradu. V této knize je stará fotografie jihovýchodní dvorní fasády severozápadního křídla. Je dobrým zdrojem pro zjištění stavu fasády před výstavbou dřevěné pavlače a proražením výtahu.

Historii hradu podrobně rozepisuje August Sedláček v knize Hrady, zámky a tvrze království českého (díl 1- Chrudimsko). Co se týče jeho popisu stavebního vývoje hradu, tolik spolehlivý není.

Ve všech uvedených zdrojích se však uvádí spíše základní informace. Velkým přínosem pro poznání stavebního vývoje hradu byl průzkum fasád vnějších obvodových zdí provedený před zahájením jejich obnovy. Jedná se o stavebně historickou dokumentaci s názvem 2. etapa statického zajištění a obnovy pláště hradu zpracovanou Ing. Jiřím Slavíkem, Bohdanem Šedou a Zuzanou Pykalovou. Tato dokumentace změnila pohled na stavební vývoj hradu. V severozápadní hradební zdi byla zjištěna existence starší menší zděné stavby předcházející severozápadnímu pozdně gotickému paláci. Výsledky průzkumu se staly důležitým podkladem pro tuto práci.

Pro rozbor válcové věže byla přínosná stavebně historická dokumentace Obnova fasád věže hradu; Rychmburk, Předhradí čp. 17. Dokumentace byla zpracována pro Státní památkový ústav v Pardubicích Ing. Jiřím Slavíkem. Důležitou informací je objevení zaniklé konstrukce podstřešního patra jihozápadního křídla hradu v jižním obvodu 3. patra věže.

Výše byly uvedeny dosavadní poznatky ohledně stavebně historického průzkumu hradu. Tato práce se je snaží rozšířit o podrobnější poznání stavebního vývoje hradu v období pozdní gotiky. V případě této práce se jedná konkrétně o období husitských válek a první polovinu 16. století. Ukončeno je rokem 1547, kdy hrad připadl králi Ferdinandovi.¹ Řada nálezových situací, které by mohly být pro určení vývoje hradu v uvedeném období přínosné, je vzhledem k jeho současnému využití skrytá. Proto se průzkum soustředil na nálezové situace, které je možné vidět i bez destruktivního průzkumu (např. typy a tvary kleneb). Dále byly prozkoumány stěny 2. patra propisující se do úrovně krovy. Na nich byly hledány zbytky omítek a omítkových koutů, které mohly dle svého stáří napovědět, které místnosti byly omítané a které ne a případně omítkové kouty, podle nichž se dalo určit, kde byly ukončeny jednotlivé místnosti. Tam, kde nestačily zmíněné nálezové situace, bylo využíváno poznatků o stavebních fázích těsně předešlých a následujících.

¹SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého (Chrudimsko)*. 3. nezm. vyd., 1. ARGO. Praha: Argo, 1993. ISBN 80-85794-05-5. (s. 83)

Nálezové situace

SKLEPY

S.05 A: Větráček

U východního koutu místnosti S.05 byl nalezen větráček. Ve starší fázi výstavby hradu tedy při západním nároží starého paláce nestála žádná stavba nebo jen přístřešek. Po výstavbě severozápadního paláce již větráček zanikl.

S.05 B: kamenné ostění dveřního otvoru

Kameny dveřního otvoru v jižní stěně místnosti S.05 jsou okosené s náběžným štítkem dolů. Otvor by mohl pocházet klidně z 15. století, klidně i dříve. Průchod sloužil jako vstup do sklepa. V přízemí na chodbu vedoucí do sklepa navazuje dveřní otvor mezi místnostmi 1.15 a 1.16. K tomuto vstupu by pak mohla přímo vést chodba, která vznikla nejpozději při pozdně gotické přestavbě hradu.

S.05 C: Mladší širší bednicí prkna než v místnostech S.03 a S.02

S.04 B: Mladší širší bednicí prkna než v místnostech S.03 a S.02

Při průzkumu otisků bednicích prken v jednotlivých sklepních místnostech bylo zjištěno, že v místnostech S.04 a S.05 byla použita užší bednicí prkna než v místnostech S.03 a S.02. To znamená, že místnosti S.04 a S.05 byly zaklenuty později, než raně gotické sklepy S.02 a S.03.

S.04 A: Otvor v místnosti S.04

Dnes zazděný otvor měl dvě stavební fáze. Při první vzniklo ležaté obdélné okénko, z druhé fáze pochází ostění nahoře.

S.04 C: Dodatečně proražený otvor mezi S.03 a S.04

Otvor mezi místnostmi S.03 a S.04 byl pro-

ražen až dodatečně. Není zde viditelný záklenek ani armování nároží.

PŘÍZEMÍ

0.00 A: Klenba v průjezdu nad branou je starší než zbylá část

0.00 B: pozdně-gotická/ renesanční klenba (stejně jako brána)

Klenba v průjezdu nad branou je starší, než zbylá část. Ta je pozdně gotická nebo renesanční. O rozdílném stáří svědčí na první pohled její tvar. Nad branou má klenba nepravidelný tvar, zatímco nad průjezdem je pravidelná křížová klenba, jejíž hrany jsou opatřeny mírným štukovým náběhem (hřebínkem). Tato část klenby mohla vzniknout současně s profilovaným kamenným ostění hradní brány. Ta je dle profilace také pozdně gotická nebo renesanční.

V části klenby nad branou uskakuje zeď směrem do průjezdu, kvůli otvírání starší brány, která předcházela pozdně gotickému nebo raně renesančnímu pískovcovému portálu.

Pod barokním přístavkem schodiště je dnes nepřístupný prostor. Na archivních plánech z poloviny 19. století je prostor pod schodištěm ještě přístupný. V současnosti nejsou na omítnuté stěně patrné stopy po vstupu do tohoto prostoru.

0.01 A: Cca kolem roku 1800 mohl vzniknout zaklenutý dveřní otvor

Eliptický dveřní otvor lze dle jeho tvaru zařadit do období pozdního baroka, cca kolem roku 1800. Spadal by tak pod rozsáhlou rekonstrukci hradu Filipa Kinského. Tento vstup navazuje na pozdně barokní schodiště do apartmánu ve 2. patře branského křídla. Dveře (vrata) se nabízí k tomu, že když přijela vrchnost na hrad, mohla před nimi

vystoupit z kočáru a přímo vstoupit.

0.02 A: Při vstupu do 0.02 (z 0.01) je široký klenební pas

Při vstupu do místnosti 0.02 se nachází mohutný klenební pas o šířce cca 132 cm. Klenební pas je nepravidelného tvaru. Podle jeho tloušťky lze soudit, že něco podpírá, ve vyšších patrech se ale nenachází žádná konstrukce, která by na něm v této tloušťce ležela. Můžeme tedy předpokládat, že zde dříve nějaká konstrukce stála. Nejpozději však před renesanční přestavbou, při které byl osazen kamenný portál do 1. patra věže a vznikl okenní otvor s renesančně vykrojeným ostěním. Tato renesanční přestavba dala křídlu pravděpodobně dnešní podobu. Žádná konstrukce, která by ležela na klenebním pasu, zde již není.

0.04 A: Hřebínek na dveřním otvorem je poctivý renesanční

0.04 B: Štukový hřebínek, není tolik jasný, jako 0.04 A

Výseče okenního a dveřního otvoru jsou opatřeny štukovými hřebínky. Hřebínek nad dveřním otvorem je poctivý renesanční, nad okenním otvorem je však téměř nepatrný. Buď vznikl okenní otvor později a renesanční úprava s hřebínky se jej nedotkla (náznak hřebínku by pak mohl být vytvořen po opravě zasekáním elektřiny) nebo bylo okno současné s dveřní výsečí a profilace hřebínku se vlivem pozdějších úprav téměř nedochovala.

0.04 C: Pod omítkou je kamenné ostění

Mezi místnostmi 1.11 a 1.12 je pod novodobým emaillem patrné kamenné ostění. Tento průchod zde tedy mohl vzniknout při pozdně gotické nebo renesanční přestavbě hradu.

0.06 A: Klenba zasahuje do nadpraží okna.

Klenba této kruhové místnosti zasahuje do nadpraží okenního otvoru. To dokazuje, že zde bylo

dříve něco jiného, pravděpodobně točité schodiště, které bylo v 1. patře zakončeno kamenným záclonovým portálem. Když bylo schodiště zrušeno, byla místnost zaklenuta a zasahuje do nadpraží okna, které dříve osvětlovalo schodiště.

0.06 B: V místech bývalého točitého schodiště (0.06) nalezena trhlina ve zdi

0.10 A: Místnost 0.10 mohla sloužit jako gotická černá kuchyně.

Tato hypotéza byla vyhodnocena na základě poznatků J. Slavíka a B. Šedy, kteří po průzkumu fasád vnějšího obvodového pláště poukázali na existenci staršího zděného objektu v západní části severozápadního paláce. Jeho podobu však v tuto chvíli nevíme. Další indicií při tomto závěr je způsob zaklenutí místnosti a její půdorysný tvar. Místnost je zaklenuta valenou klenbou ve třech výškových úrovních. Střední je vyšší a poukazuje na to, že mohla být zaklenuta později a zastropila by tak otvor po dymníku.

Kuchyně zde mohla stát jako součást staršího objektu v 15. století a možná ještě v pozdní gotice na počátku 16. století. V této době byla totiž vystavěna krytá chodba, která směřuje do sklepů. Aby měla význam, je proto pravděpodobné, že chvíli zde ještě sloužila gotická černá kuchyně. Po výstavbě objektu v jihovýchodní části, zmiňuje J. Slavík, že mohla být černá kuchyně zde.

Místnosti 0.05, 0.07, 0.08, 0.11, 0.13, 0.15 pravděpodobně byly původně chodbou směřující ke sklepům. Až později byla chodba nejspíš přepříčkována.

0.14 A: Chybějící soklík pilíře pavlače přiléhajícího k věži vřetenového schodiště.

Sloupy kamenné arkády v přízemí mají soklíky o výšce asi 50 cm. Soklík chybí u poslední předpokládané podpěry při objektu vřetenového schodiště. V této výšce je však dutina, která pouka-

zuje na úpravy.

0.15 A: Kamenný portál z místnosti 0.15 do 0.15 zde byl dřív, než severozápadní stěna vřetenového schodiště.

Po omítkou ostění dveřního otvoru mezi místnostmi 0.15 a 0.16 je okosený portál do sklepa. Stěna vřetenového schodiště, která k němu přiléhá, se otvoru půdorysně přizpůsobuje. Vstup do sklepa zde tedy byl dříve, než věž vřetenového schodiště.

V místnosti dnešní kotelny 0.12 se nachází novodobě proražené komínové těleso. Dříve zde vytápění ani komín nebyl.

0.17 A a 0.18 A: Nezvyklý tvar valené klenby v místnostech 0.17 a 0.18

V místnosti 0.17 a 0.18 jsou zaklenuty valenou klenbou. Tato klenba má vrchol i patu po celé délce místnosti ve stejné výšce, z důvodu lichoběžníkových půdorysných tvarů místností má však každé čelo jiný tvar oblouku.

V dveřním otvoru mezi místnostmi 0.15 a 0.17 je osazen kamenný portál s přetínovou profilací.

1.PATRO

1.01 A: Hrana špalety okenního otvoru v místnosti

1.01 je renesančně vykrojená.

Hrana špalety okenního otvoru je renesančně vykrojen. Stejně vykrojení se opakuje také v některých místnostech 2. patra, o kterých bude psáno dále.

1.01 B: Mezi místnostmi 1.01 a 1.28 je ve dveřním otvoru osazený renesanční kamenný portál.

Kamenný portál z místnosti 1.01 do věže 1.28 je profilováním již renesanční. Portál je tak

dalším důkazem toho, že v renesanci zde existovala stavba branského křídla hradu, ze které byl vstup do věže. Dle J. Slavíka nejpozději v době vzniku portálu vzniklo i současné patrování věže, tedy i klenby s renesančními hřebínky (Hrad Rychmburk – věž, s. 8).

1.05 A: Výseč dveřního otvoru v místnosti 1.05 je opatřena renesančním hřebínkem.

Kromě renesančního hřebínku na výseči je v místnosti výrazným prvkem klenební pas, který se nachází přibližně v místě stěny ve 2. patře. Pas byl pod valenou klenbu vložen pravděpodobně kvůli této stěně. Stěna vznikla až v nějaké z dalších fází po zaklnutí místnosti 1.05.

1.07 B: Dnes již neexistující točité schodiště z 0.07 do 1.07.

O zaniklém točitém schodišti v tomto místě mluví např. D. Menclová. Schodiště začínalo v přízemí a končilo buď v 1. patře nebo ve 2. patře. O jeho pokračování do 2. patra se však nemáme žádné důkazy. Vzhledem k reprezentativním prostorům až ve 2. patře je však pokračování do 2. patra velmi pravděpodobné. Stěna 2. patra je v této části přezděna. Schodiště je předpokládáno jako obslužné a pokud v místnosti 0.10 byla černá kuchyně, schodiště by z ní jednoduše obsloužilo vyšší patro/patra.

Existenci schodiště potvrzuje na výšku obdélné drobné okénko, které neodpovídá patrování severozápadního paláce. Parapet je přibližně v úrovni podlahy 1. patra, z čehož vyplývá, že osvětlovalo schodišťový prostor. Okénko má okosené kamenné ostění.

1.06 A: Záclonový portál do místnosti 1.07

Tento kamenný portál má reprezentační hodnotu. V současné době je v místě, kde není téměř na očích. Místnost 1.06, do které ústí, nemůže být díky nosným stěnám uvnitř plnohodnotně využívána. Stěny jsou ale až mladší úpravou prostoru.

V návaznosti na zrušené točité schodiště je pravděpodobné, že dříve sloužilo jako obslužné z přízemí do 1. patra, kde bylo ukončeno tímto záclonovým portálem orientovaným do místnosti 1.06. U té se pak nabízí využití jako síň. Tato teorie podporuje také domněnku, že o patro níže v místnosti 0.10 nějakou dobu existovala černá kuchyně. Ta by tak byla přímo navázána na točité schodiště a místnost 1.06.

1.06 B: Stěny místnosti 1.06 byly postaveny až po zaklnutí valené klenby s výsečemi.

Nosné stěny dělicí místnost 1.06 na menší části zasahují do výsečí valené klenby místnosti. Jejím členěním nevznikl nijaký plnohodnotný prostor. Lze tedy soudit, že stěny vznikly pouze jako nosné pro stěny nad nimi ve 2. patře.

Zvláštní v tomto případě je to, že tato stěna byla pravděpodobně postavena kvůli stěnám též polohy ve 2. patře. Stěna ve 2. patře pokračuje dále směrem ke starému paláci, v místnostech pod ní (tj. 1.11 a 1.12) se však nepropisuje. To mohlo být způsobeno nedostatečnou únosností klenby místností 1.06 a 1.05.

Téměř na zalomení severozápadní fasády severozápadního křídla (u místnosti 1.11) je pozůstatek skoseného ostění. (obnova fasáda- Slavík)

1.11 A: Po okenního otvoru v 1.11 jsou sedátka.

Po stranách okenního ostění této místnosti jsou patrná sedátka. Vzhledem k novodobému emailu na nich není bohužel možné určit podrobnosti ohledně jejich vzniku. Dle průzkumu J. Slavíka a B. Šedy víme pouze nějaké informace o příslušném okně: je dodatečně sdružené a časově je zařazeno do goticko renesanční přestavby hradu. Víme, že sedátka patří ke sdruženému oknu, případně bylo přesunuto západní z nich, to ale bez sondáže nelze prokázat.

1.12 A: Otvor mezi 1.11 a 1.12 je opatřen kamenným ostěním skrytým pod omítkou. Ze strany

1.11 je výseč nad otvorem opatřena renesančním hřebínkem.

Kamenné ostění je patrné pod novodobým emaillem. Místnosti, které spojuje, jsou zaklenuty valenou klenbou. Do místnosti 1.11 je výseč nad dveřním otvorem opatřena renesančním hřebínkem, z druhé strany chybí. Z této strany mohl hřebínek během dalších přestaveb nebo spíše novodobě zničen.

Pokud nejde až o dodatečnou renesanční úpravu výseče, lze dle hřebínku předpokládat, že otvor nebo celá klenba vznikla při renesanční přestavbě, ze které pochází mimo jiné také úprava věže. Pokud by klenba byla novější, mohl být původní strop nad těmito místnostmi plochý trámový.

1.10 A: kamenný pozdně gotický portál.

1.10 B: kamenný pozdně gotický portál s valdštejským znakem.

1.10 C: kamenný pozdně gotický portál.

1.10 D: Valdštejský znak na poprsníku pavlače.

Kamenné portály na pavlači a valdštejský znak v poprsníku pavlače (další je na prostředním z pozdně gotických portálů) datuje části paláce s těmito prvky spojené do pozdně gotické přestavby hradu za Valdštejnů, kteří zde byli v 1. polovině 16. století. Dnes jsou portály schované za předsazenou pavlačí z minulého století, dříve však byly z nádvoří jasně viditelné. Za Valdštejnů měly tedy mimo jiné také reprezentační význam. Tohoto významu nabývaly buď pouze jejich polohou jasně viditelnou z nádvoří anebo také funkčním využitím místností za nimi.

Místnosti za kamennými portály jsou jednotlivě přístupné z pavlače, sloužily tedy pravděpodobně jako více samostatných obytných místností (případně pro oficiální reprezentaci mimo 2. bezesporu obytné patro) přístupných z pavlače. K tomuto komunikačnímu schématu pak jasně náleží také výstavba věže vřetenového schodiště, která měla pavlač zpřístupnit. V těchto obytných míst-

nostech však není pravděpodobná tradiční trojdílná dispozice (nebo alespoň dvoudílná bez komory), ale pouze dispozice neúplná v podobě např. nevytápěné komory. Jednotky proto sloužily spíše pro příležitostné užití nebo výše zmíněnou reprezentaci, přespání hostů apod.

2.PATRO

2.01 A, 2.03 a 2.04 A: Hrany špalet okenních otvorů na jihozápadní fasádě v místnostech 2.01, 2.03, 2.04.

Hrany špalet okenních otvorů v místnostech 2.01, 2.03 a 2.04 jsou renesančně vykrojená. Stejně vykrojené nároží se nachází i v 1. patře. Zda jsou stejná okna i v místnosti 2.05 nevíme, protože nebyla zpřístupněna. Branské křídlo bylo tedy renesančně vystavěno nebo přestavěno. Dalším prvkem poukazující na výstavbu nebo přestavbu tohoto křídla je i renesanční portál v 1. patře.

2.05 A: Okenní otvory v severozápadní fasádě v 2.05 jsou zazděné (asi kvůli unikání tepla).

Na archívních plánech z poloviny 19. století jsou okna v severozápadní fasádě v místnosti 2.05 značené jako zazdívané. Do této doby zde ještě byly. Zazděny mohly být z důvodu zamezení úniku tepla z místnosti, která po pozdně barokní přestavbě nimi měla 4 okna.

2.06 A: Okna v místnosti 2.06 nejsou pozdně gotická.

2.06 B: Obvodové zdivo mění na rozhraní místností 2.06 a 2.09 svou tloušťku.

V půdorysu 2. patra je vidět, že mezi místnostmi 2.06 a 2.09 se mění tloušťka obvodového zdiva. Tato změna se propisuje i do úrovně krovu v podobě nadezdívky. Od místnosti 2.06 západním směrem má stěna tloušťku cca 89 cm, od místnosti severně je tloušťka stěny cca 118 cm. J. Slavík a B. Šeda ve stavebně historické dokumentaci fasád

vnějšího obvodového pláště uvádějí, že obvodová zeď od úrovně podlahy 2. patra a od uvedeného místa změny tloušťky stěny směrem k západnímu nároží je vystavěna s převahou opuky a druhotně použitými články. Mimo jiné je mezi okny místnosti 2.06 zazděný kus ostění pravděpodobně pozdně gotického okna. Tato část stěny byla tedy vystavěna až v nějaké z následujících přestaveb po přestavbě pozdně gotické.

Pokud by dříve zmíněné točité schodiště vedlo až do 2. patra, dnes by po něm z důvodu přežďení obvodové stěny místnosti 2.06 nebyla žádná stopa.

2.08 A: Okenní otvory v 2.07 jsou kamenná a jsou skrytá pod omítkou. Tato profilovaná ostění jsou pozdně gotická.

Pod omítkou okenních otvorů mezi místnostmi 2.07 a 2.08 se rýsují profily kamenných ostění oken. Tyto profily odpovídají zbytkům ostění v 1. patře jihovýchodní a severovýchodní stěny starého paláce. Dnes jsou do těchto ostění vloženy novodobé okenní výplně. Vzhledem k podobě (případně totožnosti) s ostěními starého paláce můžeme řadit přestavbu starého paláce a výstavbu, případně přestavbu, severozápadního paláce zařadit do jedné stavební etapy – tj. pozdně gotické.

2.31 A: Vřetenové schodiště je členěno mezipodestami. Ty jsou vždy v místě, kde na něco navazovaly. Důležitá je mezipodesta v úrovni mezi 1. a 2. patrem.

Dle kresby B. Šedy existovala v pozdní gotice pavlač, která spojovala starý palác s novým vřetenovým schodištěm.

Vřetenové schodiště je přerušeno v několika místech mezipodestou. Mezipodesta je vždy v místě, kde se nachází vstup do určité části paláce. Výjimku tvoří mezipodesta ve východní rohu věže v úrovni mezi 1. a 2. patrem. Na vnější fasádě je v tomto místě dochovaný kamenný portál. Z těchto poznatků lze tedy soudit, že zde opravdu existovala

pavlač spojující tyto dva objekty. Musela však překonat výškový rozdíl asi 1 m, aby dosáhla výškové úrovně podlahy 2. patra starého paláce.

KROV

3.01 A: Zrušený komín poblíž Ko7

Na půdu se propisuje zbytek komínového tělesa se dvěma průduchy. Komín náležel nejspíš ke zrušenému dymníku v 1. patře místnosti 1.02. Pozdně barokní krov reaguje na tento komín výměnou, komín tedy vznikl současně s krovem nebo ještě dříve.

3.01 B: Komín Ko7

Komín Ko7 má dva průduchy. Pochází asi z konce 19. století.

3.03 A: Kamenné portály ve věži jsou renesanční.

Ve 3. patře věže se nachází několik kamenných ostění bez profilace. Ke kamennému ostění dveřního otvoru z 3.02 do věže dobíhá renesanční omítka. Dle detailu napojení vzniklo toto ostění současně s omítkou. U ostatních ostění ve věži tento detail není viditelný, ale lze předpokládat, že budou stejně stará.

Stěny viditelné v úrovni krovu:

3.02 A Stěna nebyla z této strany nikdy omítnutá.

3.02 B Stěna nebyla z této strany nikdy omítnutá.

3.02 C: Ve stěně mezi 3.01 a 3.02 jsou druhotně použity prvky renesančního/ barokního ostění. Ostění je profilováno lištou. Stěna je tedy raně nebo pozdně barokní.

V nadezdívce kamenné stěny byly nalezeny zbytky druhotně použitého kamenného ostění. Ostění profilovaná lištou jsou buď renesanční, nebo barokní. Stěna tedy byla vyzděna jako raně barokní nebo pozdně barokní.

3.02 D: Komín Ko1 jasi pozdně barokní. Pod úrovní krovu je neomítnutý.

Komín Ko1 je pod úrovní krovu neomítnutý. To znamená, že při jeho vyzdívání již bylo počítáno s novou výškovou úrovní krovu. Tuto výšku získal při pozdně barokní přestavbě a komín tak mohl vzniknout současně s tímto krovem. Komín je provázán s nadezdívkou.

3.02 E: Výškové uskočení nadezdívky obvodové stěny

Obvodová stěna je na úrovni rozmezí místností 2.06 a 2.09 výškově uskočený. Už ve 2. patře je v půdorysu vidět, že stěna v tomto místě mění svoji tloušťku, výškové uskočení je tedy dalším důkazem toho, že tato stěna vznikla ve dvou stavebních fázích.

3.02 F: Komín Ko2 je provázán s příčkou, takže je nejspíš z 18. století.

Komín Ko2 je provázán s příčkou, kterou považujeme za pozdně barokní. Komín je nejspíš pozdně barokní.

3.02 G: Kout místnosti 2.10 (při vnějším líci fasády, vedle 2.09).

Tento kout je vyvázaný a omítnutý. Stěny jsou obě kamenné.

3.02 H: Stěna mezi 2.09 a 2.10

Stěna je ze strany 2.10 omítnutá kletovou omítkou. Stěna je kamenná a asi pokračovala dál směrem na chodbu.

3.02 I: Komín Ko3.

Pod komínem Koo3 je stěna částečně přezděna.

3.02 J: Stěna mezi chodbou 2.07 a místnostmi 2.10 a 2.12 je současná s vaznými trámy v ní (tyto vazné trámy byly nejprve přes celou šířku krovu a později jen nad chodbou).

V této kamenné stěně byly nalezeny zazděné vazné trámy osekáné v lících zdiva. Vznikly současně s danou stěnou. Tyto trámy můžeme zařadit do staršího krovu nejspíš z goticko renesanční přestavby (doložený požár hradu asi pozdně gotický krov zničil). Při výstavbě nového krovu byly trámy ve stěně ponechány a pouze osekány.

3.02 K: Stěna mezi 2.12 a 2.13.

Stěna mezi místnostmi 2.12 a 2.13 je vyzděna ze smíšeného zdiva. Z obou stran můžeme pozorovat zbytky kletované omítky. Stěna je dle omítky pozdně gotická nebo renesanční. Ze strany 2.13 je otisk po trámu vodorovném se stěnou a při styku s „chodbovou stěnou“ je omítkový kout.

3.02 L: „Chodbová stěna“ mezi 2.13 a 2.14.

Tato stěna je přezděná ve stopě starší stěny.

3.02 M: Stěna oddělující starý palác a nový je kamenná o tloušťce cca 98 cm.

Tato stěna je současně dělicí mezi starým a novým palácem. Je kamenná a má tloušťku přibližně 98 cm. Při jejím styku s obvodovou stěnou v místnosti 2.14 je omítkový kout.

3.02 N: Stěna schodišťové věže

Stěna schodišťové věže je v úrovni krovu vyzděna z cihel. Cihly v soklové části mají délku 31 cm a výšku přibližně 7 cm. Prahové cihly mají výšku asi 8 cm.

3.02 O: Obvodová stěna u 2.16.

Na vnitřním líci obvodové stěny severozápadní strany starého paláce byla nalezena pozdně gotická omítka.

3.02 P: Severní roh starého paláce.

V severním rohu starého paláce byl nalezen omítkový kout. Stěna je přezděna ve stopě starší stěny.

3.02 Q: Příčka mezi 2.16 a 2.17

Tato stěna je cihelná omítaná. Byly na ní nalezeny dvě vrstvy omítky. Strukturou je omítka renesanční nebo raně barokní. Rozměr cihel je různý, např. 26x13x7,5 cm.

3.02 R: Roh místnosti 2.15.

V rohu místnosti 2.15 u schodišťové věže je omítkový kout.

3.02 S: Stěna místnosti 2.19 (stěna sousedící s 2.15)

Tato stěna byla opatřena pozdně gotickou omítkou.

3.02 T: Stěna místnosti 2.19 sousedící se schodišťovou věží.

Tato stěna není omítnutá, ale je přezděná.

3.02 U: Obvodová stěna starého paláce do nádvoří je přezděna.

Tato část obvodové stěny byla přezděna. V místnosti 2.25 je omítka pozdně gotická. Omítka je při obvodovém zdivu také v 2.26, 2.27, 2.28.

3.02 V: Severovýchodní stěna 2.28.

Severovýchodní obvodová stěna starého paláce je značně přezděná.

3.02 W: Stěna 2.27 (sousedící s 2.24 a 2.25)

Stěna je bez omítky, počítá s podhledem. Stěna je asi 27 cm široká a zděná z cihel 27x13,5x6 cm.

3.02 X: V jihovýchodní stěna starého paláce.

V polovině délky této stěny k ní přiléhá kolmá cihelná stěna (příčka). v 2.27 a 2.28 je jizva po podhledu (v rozdílné výšce).

3.02 Y: Nadezdívka technologicky dodatečná.

Nadezdívka této stěny je technologicky do datečná.

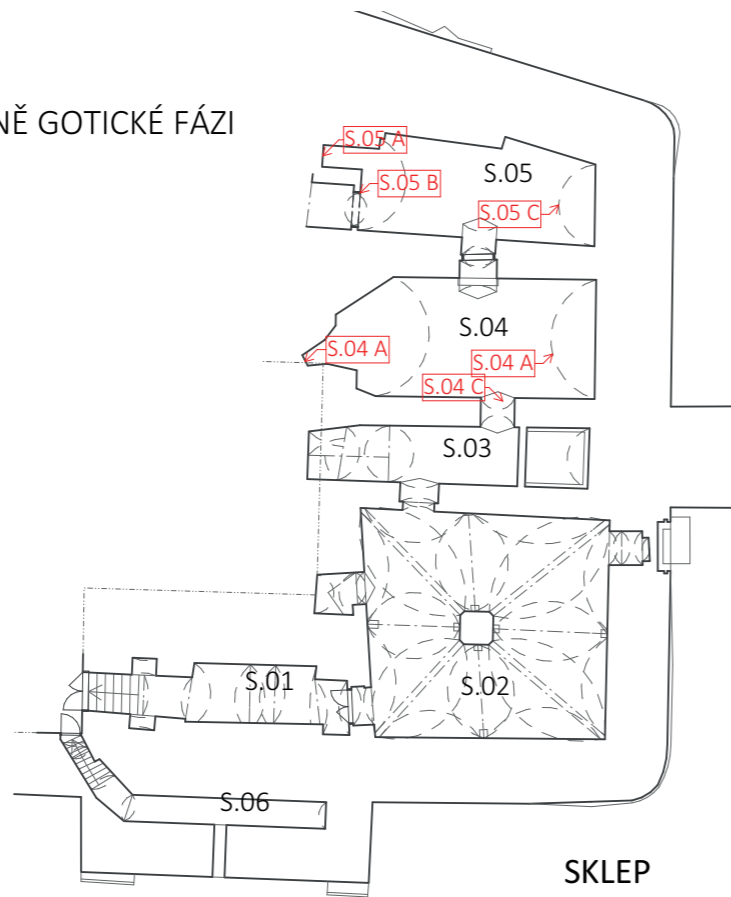
3.02 Z: Severní strana stěny věže.

Zdivo severní strany věže viditelné z krovu je omítnuto nabílenou kletovanou omítkou (pozdně gotickou nebo renesanční). Omítka je interiérová, byl zde vstup do věže. Po renesanční přestavbě hradu muselo vést schodiště do věže.

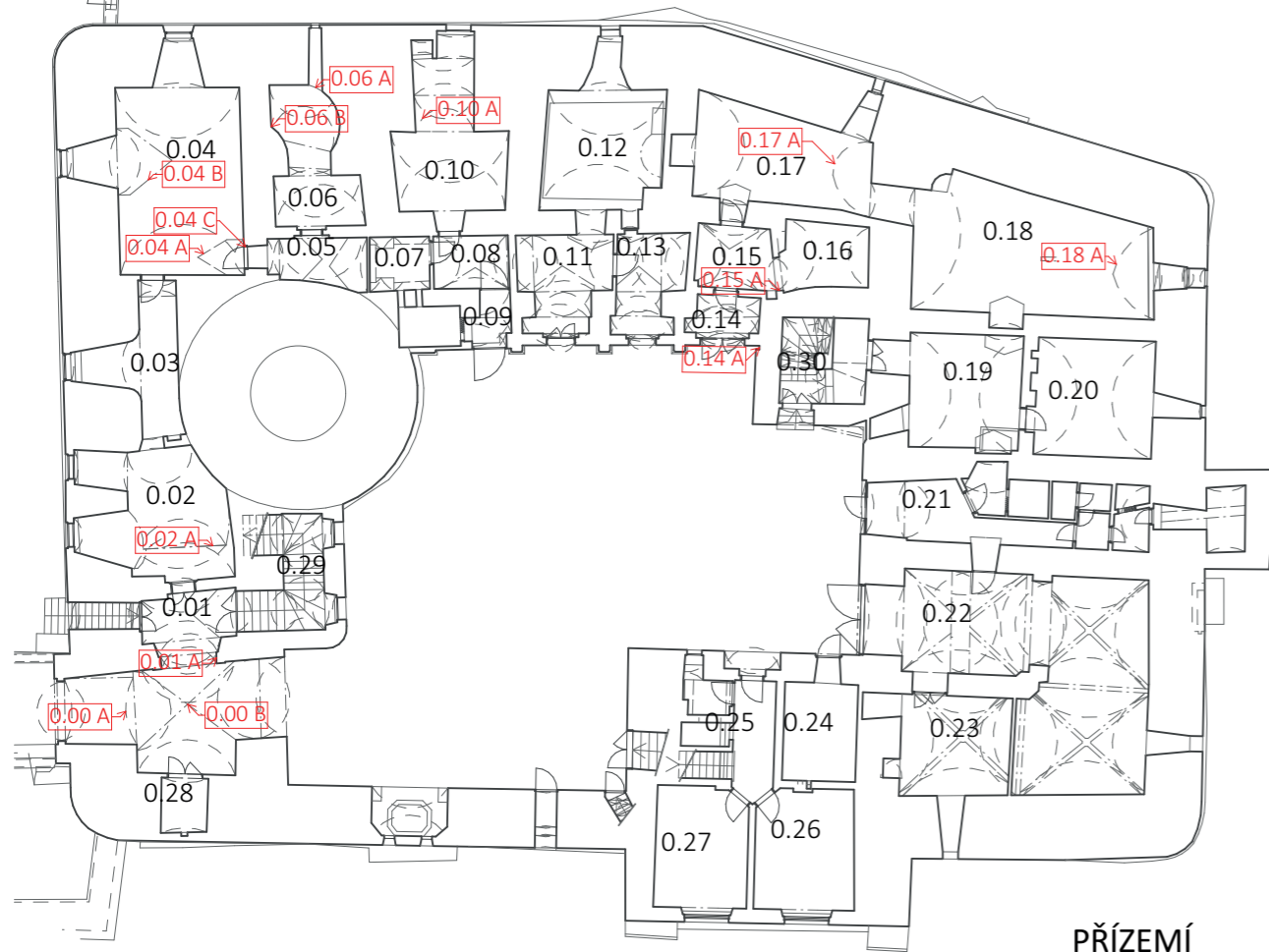
VÝBĚR NÁLEZOVÝCH SITUACÍ K POZDĚNĚ GOTICKÉ FÁZI

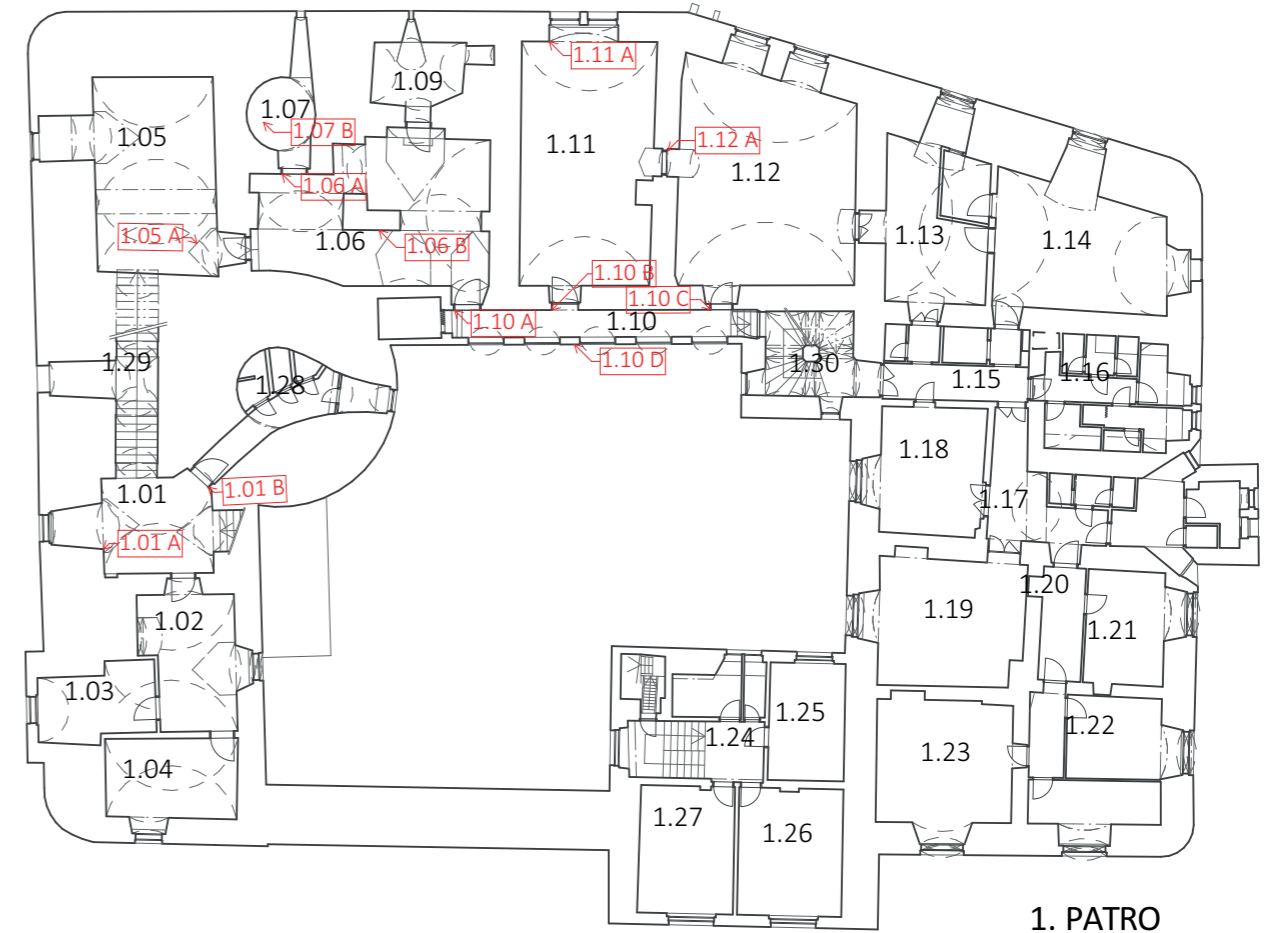
0 10 m

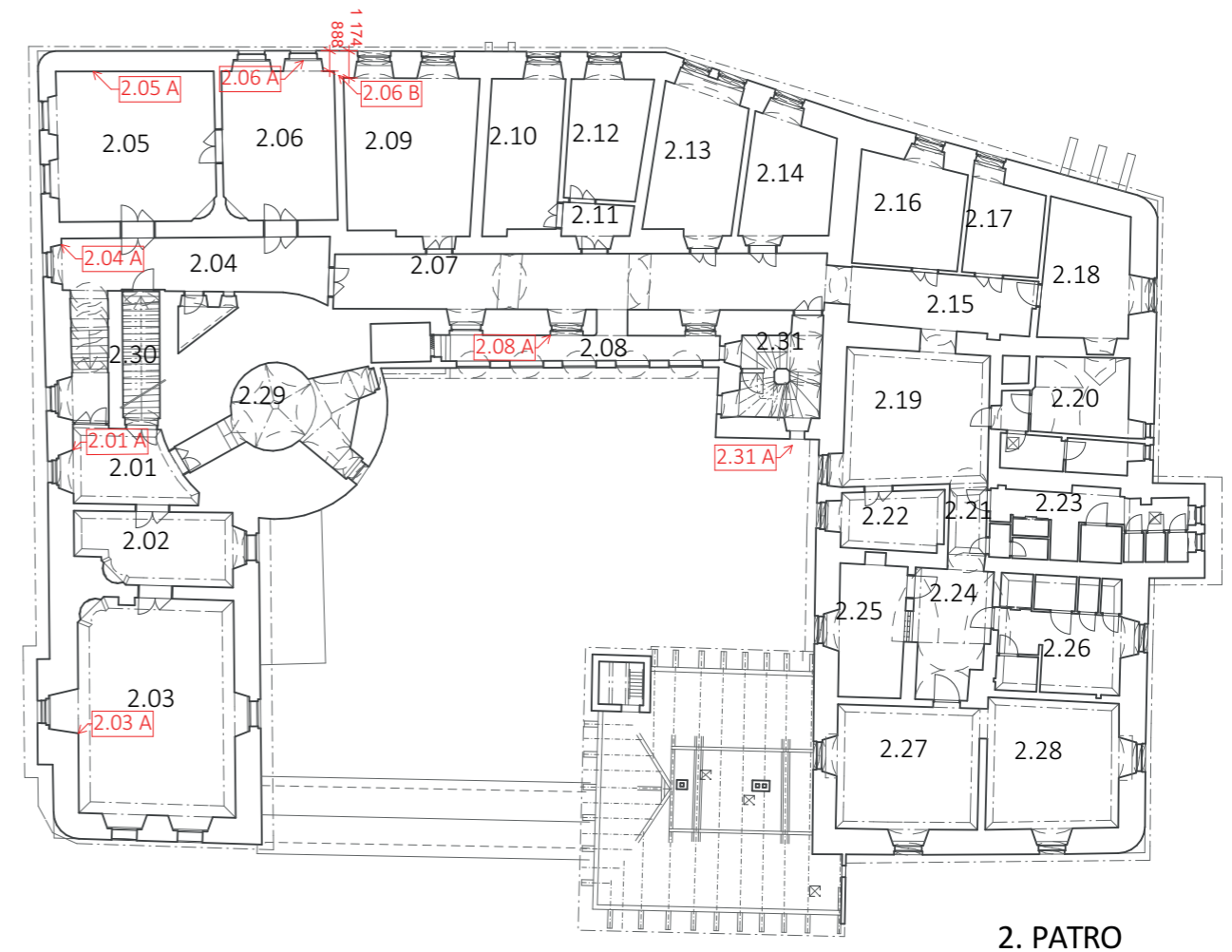
SKLEP

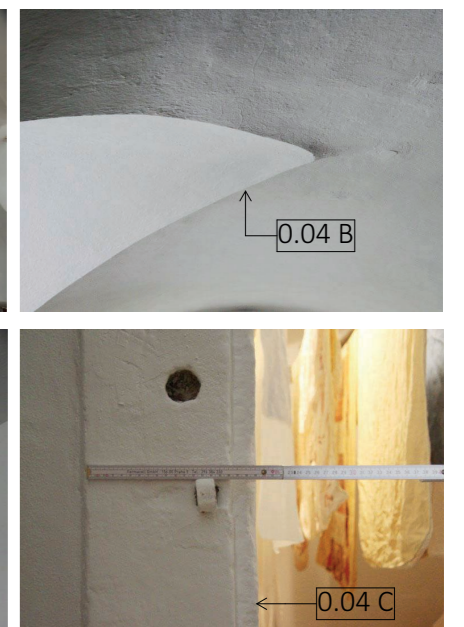
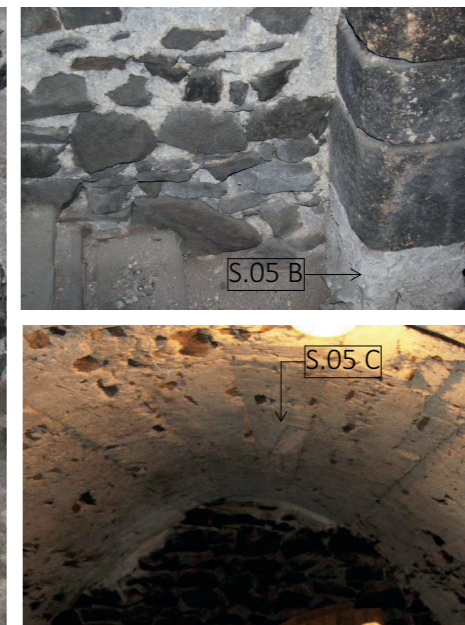
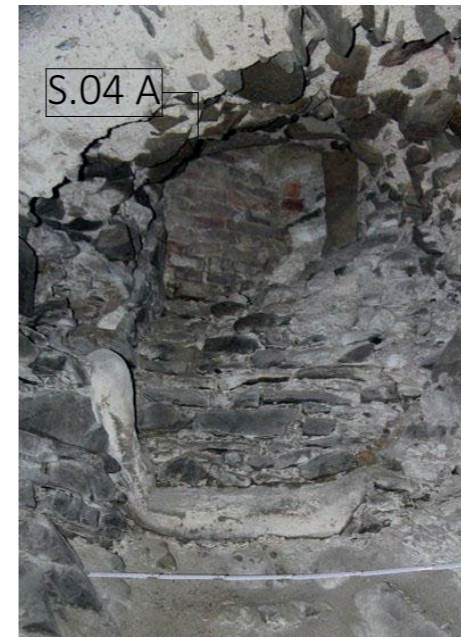
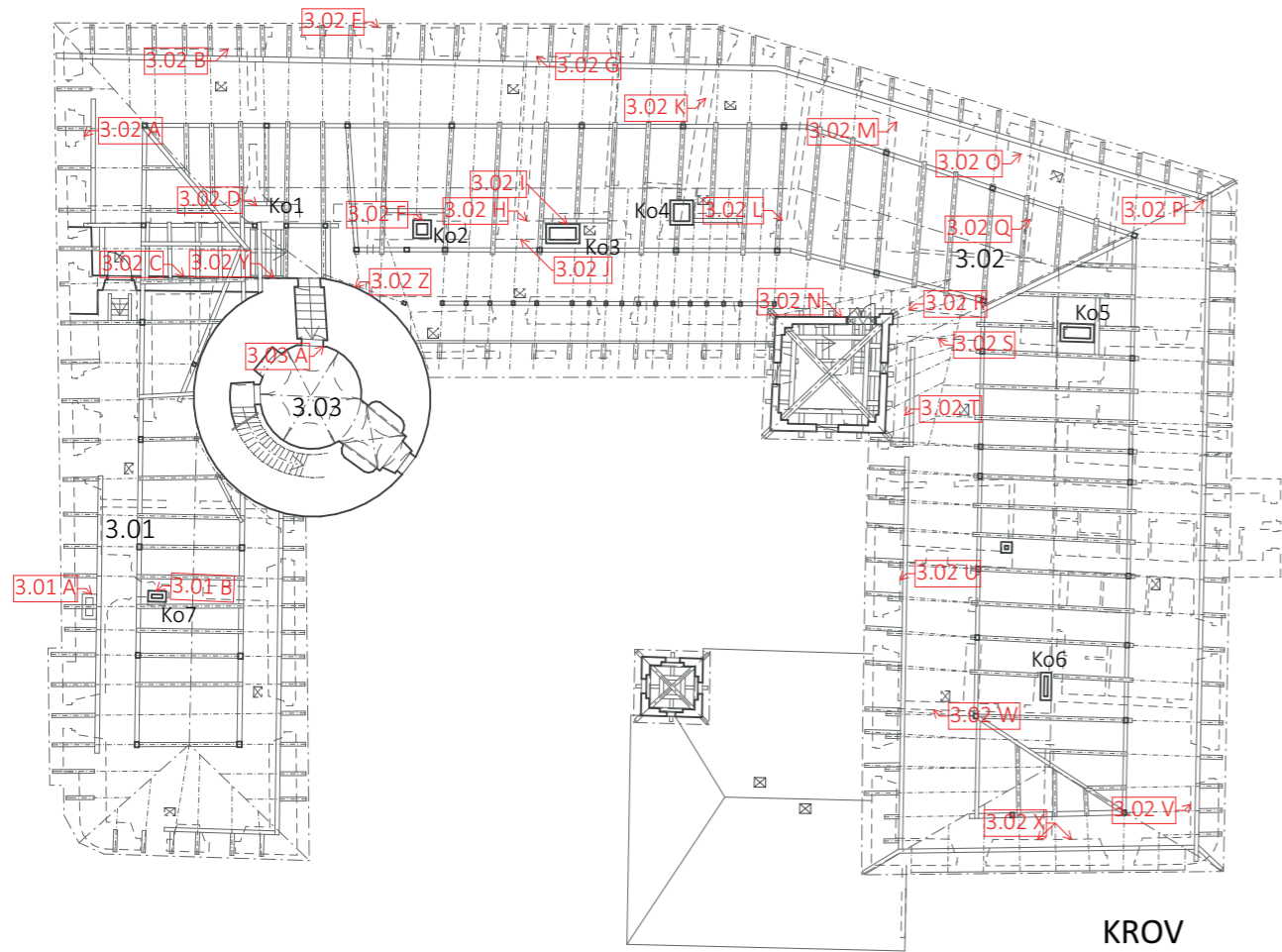
PŘÍZEMÍ

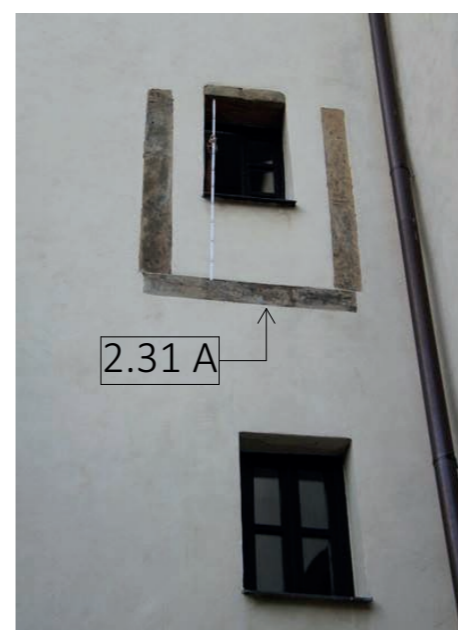
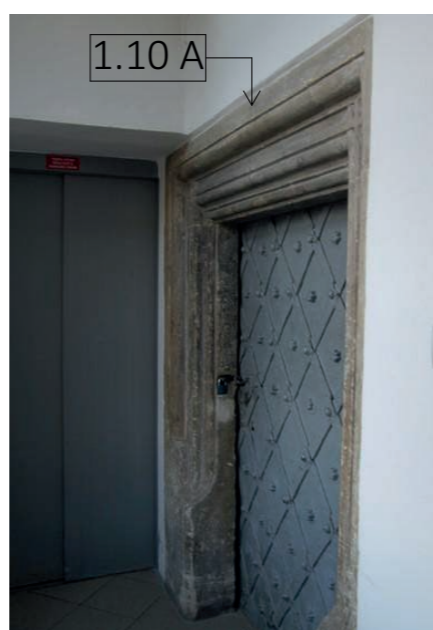
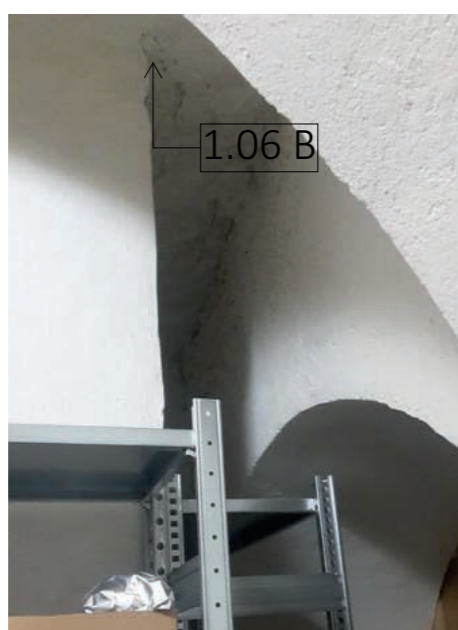
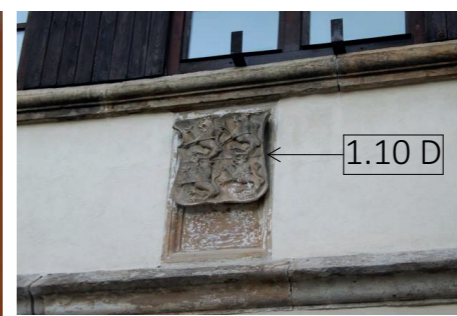
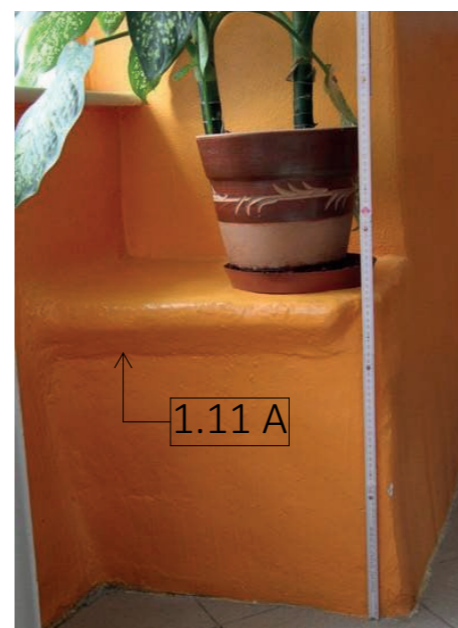
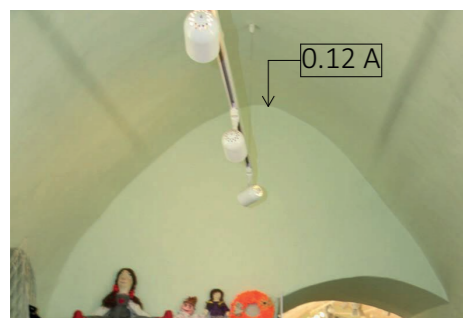
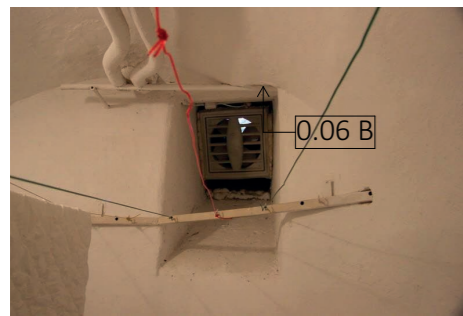

1. PATRO

2. PATRO

Shrnutí poznatků o stavebním vývoji hradu

Víme, že na nejstarší raně gotický palác stál na severovýchodní straně a na západě byl bergfrit. Na severozápadě není nejstarší palác dokázán, ale už zde v nějaké podobě mohla nějaká stavba stát. Stála však odděleně od paláce, což dokládají okna i následující fáze.

Z uvedených podkladů a průzkumu hradu vplynuly 3 fáze pozdně gotických přestaveb. Dvě byly zařazeny do 2. poloviny 15. století, kdy hrad vlastnil Vilém Pardus z Vratkova. Třetí fáze je spojena s Jindřichem Šťastným z Valdštejna, který hrad vlastnil přibližně od roku 1500 do roku 1537.

1.pozdně gotická fáze (nebo ještě vrcholně gotická):

V tomto období počítáme s existencí zděné stavby v severozápadní části hradu. Tato stavba měla odlišné patrování, o čemž svědčí zbytek kamenného ostění při zlomu severozápadní fasády.² Výška parapetu neodpovídá úrovni podlaže 1. ani 2. patra. Další konstrukcí nesouvisící s dnešním severozápadním křídlem jsou zbytky pravděpodobně kamenných krakorců na severozápadním průčelí.³ Stěna, ve které jsou osazeny, je obvodová k bývalému točitému schodišti. Pokud se opravdu jednalo o arkýř, zanikl nejpozději v době vzniku točitého schodiště. Ještě stojí za zmínku okénko s opukovým ostěním z místnosti 1.09, které by mohlo s touto fází souviset. Podrobněji je o něm psáno v následující 2. pozdně gotické fázi.

Při shrnutí stavu hradu v 1. fázi tedy mluvíme o starém paláci na severovýchodní straně a menší zděné stavbě na severozápadě. Stavba na severozápadě měla odlišné patrování než současné severozápadní křídlo. Vývoj starého paláce je hůře uchopitelný. Z této fáze však mohlo pocházet okno stávající kuchyně⁴ a jeden, případně dva, arkýře na jihovýchodním průčelí⁵. Kdybychom znali stáří těchto arkýřů, bylo by možné z toho vyvodit,

zda byl palác v této době stavbou jednopatrovou nebo dvoupatrovou.

2.pozdně gotická fáze (před 1500):

Severozápadní stavba měla pravděpodobně stále stejné patrování odlišné od východního paláce. Důležitou změnou pro tuto fázi je hypotéza vztahující se k černé kuchyni. Dle podivné dispozice v přízemí a v 1. patře západní části severozápadního křídla předpokládáme, že v přízemí mohla být umístěna černá kuchyně. Klenební pas uprostřed místnosti 0.10 je výše položený, než klenby po stranách. To poukazuje na možnost existence dymníku v této části. Klenební pas by tak vznikl až později. Této poloze dymníku by také odpovídala podivně členěná dispozice v 1. patře severozápadní stavby, konkrétně jde o místnost 1.09, která by neměla plnohodnotné využití. S touto hypotézou se neshoduje v 1. fázi zmíněné okénko s opukovým ostěním. Je v místě, ve kterém by procházel dymník. Mohlo být však po dobu existence dymníku zazděno a po zrušení černé kuchyně opět uvolněno.

Nálezem, který lze řadit do této fáze je zaklenutí sklepů S.04 a S.05. V těchto místnostech byla pro bednění použita širší prkna. Minimálně zaklenutí těchto sklepů je proto novější, než ostatní části. V místnostech S.02 a S.03 jsou otisky po prknech užších, která byla používána dříve. Dodatečně byl proražen dveřní otvor mezi S.03 a S.04. Do nové klenby je spíše vylámaný, vznikl proto až později a do té doby fungovala každá z dvojic sklepů S.04 a S.05 a S.02 a S.03 samostatně.

Jako nový vstup do sklepů S.04 a S.05 byla vystavěna šíje zakončená kamenným okoseným ostěním. Tento dveřní otvor má segmentové nadpraží. Půdorysný tvar není pravidelný, ale reaguje na nějaký objekt, který stál přibližně v místě dnešního vřetenového schodiště. Současně se také vyhýbá zděné stavbě na severozápadě, v jejíž severo-

západní části byla nejspíš dříve zmíněná černá kuchyně.

Stejně jako půdorysný tvar schodišťové šije do sklepa, tak zaniklý větráček do sklepa S.05 poukazuje na to, že severozápadní stavba nedoléhala v této době ještě ke starému paláci na severovýchodě. Větráček je umístěn při severozápadním koutu místnosti.

V této fázi opět není příliš možné určit, co dělo ve starém paláci. Snad v případě, že stěna dělící S.04 a S.05 vznikla současně se zaklenutím těchto místností, znamenalo by to dispoziční změny ve vyšších patrech, kde by nad stěnou ve sklepě vznikly také nové stěny. Mimo úpravu sklepů pod starým palácem pak mohla vzniknout černá kuchyně v severozápadní stavbě.

3.pozdně gotická fáze (Jindřich z Valdštejna, cca 1520 nebo začal už dříve?)

V literatuře už často uváděná, ale nepříliš podrobně určená, je 3. pozdně gotická fáze. Přestavba je přiřazena Jindřichu Šťastnému z Valdštejna a datována je kolem roku 1520.^{6 (Pozn. 1)} Tato etapa byla největší a znamenala také větší provozní změny. Můžeme už mluvit o velkém paláci skládajícím se ze dvou křídel. Severovýchodní křídlo, kterým je starý palác, a severozápadní křídlo, které pohltilo stávající menší stavbu, která byla zmiňována v předchozích stavebních etapách. Severozápadní křídlo získalo patrování odpovídající starému paláci. Oba paláce jsou obslouženy novým vřetenovým schodištěm v koutě mezi oběma křídly. Dále také vznikla jihovýchodní stavba včleněná do hradební zdi. V nějaké podobě stálo i branské křídlo na jihozápadě.

Z průzkumu fasád a z dokumentace fasád od B. Šedy a J. Slavíka si můžeme udělat přibližně představu o tom, co patřilo k této stavební etapě. Na jihovýchodní a severovýchodní fasádě starého paláce v úrovni prvního patra a v úrovni druhého patra jihovýchodní fasády severozápadního křídla byly nalezeny zbytky kamenných pozdně gotických

ostění oken. Okna byla členěna sloupkem a poutcem na čtyři díly. Podle těchto ostění tedy proběhla přestavba starého a nového paláce při jedné etapě. V Soupisu památek můžeme na staré fotografii pozorovat gotické šestidílné okno v místnosti 1.06.⁷ Okno bylo zničeno výstavbou výtahu. Dalo by se předpokládat, že i ono bylo součástí této přestavby.

Zásadními i pro provoz jsou portály v 1. patře na pavlači. Jedná se o tři pravoúhlé kamenné portály profilací pozdně gotické až renesanční. Prostřední z nich má na středu valdštejnský znak, který ho řadí do doby, kdy hrad vlastnili příslušníci rodu Valdštejnů. Dalšími portály, které s touto etapou souvisí, jsou záclonový portál z místnosti 1.06 do 1.07 a pravoúhlý portál v přízemí z místnosti 0.15 do 0.17.

Zmíněné kamenické prvky poukazují na rozsáhlost této stavební etapy. Při zařazení záclonového portálu však můžeme být na pochybách. Jedná se o portál tvarově odlišný od těch na pavlači, a to včetně profilace. Takový portál bychom mohli očekávat před rokem 1500 a v menším počtu těsně po tomto roce. Provozně však souvisí spíše s valdštejnskou etapou. Stavební práce této etapy tedy mohly začít v severozápadním zděném objektu, ve kterém předpokládáme umístění černé kuchyně. Tento objekt byl přepatrován. Novou přístavbou točitého schodiště zakončeného v 1. patře záclonovým obloukem orientovaným do místnosti 1.06 vznikne provozně příhodné řešení. Z černé kuchyně v přízemí je obslužným točitým schodištěm přinášeno jídlo do zmíněné místnosti. O tom, že místnost byla určena k pobytu, svědčí také zničené gotické okno v blízkosti věže. Současně také začne vznikat krytá chodba v přízemí, která spojuje kuchyň se sklepy. Z provozního hlediska lze předpokládat, že točité schodiště mohlo pokračovat až do 2. patra a propojit tak černou kuchyni i s místnostmi v něm. Nedochovaly se však žádné důkazy, které by hypotézu potvrdily. Byl pouze proveden přibližný výpočet, který ověřil, že schodiště by se

zde vytočilo. Někdy v této fázi došlo pravděpodobně k výměně kameníka. Ten pokračuje s výrobou portálů na pavlači a snad i kamenných ostění oken. Zda v místnosti 0.10 byla černá kuchyně i po přestavbě, není potvrzeno, je zde však řada faktorů, které na ni poukazují. Už byl zmíněný klenební pas v místnosti 0.10 a provozní návaznost na sklepy a místnost v patře. Další indicie je viditelná v půdorysu přízemí a 1. patra, kde se dodnes dochovala podivná dispozice předurčená gotikou. Pokud by v době využívání černé kuchyně již stálo 2. patro paláce, musel se dymník propsat do jeho dispozice. V tomto případě by prostor kolem něj nemohl být plnohodnotně využíván anebo zde stála druhá černá kuchyně, která obsluhovala 2. patro. Druhou variantou pro průchod dymníku 2. patrem je, že zde už byl schovaný v tloušťce zdiva 118cm. Pro dnes existující meziokenní pilíř o šířce 100 cm je v průzkumu fasád je uvedeno, že dnešní okna v místnosti 2.09 vznikla rozšířením starších otvorů, které zde byly již v době vzniku omítky s uhlíky.⁸ Znamená to, že pro průchod dymníku je tu dostatek místa.

Zásadním pro provoz nového přestavěného paláce bylo vřetenové schodiště v koutě při severozápadním a severovýchodním křídle. Schodiště spojilo oba paláce. Navazuje na něj pavlač v 1. patře a chodba ve 2. patře severozápadního křídla a také místnost 1.15 v severovýchodním paláci. Otázkou je přesné napojení 2. patra severovýchodního paláce. Schodiště je přerušeno v několika místech mezipodestou, která je vždy v místě, kde se nachází vstup do určité části paláce (pavlač, chodba, ..). Výjimku tvoří mezipodesta ve východní rohu věže v úrovni mezi 1. a 2. patrem. Na vnější fasádě je v tomto místě dochovaný kamenný portál světlé výšky 2 m. Z těchto poznatků lze tedy soudit, že zde mohla existovat pavlač spojující tyto dva objekty.

² Památkový ústav v Pardubicích: SLAVÍK, Jiří; ŠEDA, Bohdan; PYKALOVÁ, Zuzana. Hrad Rychmburk - 2. etapa statického zajištění a obnovy pláště hradu. Stavebně historická dokumentace. (zdroj – archiv NPÚ Pardubice). (s. 9)

³ Tamtéž (s. 9)

⁴ Tamtéž (s. 7)

⁵ Tamtéž (s. 5)

⁶ MENCLOVÁ, Dobroslava. 1. České hrady 1. Vyd. Nakladatelství. Rok. ISBN. (s. 359)
Pozn. 1: D. Menclová však výstavbu celého severozápadního křídla přisuzuje právě Jindřichovi. Tuto hypotézu vyvrací průzkum fasád J. Slavíka a B. Šedy, kteří na severozápadní hradbě našli prvky starší zděné stavby. I vlastní průzkum hradu, který byl součástí této práce, počítá s více stavebními etapami, provázejícími výstavbu křídla.

⁷ WIRTH, Zdeněk. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Vysokomýtském. Praha: Archaeologická kommise, 1902. (s. 182)

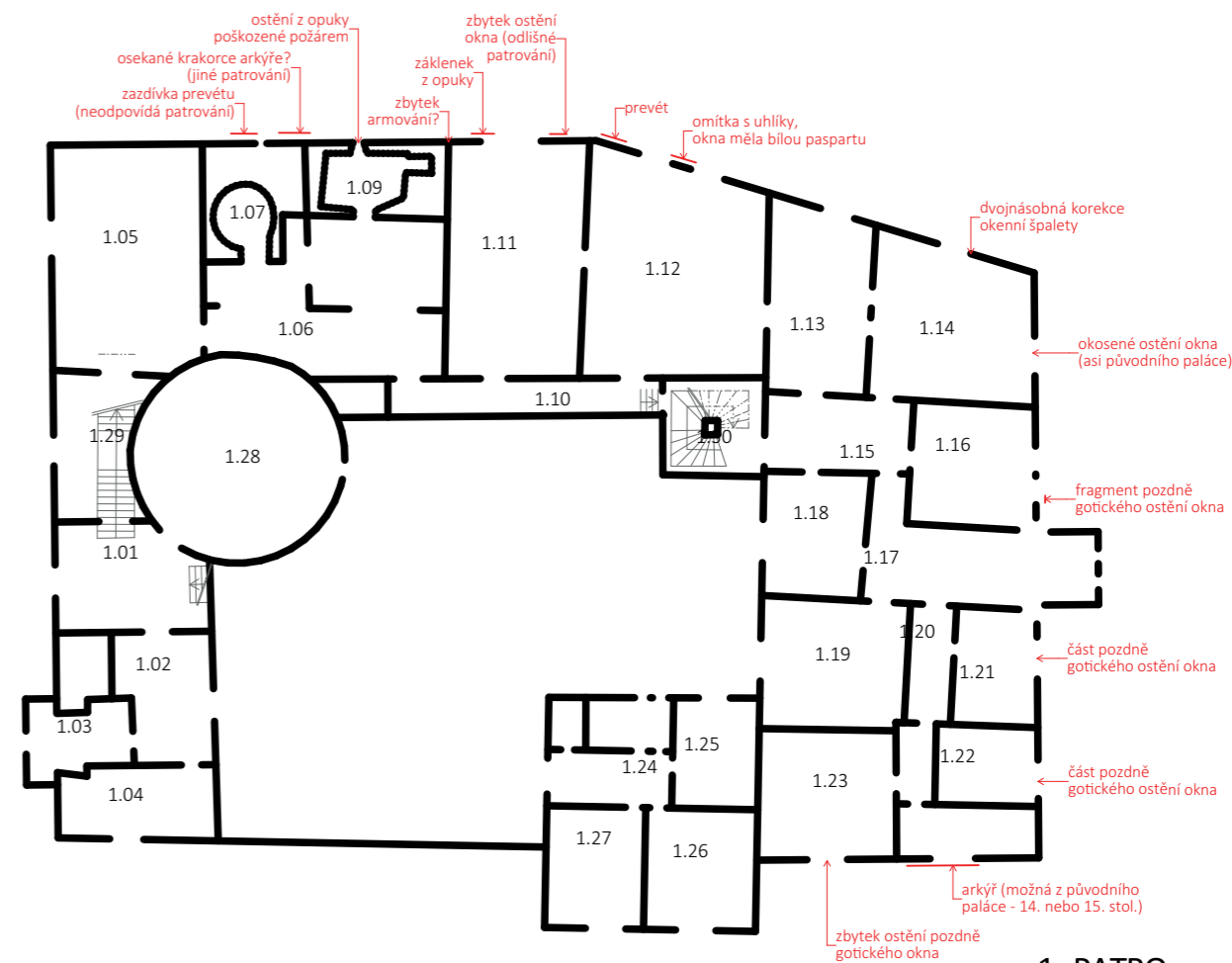
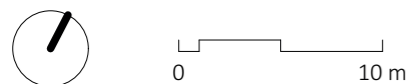
⁸ Památkový ústav v Pardubicích: SLAVÍK, Jiří; ŠEDA, Bohdan; PYKALOVÁ, Zuzana. Hrad Rychmburk - 2. etapa statického zajištění a obnovy pláště hradu. Stavebně historická dokumentace. (zdroj – archiv NPÚ Pardubice). (s. 10)

VÝCHOZÍ STAV POZNÁNÍ:

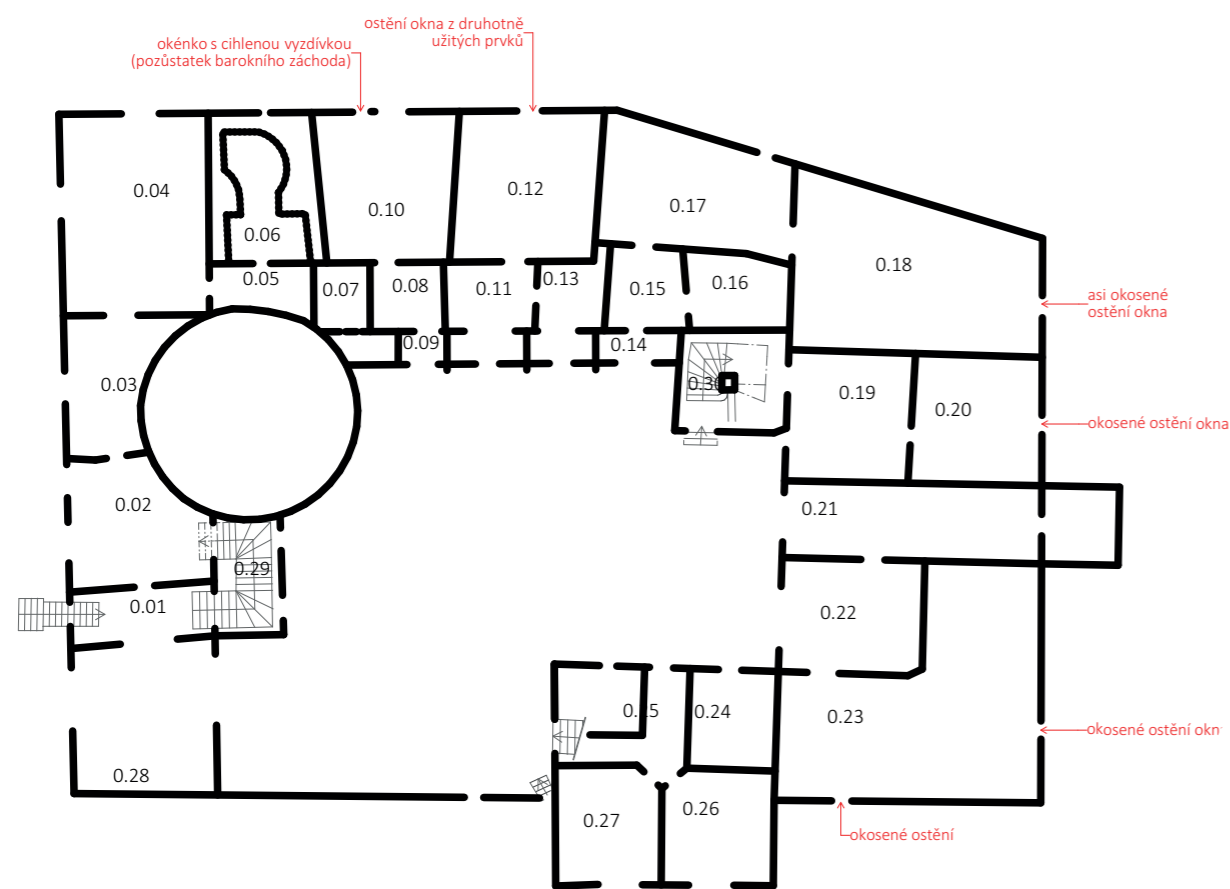
2. ETAPA STATICKÉHO ZAJIŠTĚNÍ A OBNOVY PLÁŠTĚ ¹

- schémata se zanesenými poznatky, vztahujícími se k danému tématu, z této stavebně historické dokumentace

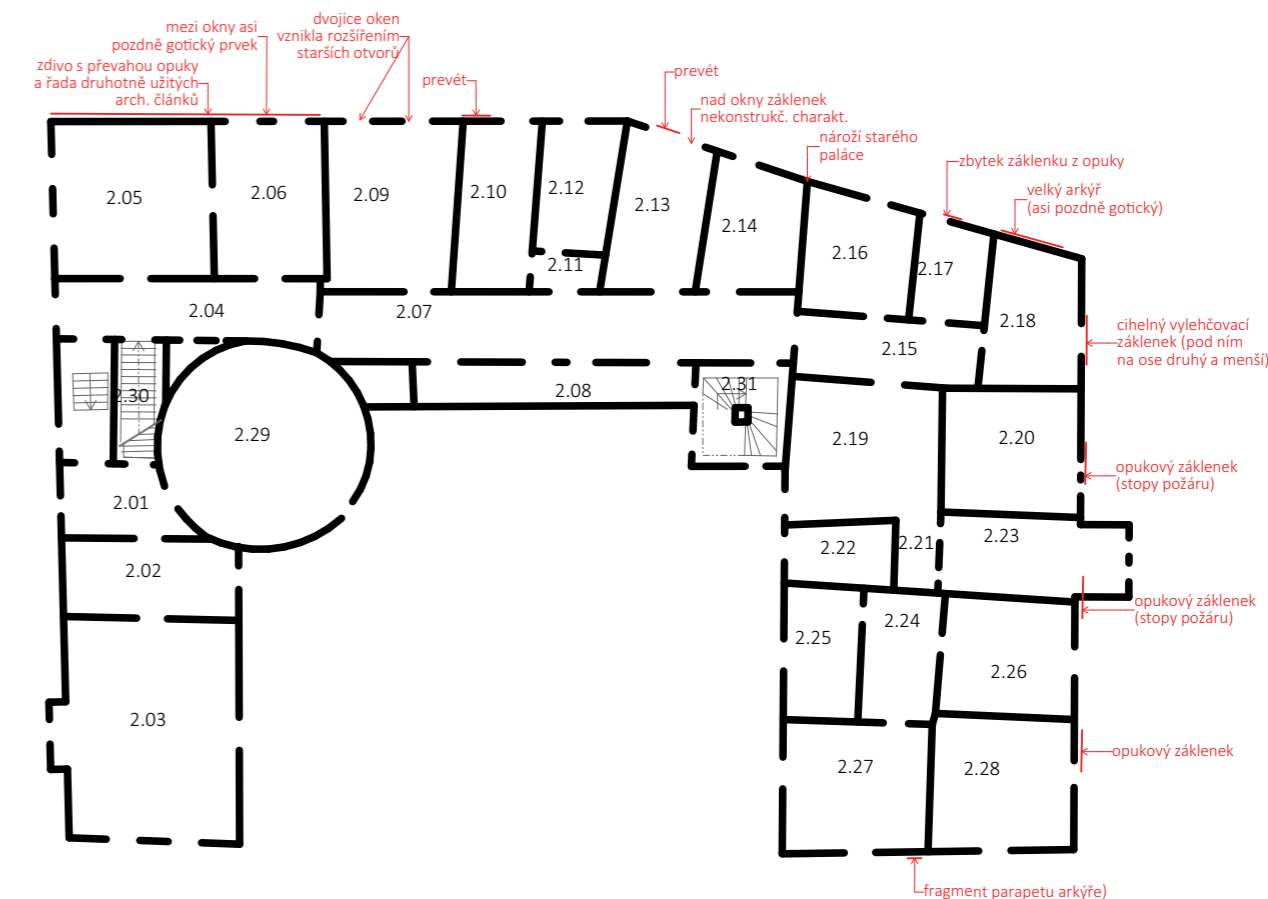
¹ Památkový ústav v Pardubicích: SLAVÍK, Jiří; ŠEDA, Bohdan; PYKALOVÁ, Zuzana. *Hrad Rychmburk - 2. etapa statického zajištění a obnovy pláště hradu. Stavebně historická dokumentace. (zdroj - archiv NPÚ Pardubice)*

1. PATRO

PŘÍZEMÍ

2. PATRO

Prostorové uspořádání

V přechozí části byly postupně zmíněny a shrnuty poznatky vyplývající z nálezových situací a vyjmenovaných zdrojů. Z toho lze částečně vyvodit, jak mohla vypadat dispozice hradu ve 3. pozdně gotické fázi. Ze základního funkčního rozvržení dle pater vyplynulo, že obytné a reprezentativní místnosti byly umístěny v 1. a 2. patře, za piano nobile považujeme 2. patro, ze kterého je výhled na okolní krajinu.

Přízemí a sklepy:

Pokud by ve sklepech byl v této fázi proražen průchod mezi S.03 a S.04, mohly být přístupné dvěma vstupy, jedním z chodby z místnosti 0.15 a šijí 0.16 a druhým z nádvoří chodbou S.01. S přízemím počítáme jako se sklady, černou kuchyní a dalšími obdobnými funkcemi.

1.patro

Hlavní vertikální komunikací spojující propojující patra hradu je vřetenové schodiště, na které v 1. patře severozápadního křídla navazuje pavlač. Zbývající části paláce byly pravděpodobně napojeny přímo ze schodišťové věže (ještě je třeba zvážit výše zmíněnou možnost pavlače předsazenou před jihozápadní průčelí starého paláce). Z tohoto komunikačního schématu lze vyvodit přibližné dispoziční schéma v patrech. Pavlač a z ní přímo přístupné místnosti 1.06, 1.11 a 1.12 nasvědčuje tomu, že zde nebyly plnohodnotné trojdílné ani dvoudílné dispozice. Počítáme zde s buď reprezentativními místnostmi, s obytnými místnostmi pro příležitostné reprezentativní využití nebo místnostmi pro přespání hostů.

1. patro starého paláce lze určit obtížněji. Lze jej opět považovat za patro obytné se vstupem z vřetenového schodiště do místnosti 1.15, která byla pravděpodobně s 1.17 a 1.18 jednou místností. Při průzkumu krovu byly zjištěny zdi, které

se propisují celou výškou stavby. Z tohoto základního rozvržení pak mohlo vycházet další členění místností například pomocí dřevěných příček. Na pobytové místnosti poukazuje také dnes již neexistující arkýř v 1. patře na jihovýchodní fasádě a dochované zbytky velkých pozdně gotických ostění oken.

2.patro

2. patro považujeme za piano nobile. Byly zde proto hledány plnohodnotné trojdílné dispozice pro pobyt majitele hradu a reprezentativní síň. Na rozdíl od 1. patra severozápadního křídla, kde je komunikačním prvkem pavlač, ve 2. patře tohoto křídla ústí vřetenové schodiště do chodby. Přiřazení chodby do 3. pozdně gotické etapy bylo na základě nálezových situací z krovu. Z těch také vychází následující hypotéza ohledně uspořádání obytné dispozice severozápadního křídla. Vnitřní líce stěn místností 2.04, 2.05, 2.06 a 2.09 propisující se do úrovně krovu nebyly nikdy omítnuté. Z toho nárožní zdivo při místnostech 2.05 a 2.06 bylo přezděno. Místnosti 2.04, 2.05 a 2.06 mohly tvořit jednu síň (sál) o rozměrech 12 x 9,5 m. Na tento sál ze severovýchodní strany navazovala další místnost 2.09. Absence omítek na jejich obvodových stěnách může znamenat zaniklou výdřevu, proto můžeme předpokládat, že se zde nacházela světnice. Jako komora vychází místnost v současnosti tvořená 2.10, 2.11 a 2.12. Na fasádě k ní přiléhají zbytky kamenných krakorců po záchodu. Způsob vytápění a jednotlivé vstupy v tomto okamžiku nelze určit.

Existence chodby je důležitá v rozvrhu komunikačního schématu. Běžné je, že po vystoupení hranolovým vřetenovým schodištěm by následoval prostor mashausu, jídelny, síně, příp. sálu (prostoru velkého rozsahu, který v tomto místě zjevně nebyl) a na něj by oboustranně navazovaly apartmány pána a paní, ale protože se vstupuje

mé, že příchozí se měl dostat do onoho reprezentativního prostoru pro stolování někam dále, než ke schodům, čemuž nasvědčuje rozsáhlý prostor v západním nároží v místnostech 2.04, 2.05 a 2.06, do nichž mohlo také vést točité schodiště (orientačně byl proveden také výpočet schodišťových stupňů, zda by se zde schodiště stihlo otočit). Apartmány na tento prostor navazující jsou v severozápadním a severovýchodním křídle. Jeden podle chodby zpět a druhý směrem k bráně. Při severní straně lze uvažovat i o dvou za sebou, přičemž část východnějšího již mohla zasahovat do půdorysu starého paláce a obsahovat rozměrný arkýř. Třetí a případně čtvrtou obytnou jednotku můžeme hledat ve východní části starého paláce. Tato jednotka byla provozně oddělená od zmíněných dvou. Vstup do ní předpokládáme z vřetenového schodiště přes pavlač. I tato jednotka zahrnovala arkýř na jihovýchodní fasádě.

Přesnější určení dispozic obytných jednotek starého paláce není v tuto chvíli možné. Ohledně jejich uspořádání jsou v tomto okamžiku vyřčeny hypotézy, jejichž pravdivost může být ověřena pouze sondami před opravou. Pro vyřčení hypotéz bylo využito nálezových situací v krovu. Místnosti 2.13 a 2.14 pravděpodobně spadaly již pod obytnou jednotku starého paláce, jak již bylo zmíněno. Pro 2. patro paláce jsou důležité tři velké krakorce, které se zachovaly v severní části severozápadní fasády paláce. K tomuto arkýři pravděpodobně náležel kabinet, který mohl existovat přibližně v rozsahu dnešní místnosti 2.18. V jejím severním rohu byl nalezen omítkový kout, výdřevu v této místnosti tedy nepočítáme. Světnici zde nepředpokládáme, protože se jedná o nejsevernější část hradu, která by pro pobyt nebyla hlavně v zimních obdobích vhodná. Arkýř na jihovýchodní fasádě, který v tuto dobu mohl být ještě využíván, by mohl znamenat další jednu nebo dvě obytné jednotky v jihovýchodní části paláce. Vzhledem k půdorysné ploše této části paláce je vhodné uvažovat spíše o dvou jednotkách. Podrobněji to však nelze určit. V

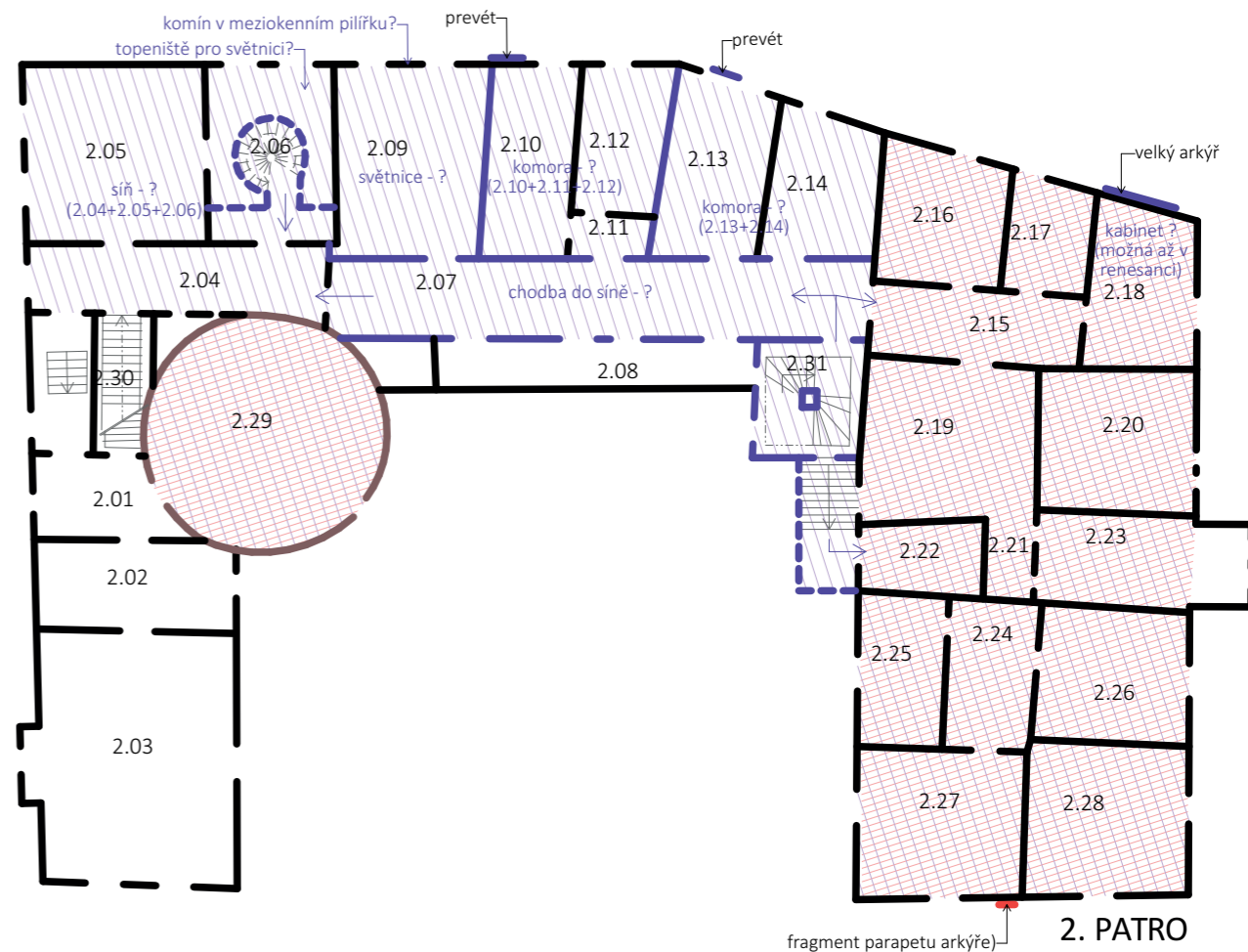
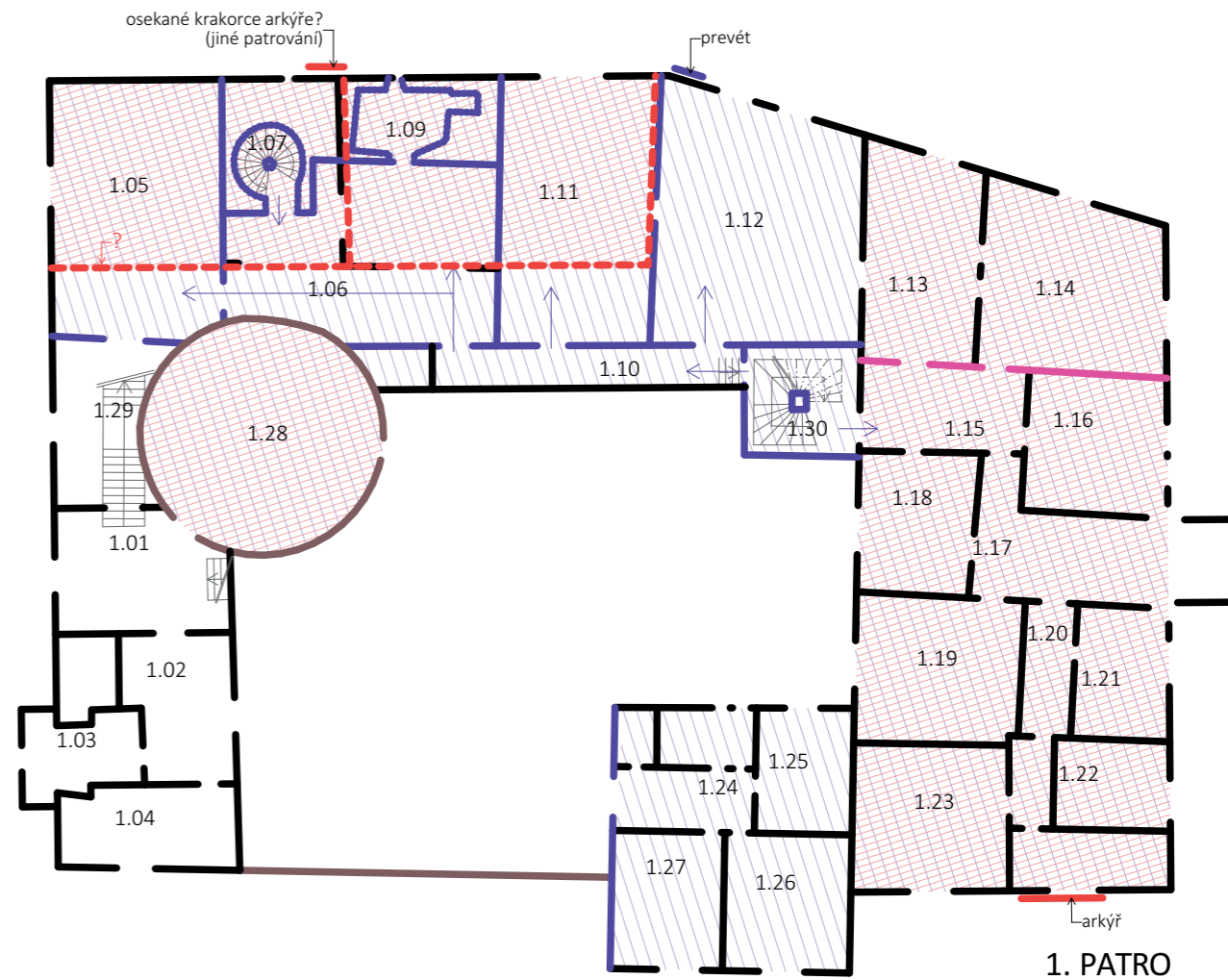
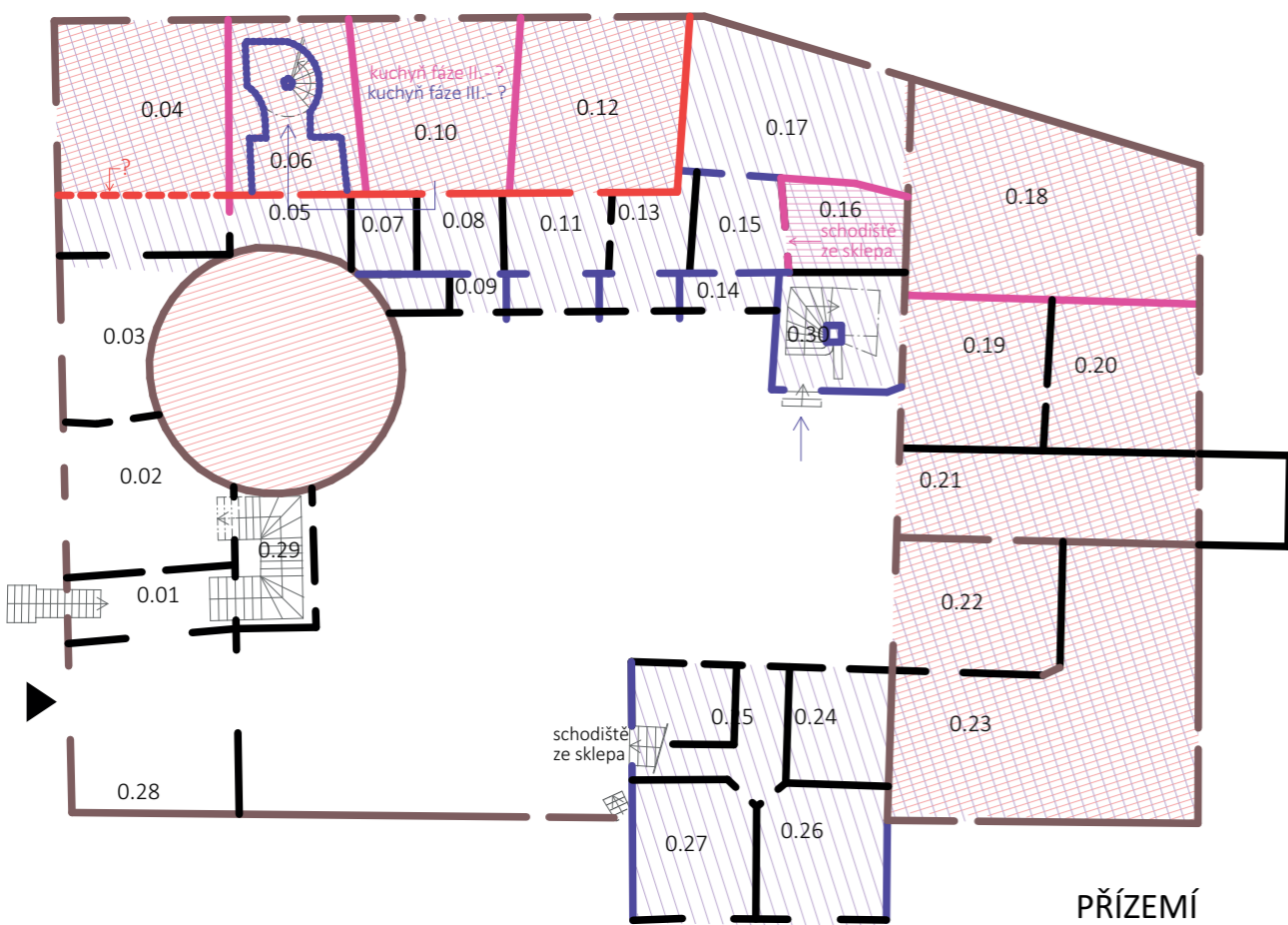
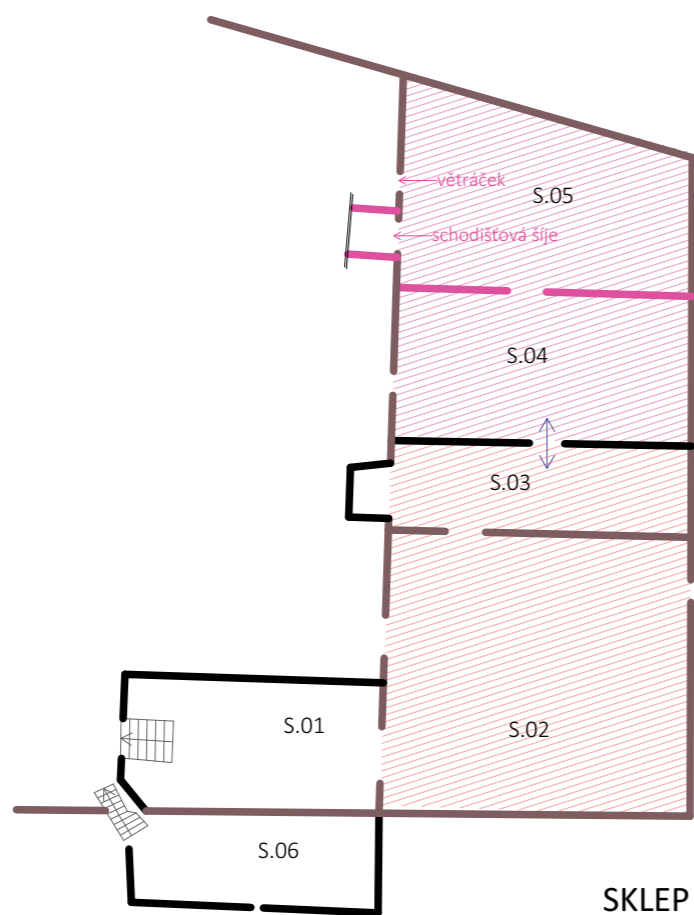
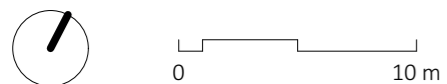
souvislosti s touto částí paláce byl důležitými nálezy otisk podhledu v místnostech 2.27 a 2.28. Místnosti jsou odděleny cihelnou příčkou a každá má úroveň podhledu v jiné výšce. Omítka zde, s podhledem bylo tedy počítáno.

SCHÉMATA POZDĚ GOTICKÝCH FÁZÍ

- NEJSTARŠÍ KONSTRUKCE
- POZDŇÍ GOTIKA I. FÁZE (do 1500)
- POZDŇÍ GOTIKA II. FÁZE (do 1500)
- POZDŇÍ GOTIKA III. FÁZE (po 1500 - Jindřich z Valdštejna)
- NEURČENÉ NEBO MLADŠÍ
- PŘEDPOKLÁDANÉ A ZANIKLÉ KONSTRUKCE
- PROSTORY HRADU V I. FÁZI
- PROSTORY HRADU VE II. FÁZI (o co byl hrad v této fázi rozšířen)
- PROSTORY HRADU VE III. FÁZI

POZN.: Zařazení arkýřů do jednotlivých fází je pouze orientační. Není známa přesná doba jejich výstavby. Důležitým mezníkem pro jejich vznik je přepatrování starého paláce. Arkýře ve 2. patře souvisí již s novým patrováním, které se dochovalo dodnes. Např. velký arkýř 2. patra mohl být vystaven klidně už ve II. fázi.

POZN.: V nějaké podobě se v průběhu těchto fází měnilo i jihozápadní branské křídlo. Podrobnosti ohledně jeho vývoje však nevíme.

Návrh

Průvodní zpráva

1. Identifikační údaje:

zadání:

Revitalizace areálu hradu a pivovaru Rychmburk (Modul památkové péče)

vypracovala:

Bc. Barbora Cahová
Fakulta architektury, ČVUT v Praze, ZS 2018/2019
5114 Ústav památkové péče

vedoucí práce:

Prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá
doc. Ing. Michael Rykl, Ph.D. – část SHP

konzultanti jednotlivých částí:

doc. Ing. Martin Pospíšil, Ph.D.- stav.-konstr. řešení
doc. Ing. Daniela Bošová, Ph.D.- pož. bezp. řešení
doc. Ing. Václav Bystřický, CSc.- tech. pros. staveb

1.1 Umístění stavby

název stavby

Revitalizace areálu hradu a pivovaru Rychmburk (Modul památková péče)

adresa:

Předhradí 17, 18, 19; 539 74 Předhradí;
Pardubický kraj

kat. území:

Předhradí u Skutče [734241]; parc. č.: st. 111/1,
st. 111/2, st. 112, st. 113, st. 114, 126, 127, 129,
1765, 1774/11, 1873, 1874, 1867, 1868

2. Seznam vstupních podkladů:

Zaměření hradu:

ROHLÍČEK, Petr, Ing. (autor); ČERNÝ, Jan, Ing. (zod. proj.). Hrad Rychmburk, Digitalizace zaměření stávajícího stavu. Inreco, s.r.o. Hradec Králové. 07/2006.

Průzkumy:

ČAPEK, K., Ing.; HLAVÁČEK, A., Ing. Diagnostika stavebních konstrukcí, s.r.o. Zpráva č.31/12,

80

Stavebně technický průzkum konstrukcí objektu Domova na hradě Rychmburk, Předhradí č.p.17. Počet stran: 52, počet příloh: 9. 16.3.2012.

Památkový ústav v Pardubicích: SLAVÍK, Jiří; ŠEDA, Bohdan; PYKALOVÁ, Zuzana. Hrad Rychmburk- 2. etapa statického zajištění a obnovy pláště hradu. Stavebně historická dokumentace. (zdroj – archiv NPÚ Pardubice). (s. 10)

Archivní plány:

Archivní plány z Národního památkového ústavu v Pardubicích, Zámek 5, 531 16 Pardubice

Archivní plány z oblastního archivu v Zámruku, Zámruksk 1, 565 43 Zámruksk

Písemné prameny:

SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království Českého (Chrudimsko). 3. nezm. vyd., 1. ARGO. Praha: Argo, 1993. ISBN 80-85794-05-5. (s. 83)
MENCLOVÁ, Dobroslava. České hrady 1. 1. Vyd. Odeon. 1972. (s. 435)

MENCLOVÁ, Dobroslava. České hrady 2. 1. Vyd. Odeon. 1972. (s. 551)

WIRTH, Zdeněk. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Vysokomýtském. Praha: Archaeologická kommise, 1902. (s. 182)

Mapové podklady:

Mapy.cz. <https://mapy.cz>

Google maps. <https://maps.google.com>

Geoportál ČÚZK. <https://geoportal.cuzk.cz/geo-prohlizec/>

Diplomní seminář:

CAHOVÁ, Barbora. Diplomní seminář. LS 2017/2018.

Historická vyobrazení hradu:

Hrady na dobových obrazech. https://www.hrady-zriceniny.cz/s_rychmburk.htm (autoři uvedeni u jednotlivých vyobrazení)

Fotografie spolužaček:

Dominiky Daškové, Michaely Hablové, Doroty Hurné, Natálie Kostelníkové, Adély Šeflové

Pozn.:

Pro areál bývalého pivovaru v Předhradí nebylo provedeno geodetické zaměření. Veškeré půdorysy, řezy a pohledy jsou překresleny z archivních plánů poskytnutých Oblastním archivem v Zámruku. Nemusí tedy odpovídat skutečnému stavu objektů. Návrh jeho využití je proto spíše ideovou studií.

2. Popis území stavby

Předhradí je malá obec nacházející se na Chrudimsku v Pardubickém kraji. Nadmořská výška v obci se pohybuje mezi 410 a 470 m.n.m.. Počet obyvatel je necelých 500. Obec je obklopena krásnou přírodou tvořenou kromě zalesněných ploch také pískovcovými útvary, z nichž velice významnými je turisticky oblíbená přírodní rezervace Toulovcovy maštale u obce Proseč. Samotná obec Předhradí pak přímo navazuje na přírodní park Údolí Krounky a Novohrady. Díky turistickým cílům nedaleko je obec dobře napojená na turistické trasy a cyklostezky. Na silniční síť je Předhradí napojeno převážně z jihozápadu. V tomto místě nachází také jediná autobusová zastávka v Předhradí. Asi 2 km směrem na západ je vlaková zastávka Dolívka. V obci se nachází jeden obchod, obecní úřad, kostel a hřbitov. Směrem na severovýchod je obec obklopena údolím říčky Krounky a Lešanského potoka. Obec tak výškově klesá v tomto směru a v nejsevernější části je ukončena objektem hradu a k němu z jihozápadu přiléhajícím areálem pivovaru. Hrad stojí na ostrožně nad zmíněným soutokem Krounky a Lešanského potoka. Z této strany je významnou pohledovou dominantou tyčící se nad údolím.

Urbanismus obce vychází z velké části z historického uspořádání. Na hrad s přilehlým areálem pivovaru navazuje dříve opevněná část, která tvořila předhradí hradu. Domy si zde uchovaly své původní uspořádání. Opakem je jihozápadní část obce tvořená převážně novou zástavbou. Obec je vesnického charakteru. Malebná náves přiléhá k

areálu pivovaru. Domy jsou převážně se sedlovou střechou mnohdy štítově orientovanou do ulice. Severozápadní část obce je chráněná jako městská památková zóna, ve které je řada nemovitých kulturních památek, jako je například kostel Panny Marie Sedmiboletné nebo panský dvůr.

2. Popis objektů v areálu

Hrad s přilehlým areálem pivovaru se nachází v severovýchodní části obce na ostrožně nad údolím řeky Krounky a Lešanského potoka. Příklad do areálu je z jihozápadu. U hradu ústí červená turistická stezka z Šilinkova dolu. Samostatný celek z hlediska urbanismu tvoří hrad, který je přístupný přes most na nádvoří. Areál pivovaru je od veřejného prostoru oddělen zdí a tvoří tak uzavřený celek.

Nejstarším objektem je hrad, jehož založení se datuje na přelom 13. a 14. století. Z původního gotického paláce vznikl postupným stavebním vývojem čtyřkřídlový dvoupatrový podsklepený objekt. Nejstarší palác stál v místě dnešního severního křídla. Dochovaly se z něj gotické žebrové klenby, z nichž jedna je ve sklepě a druhá v přízemí v místnosti nad zaklenutou sklepni. Dle D. Menclové je součástí tohoto nejstaršího paláce zdivo do úrovně podlahy 1. patra. Velkých stavebních úprav se hrad dočkal za Valdštejnů, kteří zde pobývali v první polovině 16. století. Upomíná na ně erb a kamenné portály na pavlači v 1. patře. Za nich pravděpodobně došlo k výstavbě severozápadního křídla. Z průzkumu fasád Jiřího Slavíka a Bohdana Šedy však vyplynulo, že nějaký starší menší objekt v této části stál ještě před touto přestavbou. Ze stavebně historického průzkumu zpracovaného jako součást tohoto diplomového projektu byla také vyřčena hypotéza, že v této části hradu se nacházela gotická černá kuchyně, která mohla být využívána ještě nějakou dobu za přítomnosti Valdštejnů. Ve druhé polovině 16. století zde již sídlili Berkové. Hrad se dočkal dalších stavebních úprav, mimo jiné je to nejspíš doba, kdy věž dostala sgra-

fitovou úpravu fasády. Za posledních Berků už hrad nesloužil jako obytný a nějakou dobu chátral. Velká přestavba, která mu dala téměř dnešní podobu, proběhla za Filipa Kinského, který hrad vlastnil na přelomu 18. a 19. století. Od druhé poloviny 20. století se stal hrad domovem důchodců a v dnešní době slouží jako Domov pro osoby s chronickým duševním onemocněním. I přes nevhodné stavební úpravy související s těmito využitími hradu, je díky nim hrad v dobrém stavebně technickém stavu. V blízké době je plánováno přemístění současného domova na hradě a z iniciativy Pardubického hradu je hledáno nové možné využití pro hrad, které by bylo v souladu s jeho mimořádnou kulturně historickou hodnotou.^{1,2,3}

Hrad je podsklepený pod severovýchodním křídlem. Sklepy jsou v současnosti využívány jako expozice hradu a lapidárium. Zbývající patra hradu jsou využívána pro účely Domova. Přízemí objektu je tvořeno místnostmi osvětlenými střílnovými okénky. V 1. patře převažují valené klenby s výsečemi, některé opatřené renesančními hřebínky. Dochovaly se zde hodnotné pozdně gotické prvky v podobě kamenným portálů a zbytky kamenných ostění čtyřdílných oken na jihovýchodní a severovýchodní fasádě starého (severovýchodního) paláce. Podobná kamenná ostění jsou také ve 2. patře na stejné fasádě, jako kamenné portály. Jsou však skrytá pod novodobou omítkou. Ve 2. patře převažují ploché stropy s fabiony. Stávající krov pochází z přestavby za Filipa Kinského. Střešní krytina byla vyměněna nedávno.

Areál pivovaru je tvořen několika budovami uspořádanými kolem dvora. Nejstarší je sladovna datovaná do první poloviny 16. století. Dále obytná část (hvozd) na severozápadě, pivovarnická dílna na severovýchodě, stáje a nová sladovna, která leží jihozápadně od sladovny mimo dvůr. Stará sladovna je v přízemí zaklenutá plackovou klenbou. Stávající valbová střecha není původní, nahradila původní pultovou střechu. Na nároží je patrné malované armování, na jihovýchodní straně je dochovaný

kamenný portál z valdštejnské doby. Architektonicky výrazné je průčelí hvozdu, které se dochovalo. Uvnitř však v několika místnostech chybí podlahy a má propadenou střechu. Co do objemu je největší objekt pivovarnické dílny. Nedochoval se původní krov. Všechny objekty mají převážně jedno nadzemní podlaží, některé dvě. Významné jsou však rozlehlé sklepy pod nimi. Areál je stejně jako hrad nemovitou kulturní památkou. Majitel ho však nechal chátrat a v současnosti je ve velmi špatném stavebně technickém stavu.

3. Návrh

3.1 Přístup a funkční využití

Obec Předhradí je malá obec hodnotná pro svůj venkovský charakter a poklidnou atmosféru doplněnou o přítomnost krásné okolní přírody. Tyto faktory byly důležitým východiskem pro výběr funkční náplně jednotlivých objektů. Mimo jiné také nelze pominout, že řešené objekty jsou chráněny jako nemovitá kulturní památka a nachází se v městské památkové zóně. Při volbě funkčního využití hradu bylo třeba zvážit funkce, které budou v souladu s jeho kulturně historickým významem. Funkční náplň pivovaru měla být taková, aby následné užívání stavby nezpůsobilo nárůst dopravy v obci, ale aby podpořil obec jako místo pro kolemdoucí turisty nebo cyklisty. Hrad i areál pivovaru by měl fungovat jako jedno návštěvnické centrum. Hlavní navržené funkce jsou kulturní, ubytovací a stravovací.

Do hradu je umístěn prohlídkový okruh, výstavní prostory, kavárna, sál a apartmány. Areál bývalého pivovaru má spíše doplňkovou funkci pro rozšíření turistických potřeb. Nachází se zde restaurace, ubytovací jednotky, dílna například pro workshopy, expozice pivovaru a multifunkční sál.

3.2 Urbanistické řešení

Hrad i areál pivovaru mají nadále stávající vazby na okolí. Hrad je přístupný přes most hlavní

branou. Areál pivovaru se chová jako uzavřený celek. Byla ponechána zeď oddělující ho od veřejného prostoru, která podtrhuje jeho autentičnost. V blízkosti objektu bývalých stájí však byla navržena nová brána, která zlepšuje prostupnost areálu. Dalším propojujícím prvkem je vyrovnávací schodiště, které nově spojuje areál pivovaru s obnovenou zahradou.

Začlenění novostaveb vychází z půdorysných stop zaniklých objektů a nijak nesnižuje urbanistickou hodnotu areálu. Novou úpravou je malá vestavba v koutě mezi starou a novou sladovnou a objektem hvozdu. Je však začleněna do kouta a nijak nepřevyšuje stávající objekty.

3.3 Architektonické řešení

Hrad

Hrad je v současnosti poznamenám novodobými stavebními úpravami souvisejícími s jeho funkčním využitím v posledních letech. Tyto zásahy v podobě dřevěné pavlače, omyvatelných omítek nebo novodobých příček budou odstraněny. Před začátkem dalších prací je třeba provést stavebně historický průzkum, na jehož základě může dojít k úpravám stávajícího návrhu tak, aby bylo co nejméně zasahováno do historických konstrukcí a současně byla zachována autenticita hradu.

Návrh si klade za cíl zdůraznit stáří hradu a současně zachovat jeho autenticitu. Odstraněním dřevěné pavlače budou z nádvoří viditelné kamenné pozdně gotické portály ve 2.NP a ostění oken z téže doby ve 3.NP. Zbytky pozdně gotických ostění oken se dochovaly také v jihovýchodní části starého (severovýchodního) paláce. Budou obnoveny jejich původní části. Tato fasáda hradu je pohledovou dominantou při příjezdu z obce Hněvětice. Zbývající výplně okenních otvorů budou řešeny jako dvojitá okna. Budou čtyřkřídlová šestitabulková. Toto členění vychází z poslední pozdně barokní přestavby hradu, která mu dala téměř dnešní podobu. Budou tak odstraněna okna se segmentovými nadpražími. Doporučuji také vyměnění stávající

nově osazené střešní krytiny za pálené bobrovky, které lépe dokáží pokrýt nerovnosti historického krovu tak, aby byla střecha účinná. Historické omítky budou zakonzervovány.

Dispoziční úpravy vycházely z dosavadních poznatků o stavebním vývoji hradu a ze zpracovaného stavebně historického průzkumu, který byl součástí diplomního semináře. Cílem bylo nezasahovat do hodnotných historických konstrukcí, pokud to nebylo nutné. Hygienické provozy jsou umístěny převážně v místech stávajících. Jedna z nejstarších místnosti nacházející se v 1.NP je zaklenuta žebrovou gotickou klenbou. Pro její architektonickou a historickou hodnotu je místnost otevřena veřejnosti a je zde umístěna kavárna přístupná z nádvoří. V menším objektu vedle na kavárnu navazuje hygienické zázemí pro návštěvníky kavárny a hradu přístupné také vlastním vstupem z nádvoří. Ve 2.NP tohoto objektu je byt správce přístupný schodištěm z chodby v 1.NP. Pod pavlačí jsou ponechány stávající otvory, které slouží jako nástup na prohlídky hradu. Jeden prohlídkový okruh zpřístupní bergfrit a druhý umístěný do 1. a 2.NP představí, jak asi vypadal hrad v období pozdní gotiky. Součástí tohoto okruhu bude obnovené točité schodiště zakončené ve 2.NP záclonovým portálem. Pokladna hradu je umístěna v místnosti při hlavní bráně. Navazuje na ni zázemí pro průvodce. Zbývající prostory v 1.NP jsou využity jako sklady a dílny. Ve 2.NP jsou umístěny výstavní prostory, výtvarná dílna a kancelář hradu, ta se nachází v branském křídle. Ve 3.NP je ponechán stávající reprezentační sál a nově navržený minibar a šatna. Dále jsou zde salonky (konferenční místnosti) a tři apartmány. Jejich složité dispoziční členění vychází z předpokladu o stáří jednotlivých konstrukcí. Koupelny jsou umístěny v místech stávajících hygienických zázemí. Krov hradu zůstane nadále bez využití, jak je tomu pro objekt takového významu záhodno.

Objekty bývalého pivovaru poskytují více možností co do funkční náplně, to především vzhledem k jeho stavebně technickému stavu. I přesto však je třeba snažit se v co největší míře zachovat autentičnost a jeho historické a architektonické hodnoty.

Stará sladovna

Stará sladovna je nejstarším objektem z areálu pivovaru. Je to objekt podélného půdorysu zastřešený valbovou střechou. Přízemí je zaklenuto plackovou klenbou. Pro sladovnu typická na ležato obdélná okénka v 1.NP budou zachována. Do těchto prostor je umístěna restaurace přístupná novým vstupem ze dvora. Ve 2.NP jsou navrženy ubytovací jednotky. Jejich členění vychází ze stávajících elipsovitých okének. Ta však jsou příliš malá a jsou nahrazena většími okny. Nová okna jsou trojdílná se žaluziemi, jejich základní rozměr vychází z okének v 1.NP. V tomto podlaží je kancelář ubytování. Krov sladovny poskytuje dostatek místa pro umístění dalších pokojů. Půdorysně kopírují pokoje ve 2.NP. Osvětlení zajišťují nové vikýře, které tvaroslovím vychází z větracích střešních otvorů objektů sladoven a sýpek. Na objekt bude navracena původní pultová střecha.

Novostavba - přístavba staré sladovny

Stará sladovna je historicky významným objektem a restaurace do ní umístěná vyžaduje technicky náročnější provozy. Proto byla navržena novostavba jako přístavba ke sladovně, která tyto provozy obsáhne. Přístavba je navržena přibližně ve stopě zaniklého objektu. Její funkce je podružná a proto byl navržen jednoduchý tvar, který na sebe příliš neupozorňuje. Půdorysně obdélný objekt má dvě nadzemní a jedno podzemní podlaží. V podzemním podlaží je umístěno zázemí restaurace a hygienické zázemí pro její návštěvníky. V dalších podlažích jsou umístěny předsíně a koupelny ubytovacích jednotek. Na fasádu bylo použito na výšku obdélných úzkých oken opatřených žaluzi-

emi, která zajímavě osvětlí chodbu za ní. Z krátké jihovýchodní strany je umístěný vedlejší vstup do ubytování. Fasáda je ve vodorovném směru členěna jednoduchou patrovou korunní římsou.

Nová sladovna

Nová sladovna je objekt nacházející se v ústraní od dvora. Tento objekt má jedno nadzemní a dvě podzemní podlaží. Nadzemní podlaží je mírně vyvýšeno nad terén a je do něj umístěná dílna, která může být využívána například pro workshopy. K dílně patří malá kuchyňka a hygienické zázemí. Z tohoto podlaží je schodištěm umožněn přístup do krovu a dále do staré sladovny a hvozdu. V 1.PP (ze strany dvora je nad úroveň terénu) významné klenuté prostory, které jsou navrženy jako prostory pro expozici historie pivovaru a pivovarnictví. Vstup je ze společné vstupní haly – viz. Novostavba – vstupní hala. 2.PP je těžce přístupné a jeho vyžití by z hlediska požární bezpečnosti vyžadovalo výraznějších zásahů, proto zůstává bez využití.

Hvozd

Dominantou areálu je objekt hvozdu, ale také jedním z nejponičenějších objektů v areálu. V některých místnostech jsou propadené stropy a v části chybí krov. Dvorní fasády se však z velké části dochovaly. Budou vyměněna stávající okna za klasické dvoukřídlové šestitabulkové. Fasáda protilehlá je skrytá za vzrostlými stromy. Není tedy možné navrhnout konkrétnější řešení. Je počítáno se zachováním stávajícího členění okenními osami. V případě potřeby více světla budou okna zvětšena. Z interiéru se ve 2.NP dochoval bývalý klasicistní byt při dvorní fasádě. Tyto místnosti jsou využity pro společné místnosti ubytování – kuchyňku a společnou místnost. V zadním traktu jsou umístěny tři ubytovací jednotky se společným hygienickým zázemím na chodbě. Čtvrtá jednotka je řešená bezbariérově s vlastní koupelnou. Do 1.NP je umístěna recepce ubytování společná pro ubytovací jednotky ve staré sladovně i v hvozdu. Dále jsou

zde technické místnosti a prádelna.

Novostavba – vstupní hala

Tato novostavbou je pouze malou vestavbou mezi starou sladovnu, novou sladovnu a hvozd. Ze tří stran sousedí se zmíněnými objekty, čtvrtá strana je pohledová ze dvora. Je prosklená a je do ní osazen vstup. Objekt tak slouží jako krytá vstupní hala, zpřístupňující recepci, ubytování, dílny a expozici. Zastřeší je řešeno jako plochá střecha.

Pivovarnická dílna

Objemově největším objektem je pivovarnická dílna. Proto pro ni byla zvolena funkce víceúčelového sálu. Sál je dostatečně veliký, a proto bylo ve formě vestavby v čele sálu umístěno malé zázemí pro účinkující. Vestavba je dostatečně vysoká, a proto při dobrém stavebním řešení může sloužit také jako prostor pro ukrytí vzduchotechnické jednotky. V sále bude obnoven původní krov. Hlavní vstup do sálu je přes foyer umístěné v sousedním objektu. Výškový rozdíl je řešen pomocí vyrovnávacího schodiště a bezbariérový přístup formou zdvižné plošiny architektonicky zakomponované do vstupu. Ve foyer je šatna a bar. Navazuje na něj chodba k hygienickému zázemí a malý sál. Tyto dvě funkce jsou umístěny do malého objektu mezi objekty pivovarnické dílny a hvozdu. Tento objekt bude kvůli rozdílné výšce zvýšen do úrovně podlahy foyer. Popisovaná objekt může také sloužit jako zimní vstup do sálu, protože v rámci foyer není řešeno zádveří.

Bývalé stáje

Stáje jsou jedním z nejnovějších objektů bývalého pivovaru. Je to jednoduchý obdélný objekt se sedlovou střechou a vikýřem. Bude využito jeho stávajícího členění na dvě části. V jedné je navrženo infocentrum a ve druhé úschovna kol.

Novostavba - garáž

Novostavba garáže je navržena ve stopě zaniklého objektu. Konceptem bylo vytvořit jednoduchý objekt, který bude hmotově upomínat na ten zaniklý. Současně jeho výstavbou dojde k oboustrannému uzavření průhledu na hrad, který se přichozímu naskytuje. Objekt je obdélného půdorysu se sedlovou střechou. Inspirací byly kočárovny, které se nacházely v blízkosti zámků. Nachází se zde 8 parkovacích míst vyhrazených pro zaměstnance hradu a bývalého pivovaru. V jihozápadní části je sklad zahradního nářadí.

3.4 Tvarové, materiálové a barevné řešení

Všechny nově navržené objekty vychází hmotově ze stávajících objemů staveb a jejich tvarosloví. Jsou navrženy tak, aby na sebe nepoutaly příliš pozornost a přirozeně tak dotvořily stávající areál. Přístavba staré sladovny slouží jako vedlejší objekt pro umístění složitějších provozů. Je to proto jednoduchá obdélná stavba s plochou střechou. Další novostavbou je objekt garáže, který hmotově i půdorysně vychází z původního objektu. Vstupní hala mezi starou a novou sladovnou a hvozdem pouze vyplňuje kout dvora a tvoří kryté spojení recepce s ubytováním a dílnou.

Na hrad i objekty bývalého pivovaru budou použity převážně tradiční materiály, jakými je dřevo a zděné konstrukce. Povrchové úpravy jsou řešeny vápennými omítkami, v případě vikýřů dřevěným obkladem. Jako střešní krytina bude použita tradiční pálená bobrovka. Skleněné výplně fasády vstupní haly budou osazeny do dřevěného rámu.

Barevnost jednotlivých fasád objektů bývalého pivovaru bude vycházet z původní barevnosti fasád. Jedná se hlavně o okrovou barvu. Fasády hradu budou ponechány ve stávající šedivé omítkce.

3.5 Celkové provozní řešení

Areál pivovaru a hradu byl řešen tak, aby složitějším provozním řešením nedošlo ke znehodnocení stávajících konstrukcí. Do hradu byly

záměrně umístěny funkce nepřiliš náročně na provoz. Složitější provozy pak obsáhly objekty bývalého pivovaru nebo novostavby. Příkladem je řešení zázemí restaurace, které bylo umístěno do přilehlé novostavby.

3.6 Bezbariérové využívání stavby

Veškeré konstrukce a technická zařízení (výtahy, plošiny) jsou navrženy v souladu vyhláškou č. 398/2009 o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové využívání staveb. Je však nutné vzít v úvahu, že areál není geodeticky zaměřena a výsledná řešení se tak mohou od návrhu ve skutečnosti lišit.

Vzhledem ke stávajícímu využití hradu je objekt řešen jako bezbariérový. Jednotlivá podlaží jsou zpřístupněna výtahem přiléhajícím k bergfitu. Aby nedošlo k dalším zbytečným zásahům do historických konstrukcí hradu, bude tento výtah ponechán a nadále využíván.

Jednotlivé objekty pivovaru jsou vůči sobě různě položené a je zde tedy těžké najít stejné výškové úrovně. Vzhledem k ochraně objektů jako nemovitých kulturních památek není také vhodné přílišným vyrovnáváním narušit charakter stavby. Bezbariérový přístup je tedy zřízen pouze tam, kde je to nutné. Jako bezbariérový je zřízen víceúčelový sál včetně hygienického zázemí a foyer. V objektu hvozdu bude postaven výtah zpřístupňující bezbariérový pokoj v 2.NP. K němu je přístupná společná kuchyňka a společná místnost. Objekt bývalých stájí a restaurace mají vstup v úrovni přilehlého terénu.

3.7 Konstrukční a materiálové řešení

U staré sladovny bude vystavěna přístavba obsahující náročnější technické provozy. Přístavba bude zděná založená na základových pasech. Ty budou uloženy do úrovně základové spáry přilehlé sladovny. Oba objekty budou od sebe oddílatovány. Propojení obou staveb pak bude pomocí otvorů vytvořených do zadního štítu pultové střechy.

Novostavba garáže bude zděná stavba založená na základových pasech. Krov bude tvořen dřevěnými vazníky s krokviemi po vlašku. Dané řešení umožní uspořádání vazníků ve větší osově vzdálenosti. Jako střešní krytina budou použity pálené bobrovky.

3.8 Zásady požárně bezpečnostního řešení

Hrad vyhovuje požadavkům požární bezpečnosti. Jako chráněná úniková cesta slouží vřetenové schodiště v severním koutě nádvoří a k němu přiléhající chodba ve 3.NP. Stávající okna ve vyšších podlaží schodišťové věže slouží k jejímu odvětrání. Pro únik ze sálu je zajištěn zmíněnou chráněnou únikovou cestou nebo nechráněnou únikovou cestou v podobě barokního schodiště.

Areál bývalého pivovaru vyhovuje požadavkům požární bezpečnosti. Únik ze sálu je možný třemi východy, z nichž dva jsou na volné prostranství. Z ubytování v hvozdu je možná únik dvěma směry. Hlavním z nich je chráněná úniková cesta při dvorní fasádě. Z prostoru restaurace je únik přímo na volné prostranství. Z ubytovacích jednotek ve staré sladovně je jako chráněná úniková chodba řešená chodba. Dalším možným únikem je chráněná úniková cesta přiléhající k dílnám v nové sladovně. Únik z expozice pivovaru je pouze jedním směrem přes vstupní halu.

3.9 Úspora energie a tepelná ochrana

Vzhledem k tomu, že v případě hradu i areálu bývalého pivovaru se jedná o nemovitou kulturní památku, nebudou objekty zatepleny. Zateplení by poškodilo architektonický výraz objektů. Stávající zateplení podlahy krovu hradu může být ponecháno. Zatepleny budou střešní konstrukce ubytování a novostavby.

3.10 Technická infrastruktura

Vodovod

Vodovod bude napojen na stávající vodovodní řad. V budovách bývalého pivovaru bude

vytvořen nový vodovodní systém. V hradu bude ověřen stávající stav vodovodních potrubí a dle potřeby zaveden nový. Veškeré potrubí bude provedeno tak, aby bylo co nejméně zasahováno do historických konstrukcí. Pro jeho provedení je třeba udělat kompletní stavebně historický průzkum, který ověří stáří a hodnotu jednotlivých konstrukcí, tomu bude poté přizpůsobeno rozmístění nových vodovodních potrubí.

Kanalizace

Kanalizace bude svedena do stávajícího kanalizačního řadu. V pivovaru bude vytvořen nový kanalizační systém. V hradu bude ověřen stav stávajícího kanalizačního potrubí a případně provedeno nové. Veškeré potrubí bude provedeno tak, aby bylo co nejméně zasahováno do historických konstrukcí. Pro jeho provedení je třeba udělat kompletní stavebně historický průzkum, který ověří stáří a hodnotu jednotlivých konstrukcí, tomu bude poté přizpůsobeno rozmístění nových kanalizačních potrubí. Dešťová voda bude ze střech sbírána do okapů a svedena do jímky. Z jímky bude vodu možné využívat pro obhospodařování zahrad. Vzhledem k historickému významu jednotlivých objektů nebude tato voda použita v objektu jako užitková, aby nevznikly další zásahy do historických konstrukcí.

Vytápění

Prostory hradu využívané pouze příležitostně (apartmány, sál, ..), budou vytápěny lokálně elektrickými kotly, ty mohou současně sloužit pro ohřev teplé vody. Výstavní prostory budou temperovány. Pro zbývající prostory lze využít plynové kotle s odtahem do stávajících komínů. Objekty pivovaru budou centrálně vytápěny z plynového kotle umístěného v technické místnosti v hvozdu. Pro odvod spalin bude využito stávajících komínů. Sál bude v zimních měsících vytápěn nepřetržitě na nízkou teplotu. Při konání akcí bude dovytápěn vzduchotechnickou jednotkou umístěnou ve vestavbě za podiem nebo v přilehlém skle-

pě.

Vzduchotechnika

Do provozů, ve kterých je to nutné, budou umístěny malé vzduchotechnické jednotky (kavárna, restaurace, ..). Vyvedeny mohou být například nadsvětlíkem dveří. Ve víceúčelovém sále v bývalém pivovaru bude vzduchotechnická jednotka sloužit také k ohřevu vzduchu při konání akcí.

Odpadové hospodářství

V areálu budou zřízeny nádoby na tříděný odpad. Budou umístěny na vyhrazeném místě ve dvoře mezi novou sladovnou a novostavbou. S odpadem z hradu bude nakládáno stávajícím způsobem.

Hospodaření s dešťovou vodou

Dešťová voda ze střech bude okapy svedena do jímky a poté použita na obhospodařování zahrad. Nadbytečná voda bude svedena do stávajícího kanalizačního řadu.

3.11 Dopravní řešení

Příjezd k areálu je z jihozápadu stávajícím způsobem. Komunikace, která sem vede, zde končí. Do hradu je vjezd povolen pouze zásobování. V tomto ohledu nedochází k žádným změnám. Návrh se zabývá řešením dopravy v klidu. Ve stávající poloze před novou sladovnou budou ponechána parkovací stání. Budou z nich vyhrazena stání pro osoby s omezenou schopností pohybu nebo orientace. Pouze k zastavení jsou ponechána parkovací stání při jižním nároží staré sladovny. Jako rozšíření kapacity parkovacích míst je navržena garáž v místě zaniklého objektu při jižním konci mostu k hradu naproti stávajícím stájím. Tento objekt počítá s parkovacími místy pro zaměstnance areálu pivovaru a hradu. Více parkovacích míst v okolí areálu není z hlediska jeho historické hodnoty a městské památkové zóně navrženo. Další navýšení kapacity je možné v přiměřeném množství na základě urba-

nistické studie mimo tuto mimořádně hodnotnou část obce. Také vzhledem k velikosti a charakteru obce není příhodné podporovat zvýšení dopravní zátěže.

Vzhledem k návaznosti na turistické stezky a cyklostezky je v objektu stájí vyhrazena místnost pro uschování kol.

Přímo v obci není umístěna autobusová zastávka. Stávající zastávka se nachází na jihozápadním okraji obce. Pro lepší dostupnost areálu pivovaru a hradu by bylo vhodné zřízení autobusové zastávky uvnitř obce. Pro následné otočení autobusu je možné zřídit točnu na pozemku jihozápadně od kostela, který je ve vlastnictví obce Předhradí. V současnosti je pozemek využíván jako parkoviště.

3.12 Řešení vegetace a souvisejících terénních úprav

Areál pivovaru nemá zpracované geodetické zaměření, které by přesně umístilo jednotlivé objekty vůči sobě včetně jejich přesné výškové polohy. Navržené terénní úpravy jsou proto pouze informativního charakteru a mohou se oproti skutečnosti lišit. Podrobnější návrh by vyžadoval řádné zaměření.

Navrhované terénní úpravy se týkají především prostoru dvora mezi jednotlivými objekty bývalého pivovaru. Kolem objektů je navržena zpevněná dlážděná plocha. Střední část tvoří mlatový povrch doplnění o stromy, které v letních obdobích zajistí stín.

Z prostoru mezi objekty pivovaru je nově vytvořen průchod do obnovené zahrady v původním hradním příkopě. Zahrada nebyla obnovena do původní podoby, pouze z ní vychází. Výškový rozdíl mezi zahradou a dvorem je vyrovnán pochůzými terasami. Na nich jsou umístěny květinové záhony.

Odeon. 1972. (s. 551)

³SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl první. Nakladatelství Argo. 1993, 3. vydání. Praha. 259 s. ISBN 80-85794-05-5.*

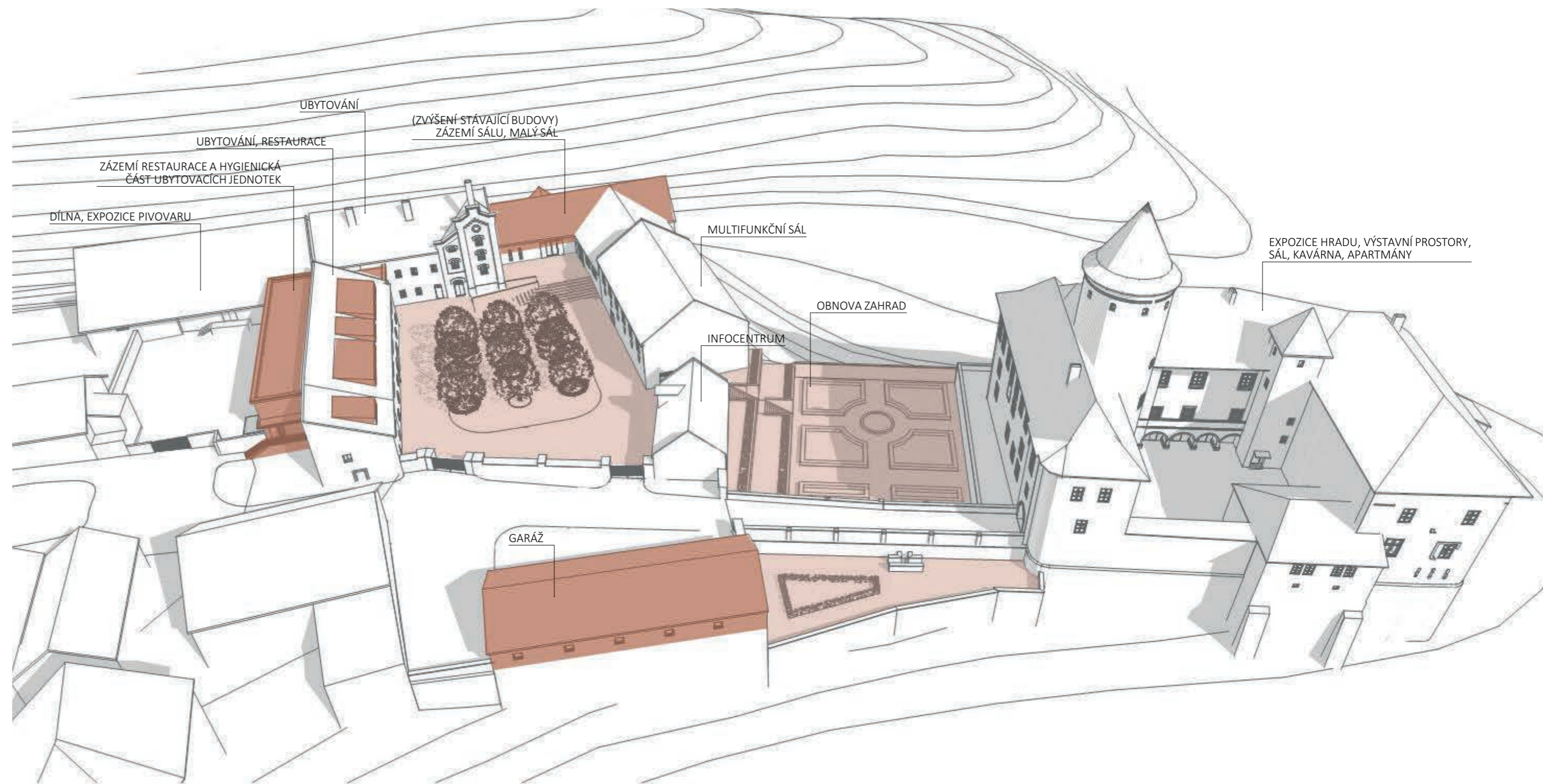
¹MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady 1. 1. Vyd.* Odeon. 1972. (s. 435)

²MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady 2. 1. Vyd.*

Situace širších vztahů

Funkční schéma

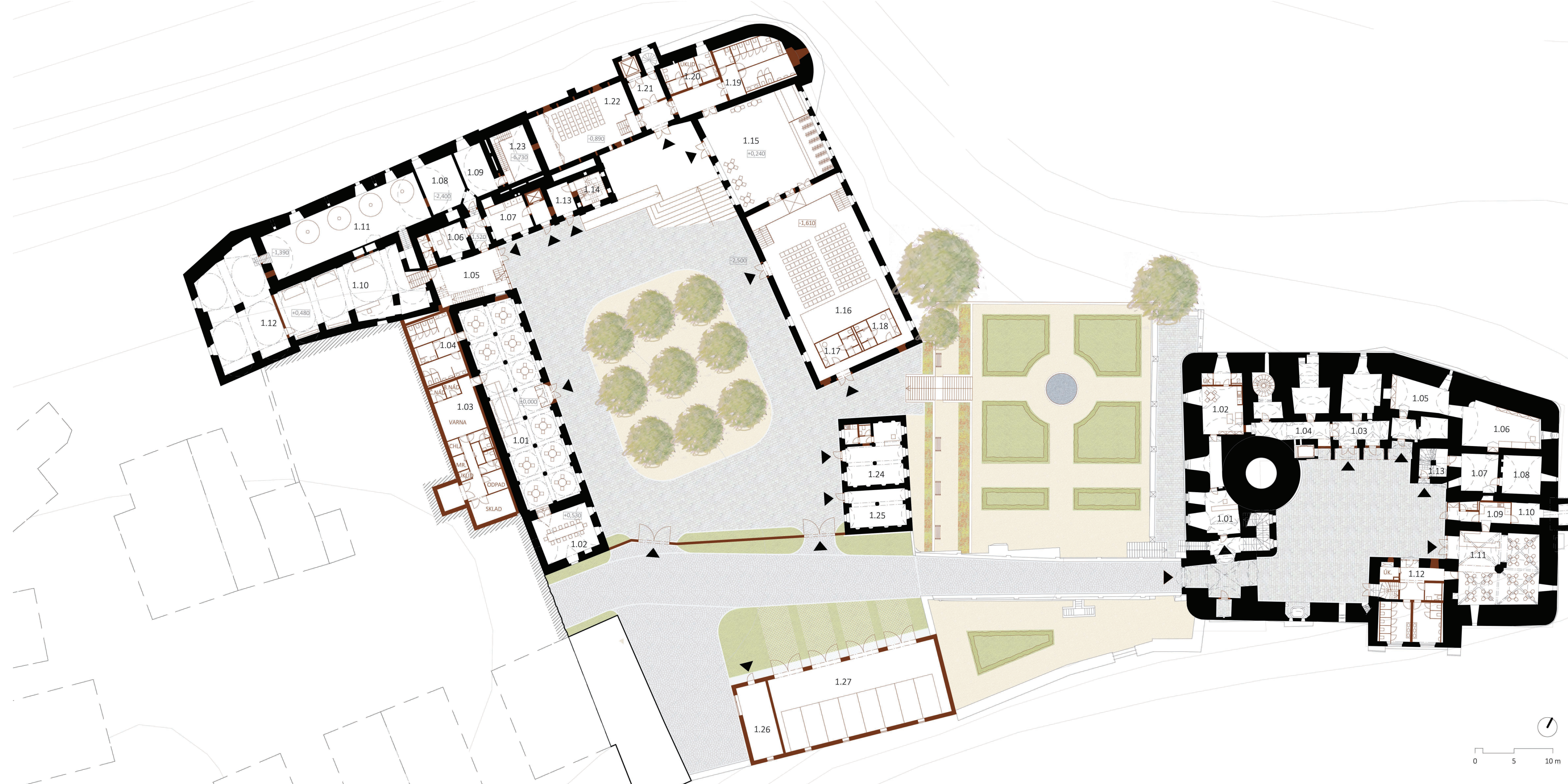
Půdorys 1.NP

BÝVALÝ PIVOVAR - 1.NP

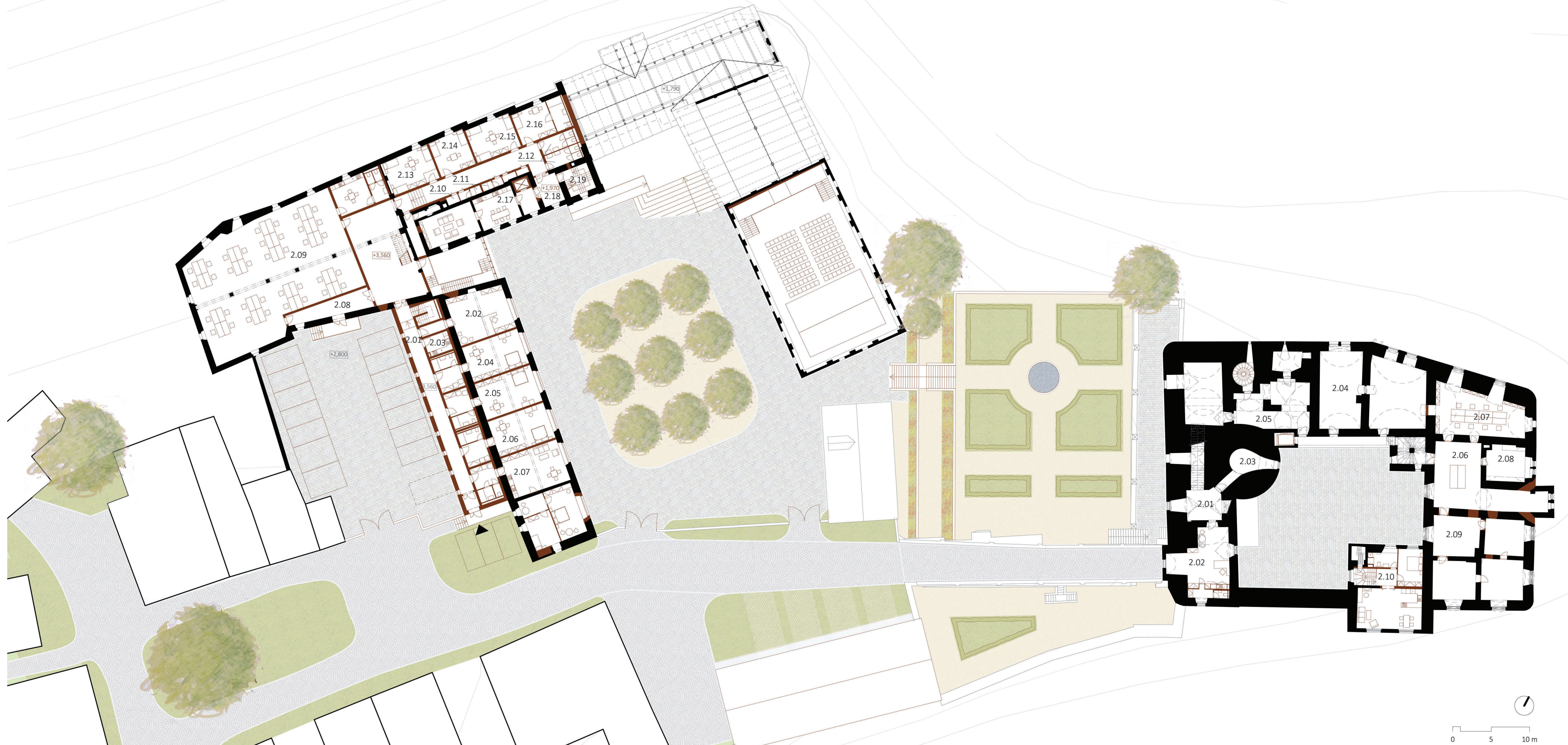
- 1.01 RESTAURACE
- 1.02 SALONEK
- 1.03 ZÁZEMÍ RESTAURACE
- 1.04 WC NÁVŠTĚVNÍCI
- 1.05 VSTUPNÍ HALA
- 1.06 RECEPCE
- 1.07 PRÁDELNA
- 1.08 TECHNICKÁ MÍSTNOST
- 1.09 TECHNICKÁ MÍSTNOST
- 1.10 EXPOZICE HISTORIE PIVOVARU A PIVOVARNICTVÍ
- 1.11 EXPOZICE HISTORIE PIVOVARU A PIVOVARNICTVÍ
- 1.12 SKLAD
- 1.13 CHÚC
- 1.14 CHÚC
- 1.15 FOYER
- 1.16 VÍCEÚČELOVÝ SÁL
- 1.17 ZÁZEMÍ ÚČINKUJÍCÍ
- 1.18 ZÁZEMÍ ÚČINKUJÍCÍ
- 1.19 WC NÁVŠTĚVNÍCI
- 1.20 ZÁZEMÍ ZAMĚSTNANCI
- 1.21 VSTUP DO SKLADŮ
- 1.22 MALÝ SÁL
- 1.23 TECHNICKÁ MÍSTNOST
- 1.24 INFOCENTRUM
- 1.25 KOLÁRNA
- 1.26 SKLAD ZAHRADNÍHO NÁŘADÍ
- 1.27 GARÁŽ

HRAD - 1.NP

- 1.01 POKLADNA
- 1.02 ZÁZEMÍ ZAMĚSTNANCI
- 1.03 VSTUP - PROHLÍDKOVÝ OKRUH HRADU
- 1.04 PROHLÍDKOVÝ OKRUH HRADU
- 1.05 ÚDRŽBÁŘSKÉ DÍLNY
- 1.06 ÚDRŽBÁŘSKÉ DÍLNY
- 1.07 SKLAD
- 1.08 SKLAD
- 1.09 ZÁZEMÍ KAVÁRNY
- 1.10 SKLAD
- 1.11 KAVÁRNA
- 1.12 WC NÁVŠTĚVNÍCI
- 1.13 CHÚC

Půdorys 2.NP

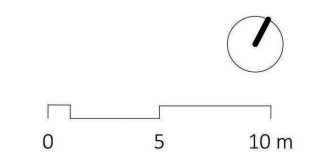

BÝVALÝ PIVOVAR - 2.NP

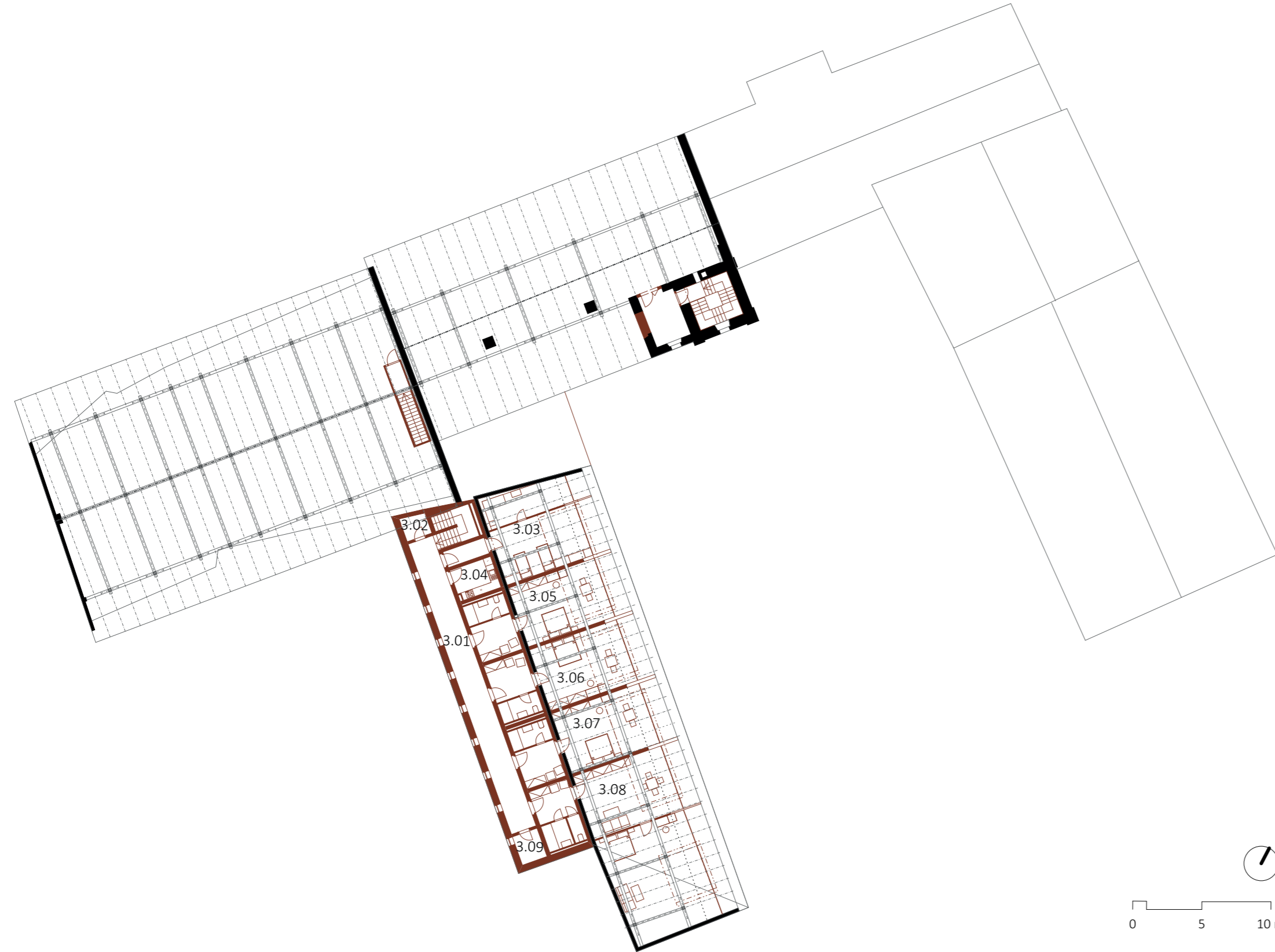
- 2.01 CHÚC
- 2.02 KANCELÁŘ UBYTOVÁNÍ
- 2.03 SPOLEČNÁ KUCHYŇKA
- 2.04 POKOJ 1
- 2.05 POKOJ 2
- 2.06 POKOJ 3
- 2.07 APARTMÁN
- 2.08 CHÚC
- 2.09 DÍLNA S PŘÍLEHLOU KUCHYŇKOU A WC
- 2.10 ÚLOŽNÉ PROSTORY
- 2.11 SPRCHY
- 2.12 SPOLEČNÉ WC
- 2.13 POKOJ 1
- 2.14 POKOJ 2
- 2.15 POKOJ 3
- 2.16 POKOJ PRO OSOBY SE SNÍŽENOU SCHOPNOSTÍ POHYBU
- 2.17 SPOLEČNÉ PROSTORY
- 2.18 CHÚC
- 2.19 CHÚC

HRAD - 2.NP

- 2.01 NÚC
- 2.02 KANCELÁŘ HRADU
- 2.03 RAKVIZITY SÁLU VE 3.NP
- 2.04 PROHLÍDKOVÝ OKRUH HRADU
- 2.05 PROHLÍDKOVÝ OKRUH HRADU
- 2.06 TRVALÁ EXPOZICE HISTORIE HRADU
- 2.07 VÝTVARNÁ DÍLNA
- 2.08 SKLAD
- 2.09 DOČASNÉ VÝSTAVY
- 2.10 BYT SPRÁVCE HRADU

**Půdorys 3.NP,
Půdorys 1.PP - hrad**

BÝVALÝ PIVOVAR - 3.NP

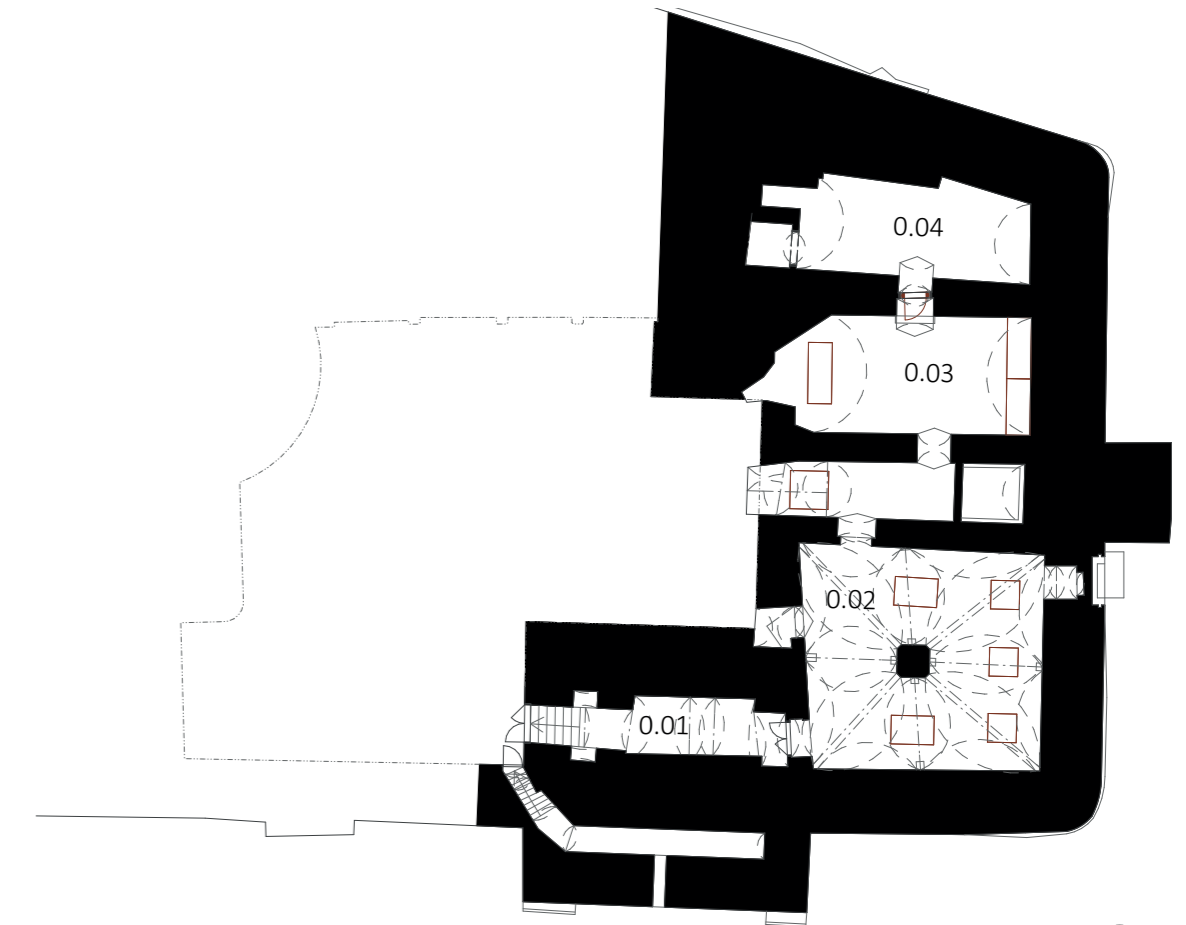
- 3.01 CHÚC
- 3.02 ÚKLID
- 3.03 POKOJ ZAMĚSTNANCI
- 3.04 SPOLEČNÁ KUCHYŇKA
- 3.05 POKOJ 1
- 3.06 POKOJ 2
- 3.07 POKOJ 3
- 3.08 POKOJ 4
- 3.09 SKLAD PRÁDLA

HRAD - 3.NP

- 3.01 NÚC
- 3.02 KAPLE
- 3.03 SÁL
- 3.04 ÚKLID
- 3.05 BAR
- 3.06 ŠATNA
- 3.07 CHÚC
- 3.08 ZASEDACÍ MÍSTNOST
- 3.09 ZASEDACÍ MÍSTNOST
- 3.10 WC NÁVŠTĚVNÍCI
- 3.11 POKOJSKÁ
- 3.12 SKLAD
- 3.13 APARTMÁN 1
- 3.14 APARTMÁN 2
- 3.15 APARTMÁN 3

HRAD - 1.PP

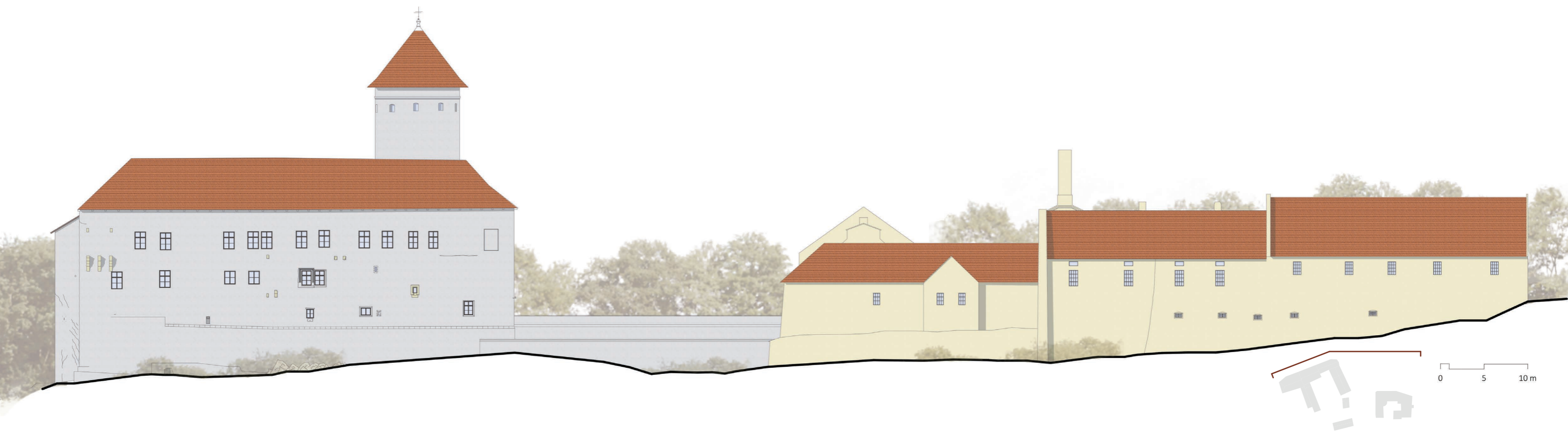
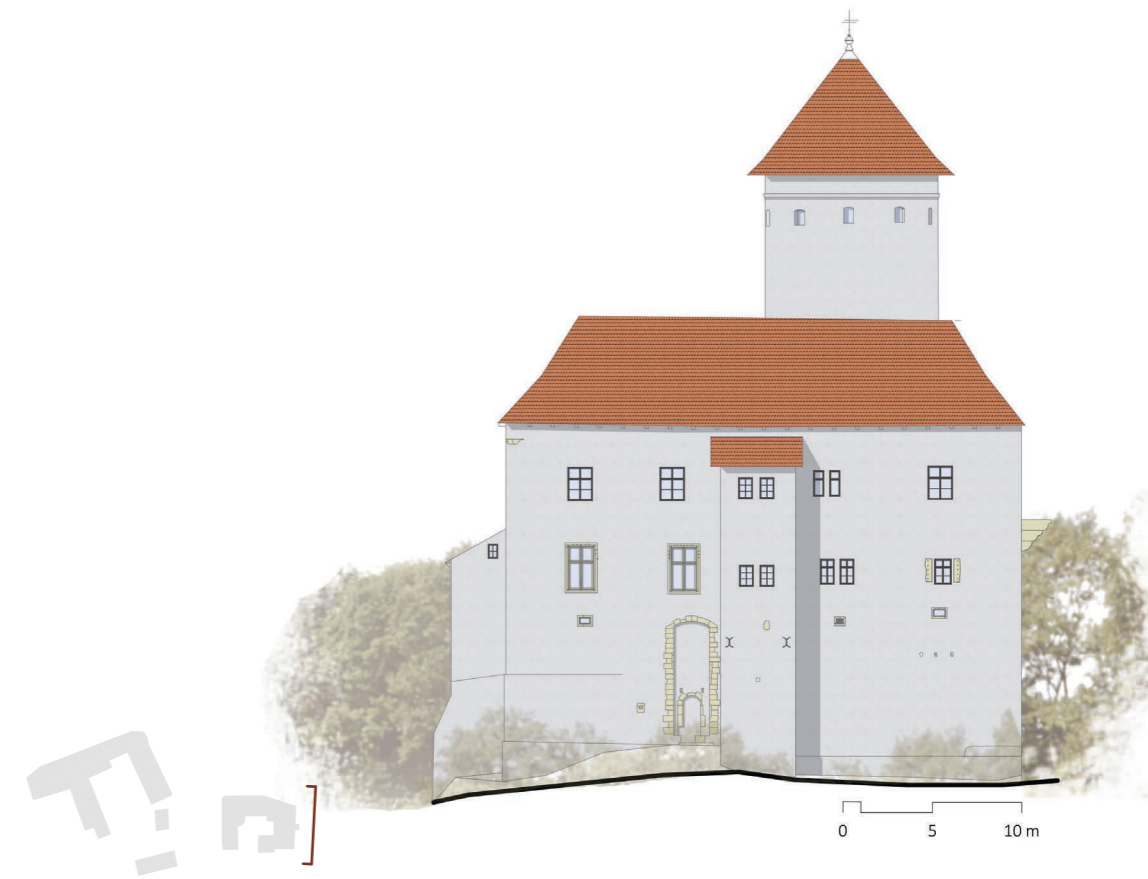
- 0.01 CHÚC
- 0.02 LAPIDARIUM
- 0.03 LAPIDARIUM
- 0.04 SKLAD

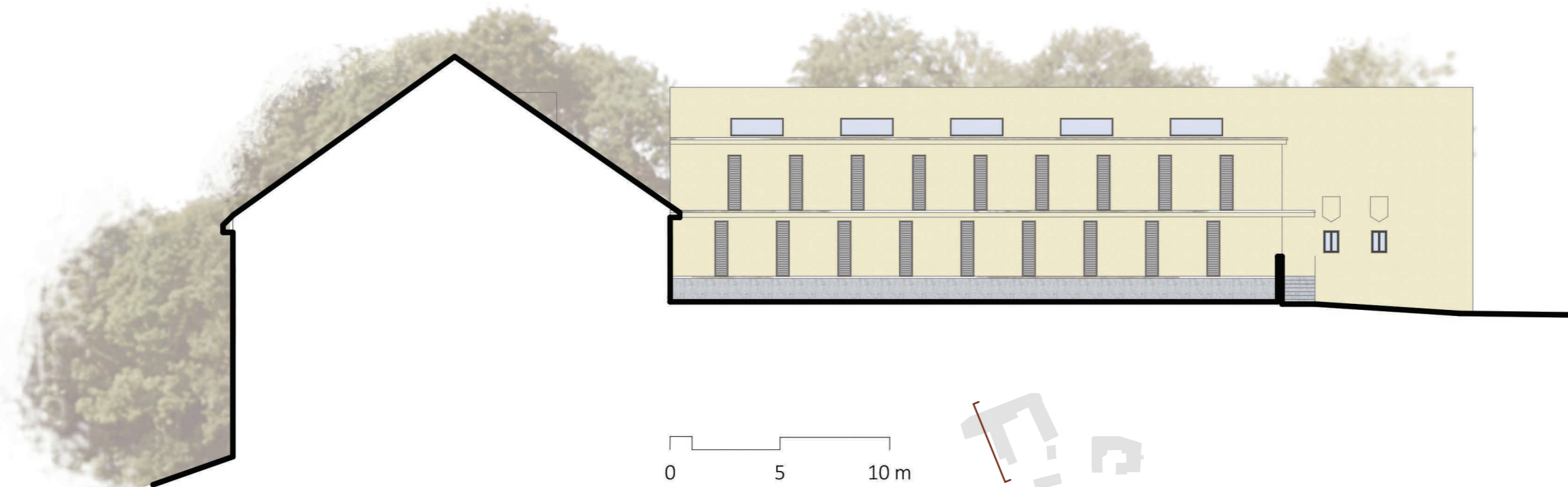
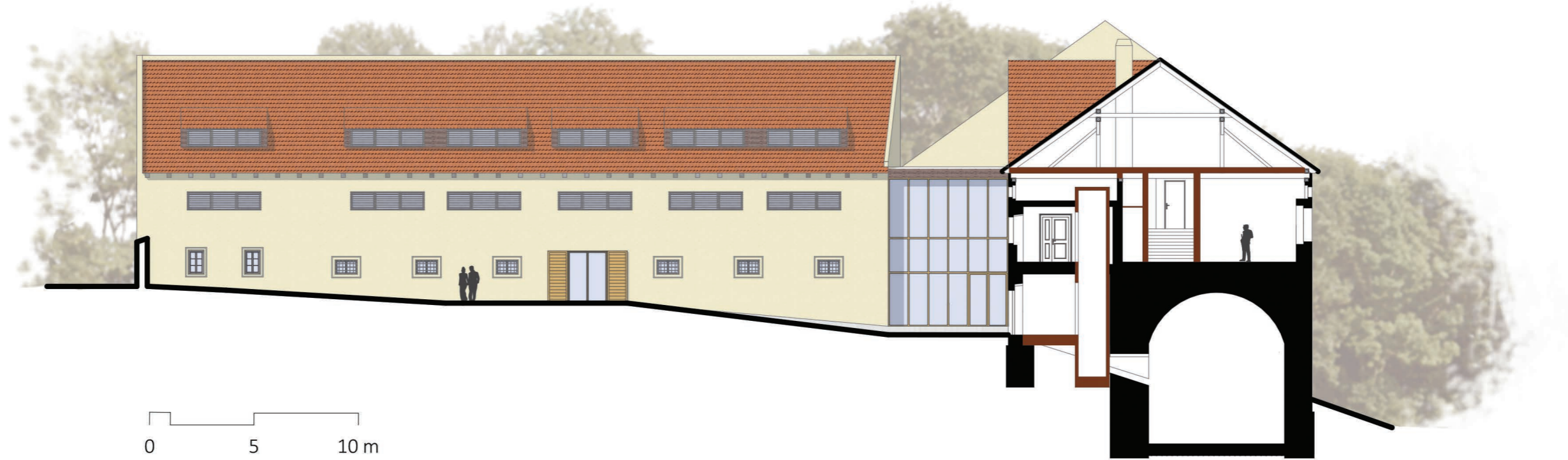
Řezopohled

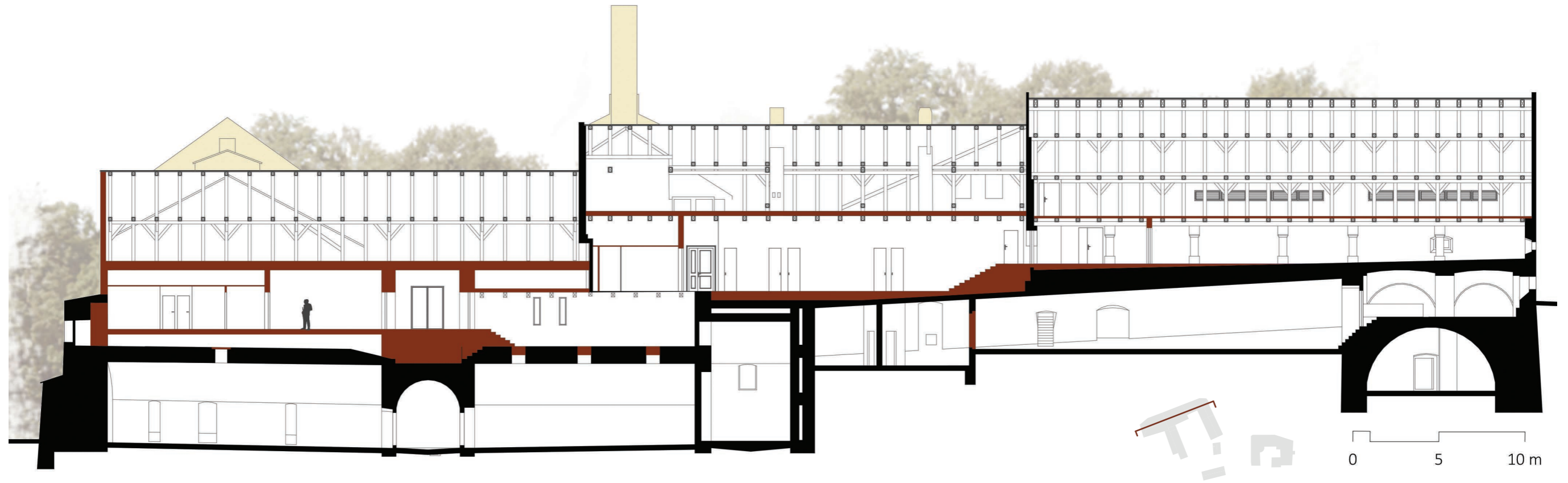

Pohledy

Pohledy

autor nadhledové fotografie: Jiří Horák

Detail fasády staré sladovny

Závěr

I přes složité prostorové vztahy jednotlivých objektů v rámci sebe sama i mezi sebou se mi nakonec podařilo navrhnout funkční celek a oddělit od sebe jednotlivé provozy.

Co se týče možného využití na základě analýz provedených v rámci diplomního semináře, podařilo se jej z velké části naplnit. Došlo pouze k drobným změnám, kdy některé funkce nebyly do navrženého stavebního programu zařazeny.

Pokud by se v následujících letech podařilo Pardubickému kraji realizovat revitalizaci hradu i arálu bývalého pivovaru, mohlo by vzniknout příjemné turistické centrum jako zastávka na cestě přírodní rezervací Údolí Krounky a Novohradky. Konáním příležitostných akcí v navrženém multifunkčním sále nebo svateb a koncertů na hradě by došlo ke kulturnímu oživení života v obci.

Použité zdroje

ARCHIVNÍ PLÁNY:

Archivní plány z Národního památkového ústavu v Pardubicích, Zámek 5, 531 16 Pardubice

Archivní plány z oblastního archivu v Zámrsku, Zámrsk 1, 565 43 Zámrsk

Inventář: VS Rychmburk 1-2 MAPY A PLÁNY, 1962

Str. 349 , inv. Č. 3940 – pozemky – Rychmburk a Lažany

Str. 357, inv.č. 4009 – Rychmburk inv. Č. 4010 – Rychmburk s osadami Dolívka, Lažany a Lešany

Str. 440, inv.č. 4799

Str. 445, Inv.č. 4858

Str. 446, inv.č. 4862 – plány pivovaru

až do str. 452, inv.č. 4931 – situační plán zámeckého pivovaru

FOTOGRAFIE:

vlastní nebo spolužaček: Dominiky Daškové, Michaely Hablové, Doroty Hurné, Natálie Kostelníkové, Adély Šeflové

HISTORICKÁ VYOBRAZENÍ HRADU:

Hrady na dobových obrazech. https://www.hrady-zriceniny.cz/s_rychmburk.htm (autoři uvedeni u jednotlivých vyobrazení)

LITERATURA A PRŮZKUMY:

ČAPEK, K., Ing.; HLAVÁČEK, A., Ing. Diagnostika stavebních konstrukcí, s.r.o. Zpráva č.31/12, Stavebně technický průzkum konstrukcí objektu Domova na hradě Rychmburk, Předhradí č.p.17. Počet stran: 52, počet příloh: 9. 16.3.2012.

MENCLOVÁ, Dobroslava. České hrady 1. 1. Vyd. Odeon. 1972. (s. 435)

MENCLOVÁ, Dobroslava. České hrady 2. 1. Vyd. Odeon. 1972. (s. 551)

Památkový ústav v Pardubicích: SLAVÍK, Jiří; ŠEDA, Bohdan; PYKALOVÁ, Zuzana. Hrad Rychmburk- 2. etapa statického zajištění a obnovy pláště hradu. Stavebně historická dokumentace. (zdroj – archiv NPÚ Pardubice). (s. 10)

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého. 'Díl první. Nakladatelství Argo. 1993, 3. vydání. Praha. 259 s. ISBN 80-85794-05-5.*

Územní odborné pracoviště NPÚ v Pardubicích. R 291/A. Rychmburk- Stručný přehled vývoje.

WIRTH, Zdeněk. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Vysokomýtském. Praha: Archaeologická kommise, 1902. (s. 182)

MAPOVÉ PODKLADY:

Archivní mapy. <https://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Geoportál ČÚZK. <https://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Google maps. <https://maps.google.com>

Kontaminovaná místa. <https://kontaminace.cenia.cz>

Mapy.cz. <https://mapy.cz>

ZAMĚŘENÍ HRADU:

ROHLÍČEK, Petr, Ing. (autor); ČERNÝ, Jan, Ing. (zod. proj.). Hrad Rychmburk, Digitalizace zaměření stávajícího stavu. Inreco, s.r.o. Hradec Králové. 07/2006.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Domov na hradě Rychmburk. Historie. [online]. [5.9.2018]. <http://www.rychmburk.cz/historie>

'nformační stránky farností - Skuteč a Předhradí. Předhradí - farní kostel Panny Marie Bolestné. [online]. [3.9.2018]. <https://www.farnostskutec.cz/kostely-kaple/predhradi-farni-kostel-panny-marie-bolestne/>

Krounka – říčka plná kouzel. Přírodní park údolí Krounky a Novohradky. [online]. [cit. 2.9.2018]. <http://www.krounka.cz/prirodni-park/>

Kudy z nudy.cz. Šilinkův důl – via ferrata. [online]. [cit. 2.9.2018]. <http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Silinkuv-dul---via-ferrata.aspx>

LESY ČR. Přírodní rezervace Toulouvcovy maštale. [online]. [cit. 2.9.2018]. [datum publikace: 18.3.2013] <https://lesy.cz/casopis-clanek/prirodni-rezervace-toulovcovy-mastale/>

Mateřská škola Předhradí. O nás. [online]. [3.9.2018]. <http://www.msprehradi.estranky.cz/clanky/o-nas.html>

NPÚ. Památkový katalog. Skuteč- Předhradí. [online]. [3.9.2018]. <https://pamatkovykatalog.cz?element=7664822&action=element&presenter=ElementsResults>

Obec Předhradí. Historie obce. [online]. [3.9.2018]. <http://www.predhradi.cz/informace-o-obci/historie/>

Domov na hradě Rychmburk. Úvodní strana. [online]. [3.9.2018]. <http://www.rychmburk.cz/>

Kudy z nudy.cz. Skalní obydlí ve Zderazi. [online]. [cit. 2.9.2018]. <http://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/skalni-obydli-ve-zderazi.aspx>

Památkový katalog NPÚ. Hlavní budova pivovaru. [online]. [4.9.2018]. <https://pamatkovykatalog.cz?element=19594420&action=element&presenter=ElementsResults>

Památkový katalog NPÚ. Sladovna. [online]. [4.9.2018]. <https://pamatkovykatalog.cz?element=19594262&action=element&presenter=ElementsResults>

Pardubice. Pivovar Rychmburk v Předhradí. [online]. [5.9.2018]. [datum publikace 26.7.2012]. <https://pardubice.rozhlas.cz/pivovar-rychmburk-v-predhradi-6084860>

PASATUR (Pavel Samuel). Turistika.cz. Betlémská jeskyně. [online]. [cit. 2.9.2018]. [posl. aktual. 15.5.2011] <https://www.turistika.cz/mista/betlemska-jeskyne/detail>

Spolek divadelních ochotníků Heyduk. [online]. [3.9.2018]. <http://ochotnici-predhradi.wz.cz/>

Tábor Krounka. [online]. [3.9.2018]. <http://www.krounka.ic.cz/>

Východní Čechy. Dudychova jeskyně – Bor u Skutče. [online]. [cit. 2.9.2018]. https://www.vychodni-cechy.info/bor-u-skutce/13_59167_dudychova-jeskyne/

*Žďárský průvodce. Pivnická rokle je unikátním českým kaňonem. [online]. [cit. 2.9.2018]. [datum publikace: 13.3.2013]. <https://www.zdarskypruvodce.cz/pivnicka-rokle-je-unikatnim-ceskym-kanonem/>
<http://www.aeroklubskutec.cz>, [cit. 3.9.2018]*

